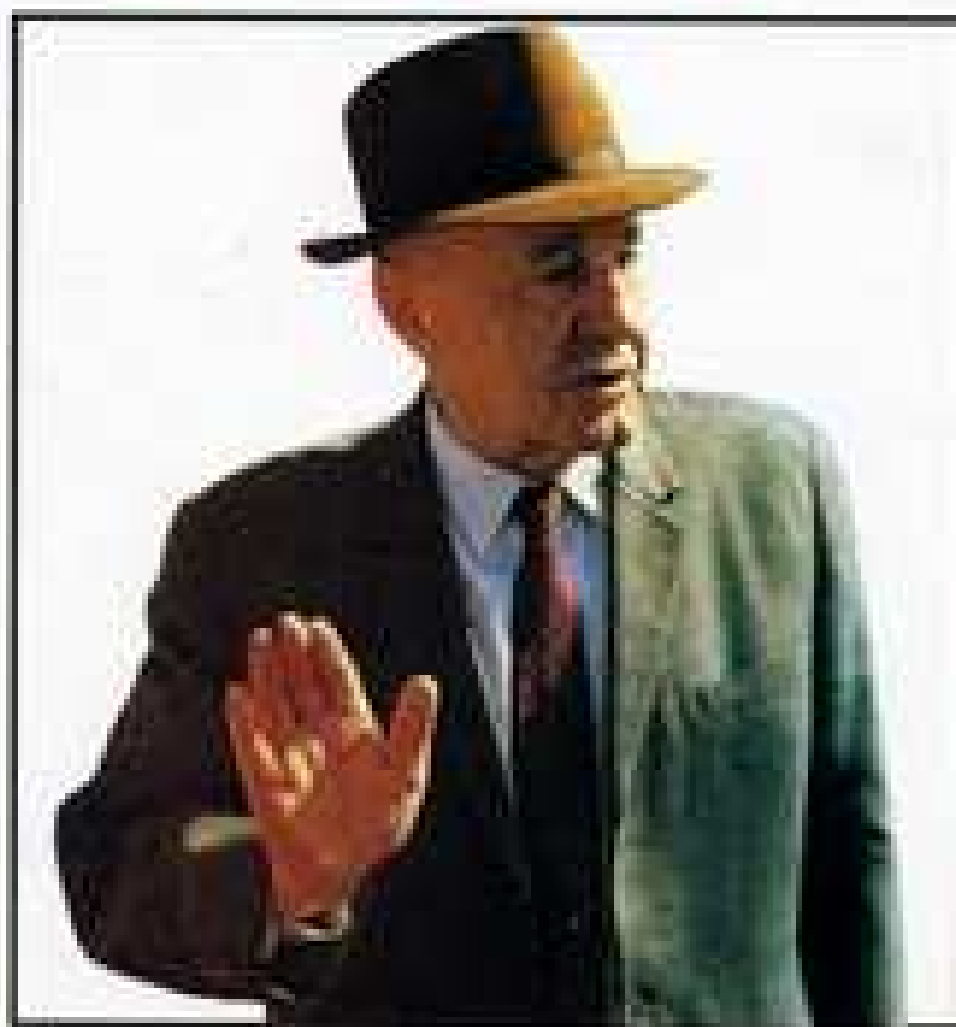

Andai György

KI KÍSÉRJE KÁDÁRT?

Andai György

KI KÍSÉRJE KÁDÁRT?

Riport – tudósításokról

UNIÓ LAP- ÉS KÖNYVKIADÓ, 1990

A képen két férfi ír. Nyár van, az ülő férfi ingujjra vetkőzött. Ritkán tette, ragaszkodott a formákhoz. Úgy gondolta, a formákkal megbecsüli önmagát és a környezetét. Az álló férfi öltönyben, nyakkendőben. Ezt is a forma kívánja. Egy főtitkári látogatáson mindenkinek – legyen az félig elfordulva látható KB-titkár, vagy Te, a világos öltönyös tudósító – adnia kellett erre, és magára. Az öltöny éppúgy hozzátartozott a ceremóniához, mint a látogatások útvonalának feldíszítése, kifestése, vagy az aktus, amelyet a fényképezőgép rögzített: bejegyzés a brigádnaplóba. Valamelyik szocialista brigád naplójába.

Nyár van, meleg 1984 júliusa. A főtitkár a Habselyem Köttöttárugyárban ír obligát sorokat a soros brigád naplójába. Neked, ott mögötte, világos, NDK-öltönyödben, valószínűleg ismerősök a sorok, talán ezért az a ronda, cinikus fintor a képeden. Azt írod, amit a főtitkár ír.

Neked az a dolgod, hogy leírd, amit a főtitkár beír – a világ oly egyszerű.

ISBN: 963 7809 092

Kiadja: az UNIÓ LAP– ÉS KÖNYVKIADÓ Kereskedelmi Kft

Felelős kiadó: Horváth Béla

Művészeti vezető: Jordán Katalin

Borító: Kun Gábor munkája

A könyvben lévő fotó: MTI.

Szikra Lapnyomda. Budapest (90-0580)

Felelős vezető: Dr. Csöndes Zoltán vezérigazgató

Harc Kádárért

Az valószínűleg nemcsak az Irodánál volt mindig presztízskérdés, ki kísérje tudósítóként a különböző látogatásaira Kádár Jánost. Te csak azt tudtad: a KB irodája által kidolgozott forgatókönyv, az úgynevezett sajtóterv mindig meghatározza, hogy egy-egy ilyen látogatáson ki vehet részt. No nem személy szerint, de szigorúan rögzítették, ha úgy tetszik szűkítették a tudósító tömegkommunikációs médiák körét: MTI, MTI Fotó, Népszabadság, Magyar Rádió, TV-Híradó. Nem mindig ebben a sorrendben, olykor a Filmhíradó is becsúszott, esetleg még egy-két lap – ennyi. A sajtóból és a sajtónak csak annyit, amennyi minimum elég. A főtítkár így gondolkodott, és így az erre illetékes környezet is.

A döntés, hogy hova, mikor miért látogasson Kádár János – a Politikai Bizottságban született. Többnyire a látogatás előtt hónapokkal. A sajtó – lásd sajtóterv – hivatalosan csak pár nappal a Nagy Esemény előtt szerzett tudomást teendőiről. Ekkor újra és újra megindult a szerkesztőségekben a finomabb-durvább harc: ki kísérje Kádárt?

Legyél jóindulatú: feltételezd, hogy a harcot mindenekelőtt az motiválta; miként lehet a legjobban megfelelni a feladatnak. Nyilvánvalóan csak úgy, ha a legalkalmasabb újságíró kap megbízást. No de micsoda szörnyűség!? Kijelölni, eldönteni – ha csak így közvetetten is –, hogy ki a legjobb?

Elemi indulatok törtek a felszínre, tapasztaltad: emberek tucatjai sértődtek meg vagy sértődtek meg újra – nem akármiről van ám szó, elvtársak!

Akikkel találkoztl: a Népszabadságot minimum rovatvezető, de volt, hogy főszerkesztő-helyettes képviselte. A TV-t, a Rádiót szintén. Nem mindig ugyanazok – ez a harc bizony kegyetlen. Hiszen -és most légy egy kicsit rosszabb indulatú – a *részvétel* nemcsak az illető szakmai kiválóságát deklarálta. A *részvételt* mindig motiválta az is: ott lenni; *megjelenni* a közelében. Ez valamikor, valamire talán jó lehet...

Az Irodából sokáig Zs kísérte a Főnököt. (*Figyelem! E lapokon az Iroda munkatársai csak szignójukkal szerepelnek. Azzal, amellyel évekig, évtizedekig jegyezték, jegyzik tudósításaikat, írásaikat. A hírügynökségi munka névtelen.*) – Zs jó újságíró. Perfekt gyorsíró ráadásul, aki végigjárta a ranglétrát. Profi hírügynök, okkal-joggal lett az Iroda belpolitikai főnöke. Ezt Te már csak hallottad, nem találkoztál vele, nem volt főnököd. Egyebek közt azért, mert évekig járt Kádárral itthon, külföldön; dolgozott – és közben láttatta magát. Ritkaság, de az Öreg is meglátta. Meglátta, észrevette, figyelte rá – olyannyira, hogy – amint hallottad – Zs szinte egyik napról a másikra államtitkári bársonyszékbe került: a Tájékoztatási Hivatal elnöke lett. Ottani munkája nem könyved tárgya, államtitkári minőségében sem igen jöttetek össze – erről később.

Ezután az Irodát *Pr* képviselte a főtítkári eseményeken. Szinte kamaszként került a Naphegyre, évek teltevel óriási rutint szerzett, a kisujjában volt minden, ami a hírügynökségi munkához kell. Minden, de nem több. Ez arra elég volt, hogy a gyakornokból főszerkesztő-helyettes legyen. Amikor Zs elment a bársonyszékbe, *Pr* szilárdan hitte, ő következik. Tévedett: „Még fiatal”, „ügyes, jó képességű, kétségtelen,de...”, „a vezetői képességek, meg az emberekkel való kapcsolat...”

Suttogások, sejtetések. *Pr* nem lett főszerkesztő. Jött *Pj*– főntről. Az Iroda akkori vezérigazgatójának, L-nek régi, még hadsereg-újságbeíró ismerőse, kedves, rendes, ám gyenge, gyámoltalan, befolyásolható. L-nek ez nem számított. Ő az Irodát is – mint később az egész magyar sajtót – megtűzdelte olyan emberekkel, akiket kedve szerint gyúrhatott, formálhatott.

Pj– becsületére mondván – belátta, hogy szakmailag labdába sem rúghat *Pr* mellett. Ráhagyott hát jóformán mindent, és *Pr* a mellözöttsége, sértődöttsége utáni első sokkból kitápáskodva élt is a lehetőséggel. Természetes hát, ő kísérte Kádárt.

No nem egyedül. Hogyisne, az nem elég tekintélyes! Prsleppel járt: minimum egy gyorsíró és még egy munkatárs dolgozott a keze alá. *Pr* alaposan misztifikálta a Kádár-látogatásokat:

napokig készült rá, futtatva, ugráltatva a környezetét: A legfontosabb munka!! – érezte oly hipnotikus erővel, hogy lassan mindenki el is hitte ezt. Holott – a világ oly egyszerű.

Gatyábarázás

Emlékszel: amikor *L* agit-prop. osztályvezető lett, *Pj*-ből függetlenített szakszervezeti titkár vált. Pótlásáról megint csak *L* gondoskodott: jött *KGy* szintén a pártközpontból. Magas, megnyerő férfi, jelentős szakmai múlttal – és azzal az alig titkolt instrukcióval, hogy ugyan rázná már gatyába ezt az egészet. A gatyábarázás hosszú beszélgetéssel kezdődött. *Pr* és *KGy* egy üveg whisky mellett gyözködte egymást órákon át. Részleteket nem ismersz, de tény: az újabb mellőzéstől amúgy is kiborult *Pr* – akit már egy korábbi, igen fiatalon elszenvedett infarktus is meggyötört – súlyosan megbetegedett. Hónapokig távol volt, és ezalatt kiderült, az a bizonyos gatyábarázás nemigen megy. Leginkább azért nem, mert *KGy* erre alkalmatlan. Úgy tűnik, ez a poszt vonzza a nem túlzottan rátermett embereket: *KGy* épp olyan határozatlan, mindenkinek igazat adó, senkinek ellent nem mondó, ügyekért, emberekért kiállni képtelen főnöknek bizonyult, mint *Pj*. Másfél-két évvel később egyszer maga mondta Neked:

„Tudod, én azt gondoltam, ötvenöt éves koromra egy nyugodt, kényelmes színekúrába cseppenek. Eleget hajtottam egész életemben, pihennék” – a világ oly egyszerű.

Lakosztály a Fehér Házban

Kádár-kíséretügyben tehát hatalmi vákuum alakult ki: *KGy* nem akarta, *Pr* nem tudta. Ment hát az Öreggel, az Öreghez *-don*, *Gy*, *Kj*, *DG*, *Be*, *-ár* – a protokolltudósítók, illetve a „kis” rovatvezetők.

(Mentek – de miért? Minek? – ma sem igen érted.)

A Politikai Bizottság tagjainak „utazásait”, „látogatásait” (a már fentebb is említett) terv rögzítette. Negyedévre előre: Aczél György áprilisban Baranyába; Lázár György májusban a IX. kerületbe; Németh Károly júniusban Debrecenbe – és így tovább. A PB-határozat azt is rögzítette: e látogatásokról 25, azaz huszonöt sort ad az iroda. Készül pedig ez olyképpen, hogy az illetékes kerületi (megyei) pártbizottságok tulajdonképpen egyforma szöveget állítanak össze:

Tegnap X ide és ide látogatott, ahol elmondták a vendégnek, hogy az üzem (egyetem, mezőgazdasági termelőszövetkezet) ilyen és ilyen körülmények között, ennyi és ennyi emberrel, ennyi és ennyi nyereséget termel, így és így dolgozik. Ezek után X elvtárs a kerület (a megye) pártvezetőinek elől. adást tartott időszzerű kérdésekről.

Ennyi. Ezért a 25 sorért évekig egy-egy ember (*ember? tudósító...*) ment, sorba állt, üldögélt a telefon mellett, várt – egy napot. Várt az illetékes kerületi (megyei) pártbizottság székházában, vagy éppen a KB-központban – évekig. Mindaddig, míg végre győzött némi józan ész és főleg a technika: az illetékes kerületi (megyei) bizottság telefonon vagy telexen küldte be azt az átkozott 25 sort.

KIVÉTEL: AZ ELSŐ EMBER

Ha az első, majd főtitkár külföldi vendéget fogadott például, akkor a fent felsorolt tudósítók, rovatvezetők valamelyike bebaktatott a Fehér Házba, igazolta magát a kormányöröknél, felsétált az első emeleti irodába és várt. Előbb az első szobában: itt többnyire Kádár János igen rokonszenves, ritka szavú, középtermetű, keményre esztergált arcú, iszonyú széles vállú személyi biztosítójával válthatott egyikét szót, időjárásról, focirol. Egy idő elteltével beljebb tessékelték a tudósítót, a fotóst, a tv-st: ez volt az az üveges könyvespolcokkal borított falú szoba, amelyet Te is ismertél megannyi fotóból, tv-híradóból. Itt újabb várakozás, míg balról be a külföldi vendég, jobbról, a párnázott ajtó mögül Kádár.

Kézfogás, „hogyan van – hogyan van”, még egy kézfogás, mosolyog a fotósoknak, a kamerákba – el jobbra. Az ajtó mögötti, tehát a harmadik szoba a titkárságé, szerény, puritán berendezés, azon túl, a negyedik szoba a tulajdonképpeni dolgozószoba, íróasztal, hosszú tárgyalóasztal – ez is ismerős, legalábbis a képekről. Ebből kis oldalajtó nyílt, mögötte heverő – egy idő után Te is megtudtad, hogy az Öreg ebéd után pihen egy hangyányit.

(Te is tudtad, mások is, sokan: miért hát, hogy nem mindenki? Miért, hogy nem írt, szólt róla senki? Ő nem engedte? Emberi gyengesége kitergetésének tartotta volna? Mások gondolkodtak így, azért nem engedték a nyilvánosság elé? Vagy egyszerűen ti, a nyilvánosságot képviselők nem mertétek megírni? Miért? Vagy – ami még rosszabb – nem is jutott eszetekbe ilyen kis „színessel” előjönni?)

Nem érdekelt benneteket? Hová lett hivatások alapja, a kíváncsiság? Kiölték, sőt kinevelték belőletek.)

Mikor a küldöttségek elhelyezkedtek az asztal két oldalán, jutott még néhány perc nektek, a fotósoknak, filmeseknek, majd a KB-iroda illetve az agitprop, osztály illetékesei finoman kitessekeltek mindannyiótokat, titeket, az újságírókat, akiknek tulajdonképpen semmi dolguk: kézbesítők, küldöncök. A kitessekelés után ugyanis kezetekbe nyomták azt a gondosan gépelt oldalt, amely rögzítette: ·

Szerdán az MSZMP KB székházában Kádár János, az MSZMP főtitkára fogadta XY-t, akivel a kétoldalú kapcsolatokról, a nemzetközi helyzetről és az egymást kölcsönösen érdeklő kérdésekről tárgyalt – stb.

Meghajoltál, megköszönted a papírt, leballagtál, beültél a kocsiba, az felvitt az Irodába, ahol „szigorúan embargós 14.00 óráig” megjegyzéssel telexre tették a korszakos dokumentumot.

Hiába épült ki a KB-székház és az iroda között számítógépes terminál-összeköttetés, amelynek segítségével egyenesen az országos hírhálózatba kerülhetett volna ez a pár sor, nem:

„Az Öreget meg kell tisztelni azzal, hogy személyesen áll rendelkezésére egy vezető újságíró!” – hangzott APO szava.

A főtitkár tárgyal, az illetékes KB-osztályok közleményt szövegeznek, a tudósító kézbesít – a világ oly egyszerű.

Marjaiáda I.

Ismételd meg: a PB-tagok látogatásának rendjét, az azokkal foglalkozó publikációk terjedését, tartalmát szigorú előírások rögzítették. Más vezetőét nem, és akadt, aki élt is ezzel a kötetlenséggel.

Nem kell túl buzgó sajtótörténésznek lenni ahhoz, hogy valaki, a 80-as évek közepének napilapjait átböngészve, a vezetők közül legtöbbször Marjai József miniszterelnök-helyettes nevével találkozzék. Őt nem kötötte a PB-szabály, és egyike volt azon kevés vezetőknek, akik értékelték és igényelték a nyilvánosságot. A Marjai-titkárság naponta olykor két-három közleményt is eljuttatott az Irodához, kivel, miről, hol, hogyan tárgyalt a főnök. Egykét bátortalan kísérletet tett (no nem az Iroda vezetője vagy az ügyben illetékes főszerkesztője) néhány renitensebb tudósító, hogy ezt a hírdömpinget leszerelje, mondván: nemigen jó olyan ügyekről hírt adni, amely egy miniszterelnök-helyettes napi kötelezettsége, munkája, feladata. Hiába. Elég volt egy-két telefon, a K-vonalon természetesen, hogy azután korlátlanul öntsék a gépek a szenzációt: Marjai József ebéden látta vendégül a dél-kelet-új-zélandi alpolgármestert.

Lehet, hogy gőgös vagy? Lehet, hogy ez valakit tényleg érdekelt?)

Ha más miniszter, miniszterelnök-helyettes, országos vezető is ezt teszi, senki nem tiltakozhatott volna. Ők azonban utálták annyira a sajtót, hogy ilyen ügyekről – ez esetben: hál istennek – nem tartották érdemesnek a beszámolót. Marjai tehát ebédelt valakivel,

titkársága leadta a hírt, az Iroda kiadta a hírt, a Rádió, a TV, a lapok eladták a hírt. Miért? Úgy vélték: Ha az Iroda beszámolt az ügyről, bizonyára nagy oka, fontos oka volt rá, hiszen – a világ oly egyszerű.

Marjaiáda II.

Augusztus 20. körül szerterajzottak a vezetők. Természetesen pontos terv szerint, szépen szabályosan: 19-én, vagy 20-án megjelentek valahol, elmondták beszédüket, megszegték a kenyeret, szépen, szabályosan.

A szabályt, bármilyen szép, Marjai nem tűrhette. Kiszámította: a látogatásokról a beszámolók csak az ünnep utáni lapokban jelenhetnek meg. Mivel az ünnepen viszont 10-20 vezetői látogatás is esett, csak kisebb, bár egyforma terjedelem juthat egy-egy politikusnak. A miniszterelnök-helyettes hát csavart az ügyön: ő már 18-án beszédet tartott Tatán. így az esemény a 19-ei lapokban kétszer-háromszor annyi terjedelmet kapott, mint egy 19-ei, vagy 20-ai KB-titkári, PB-tagi, sőt miniszterelnöki megnyilatkozás.

Persze az ilyen eseményeket, annak tálalását egyeztetni kell. Nem is akármilyen szinten: a Tájékoztatási Hivatal bevonásával. Azon a bizonyos tatai ünnepségen Te voltál a kirendelt Iroda-tag. Iszonyú volt. A TH-n keresztül már napokkal korábban megkezdted Marjai ostromát: beszéd kellene, vagy legalábbis annak vázlata, konzultáció arról, mit is emeljünk ki, hiszen ha nem azt, amit a miniszterelnök-helyettes gondol – hajaj, arra jobb nem is gondolni... Úgy emlékszel, 18-án 14 órakor kezdődött az ünnepség, és Marjai még 12-kor is azt mondta az immár személyesen interveniáló TH-főnöknek (Zs-nek): nincs kész a beszéd, *rögtönözni* fog. Nosza, gyorsíró is üljön a kocsiba, egy másikban a fotós, egy harmadikban a TH főosztályvezetője, a helyszínen még várt az Iroda megyei tudósítója is – hajaj...

Szép nagy szabadtéri színpada van Tatának. Szépen meg is telt, Marjai-beszédre áhító érdeklődőkkel. Az első sor üres – mint mindig. Igen – réved fel most előtted –, nagy eseményeken mindig ilyen üres volt az első sor: ha ne adja isten véletlenül befut valaki notabilitás, akinek nincs helye az elnökségben, hát mégsem vegyülhet el a pórnép közé, igen, kell az az üres első sor. A tudósítószakasz ide telepedett le, a rendezők nem kis elkeseredésére, de hát istenem, valamit csak hallani kell. 14 órakor felállt a megyei első titkár, köszöntötte a résztvevőket, majd átadta a szót. Marjai aktatáskájából kihúzott egy szép piros dossziét, a tudósítócsapat felé fordult, csendes elvigyorodott, és komótosan felolvasta (a 12 órakor még nem létező) precízen, pontosan leírt beszédet.

(Te meg csak dühöngtél, ugye?)

A sztorinak nincs vége.

A tudósítócsoporthoz az egyórás beszédéből további háromnegyed óra alatt 6 gépelt oldalnyi (fleknyi) tudósítást készített, amelybe, természetesen, belejavított a TH embere, a megyei pártbizottság illetéke, a megyei pártbizottság főilletéke – majd a legilletékesebb, Marjai elvtárs asztalára került. A szó szoros értelmében asztalára: ekkor már díszvacsora várta az új kenyér ünnepének vezető ünneplőit. Marjai mellett ült Havasi Ferenc – úgy is mint a környék országgyűlési képviselője – együtt tanulmányozták át a művet és adták jóindulatú, atyafiságos áldásukat. A különítmény kocsiba ült, fel Pestre, másnap az újságok természetesen teljes terjedelemben hozták az anyagot.

A sztorinak még mindig nincs vége.

Az ünnepek után két nappal a kormány lapja másfél hatalmas újságoldalon közölte a fejtegetéseket, az egész beszédet –

– a világ oly egyszerű.

Marjaiáda III.

Azon a szombaton turnusvezető voltál. Nem semmi! Reggel 8-tól délután 3-ig felelős

vagy, milyen hír, információ, kommentár, tudósítás jut az előfizetőkhez: a sajtóhoz, a TV-hez, Rádióhoz, vagyis – áttételekkel – a nagyvilágba. Kilenc óra tájban K-telefon: Marjai elvtárs titkárnője bediktálna egy pár soros anyagot, de különlegeset ám!

– Marjai elvtárs ugyanis ebédet ad egy amerikai üzletemberekből álló csoport részére és kéri, hogy a résztvevők mindegyikét teljes névvel, címmel sorolják fel.

– Ez nem megy, ez nem szokás – vetted közbe. Ám a titkárnő:

– Tudjuk, de most, kivételesen, igen fontos. Gyáva voltál? Inkább untad. Megvontad a vállad:

– Rendben.

Egy másik vonalon a titkárnő lediktálta, majd ismét nyomtatékosan kért:

– Tizenkét órakor adják ki a hírt!

Az Irodában korszerű a technika. A számítógépbe beprogramozzák a szöveget úgy, hogy azt pontban 12 órakor nyomja ki a telegépekre. Addig azonban hosszú az idő! Tíz órakor ismét a titkárnő, majd 11-kor a Marjai-titkárság vezetője:

– Minden rendben? Biztos, hogy rendben? Egészen biztos?

Ekkor már kissé ideges voltál:

– Megbeszéltük egyszer, nem?

12.30-kor K-telefon. A körülötted szorgoskodókhoz fordultál, fogadást ajánlottál: ez már csak a Marjai lehet. Felvetted a kagylót, s beleszóltál:

– Jó napot, Marjai elvtárs.

A vonal másik végén csend, csend, majd:

– Honnan a fenéből tudta, hogy én vagyok?

– Ja kérem, titkárnő, titkárságvezető után csak ön következhet – pimaszkodtál (*mit veszíthettél?*), és szemtelenséged elismerő kuncogásra ingerelte a nagy embert.

– Valóban, a kocsimból telefonálok, Öszödre menet. Tehát minden rendben?

– Természetesen.

(Jellemzők e történetek egy emberre? Valakire, akiről úgy tartották, hogy ha azt mondta: fessék be az elvtársak reggelre az eget, csak azt kérdezhették, milyen színűre? Kiderül-e ebből, ki volt gazdaságunk egyik tetters és erőteljes spiritus rectora? Nem. Biztosan nem.)

Két üveg sört kaszáltál a fogadásért – a világ oly egyszerű.

Bugyik a főtitkárnak

A bevezetőben említett fotó a Habselyem Kötöttárugyárban tett Kádár-látogatáson készült. A megelőző napon a kijelölt újságíróknak eligazítást tart Bereczky Gyula, az APO alosztályvezetője. Néhány ilyen tájékoztató után rájöhetnél: a zurnalisztáknak tulajdonképpen semmi dolguk. Az illetékesek szépen előkészítettek mindent, Bereczky sorolja: ki jön a kíséretben, kik lesznek a fogadók, hány órakor érkezik a vendég, mi a gyárlátogatás útvonala, hol mennyit időz a főtitkár, milyen adatokat ismertetnek vele a helyi vezetők, ki ad át virágcsokrot. Meg azután kik a kiszemelt művezetők, akik részlegükben kalauzolják a vendéget, mit fognak mondani és így tovább, majd következnek az intelmek: milyen „politikai, gazdasági összefüggésekbe kell ágyazni” a látogatást, a gyár munkatársainak tartott fórumon feltehetőleg milyen kérdésekkel fog foglalkozni a vendég, azok hogyan emelendők ki, természetesen, spontán...

(És ti ezt valamennyien, miért fogadtátok el? Miért nem kérdeztetek, urambocsá: javasoltatok? Miért nem mondtátok: most talán más érdekelne az embereket?)

Ilyen egy átlagos eligazítás. Ami most különbözik: a gyárban termékbemutatót is tartanak. Azám!

A mindközönségesen bugyigyárnak nevezett üzemben természetesen fehérműket mutatnak majd a főtitkárnak. Lenge kombinékat, hálóingeket, sőt bugyikat, baby-dollokat, s mi több melltartókat!

– Ezt csak egy mondatban megemlíteni, a TV egyetlen képet sem adhat, és azt se lássam meg, hogy később például a Parabola valamilyen szellemeskedő összefüggésben foglalkozik az üggyel – mondja nyomatékosan a Televízió majdani elnöke.

A bemutatón az Öreg láthatóan zavarban van: újabb és újabb cigarettákra gyújt, tétován mosolyog. Előtte gyönyörű testű, fiatal nők, akik meg is mutatják gyönyörűségüket, fiatalságukat, testüket.

A Parabola következő száma természetesen bő illusztrációkkal, a megfelelő „szellemeskedő” szöveggel tálalja a tiltott, titkolt show-t.

Ahol tiltás van, ott ugyanis természetes az ellenreakció – a világ oly egyszerű.

Lázár, a szakember

A kormányfő mint PB-tag vagy a PB-tag mint kormányfő – ki tudja már, mely minőségben látogatott Lázár György a XIV. kerületbe. Fogadás, eligazítás a pártbizottságon, beszámoló a kerület eredményeiről, lásd fentebb. Gépkocsi, irány a Földtani Intézet. Virágcsokor, kiglancolt folyosók, lépcsőházak, termek; túl fehér köpenyes, gondosan borotvált tájékoztatók, frissen fodrászott hölgyek – Potyemkin-falu.

(Miért e vád?)

Volt egy ismerősöd az ott dolgozók között, az mesélte: az intézmény létszámgondokkal küzd, nyomasztóakkal, dehát az mégsem járja, hogy egy miniszterelnök üres szobákat lásson! Ezért a látogatás útvonalát úgy jelölték ki, hogy a kép monstruózus legyen. A máskor negyedébe-harmadába megtöltött kutatótermek asztalaihoz ültettek mindenkit, aki elért és mozgott, még ha halvány sejtelve sem volt arról a munkáról.

A kormányfő egyébiránt ezúttal is Ferenc József-i benyomást keltett. Az egyik leghosszabb országgló miniszterelnököt úgy hatszor-hétszer volt alkalmad közelebből látni, és csak látni: két, természetesen előre megírt beszéden kívül Lázár György nemigen szólott. Tudása az okos hallgatásban, elismerő bólogatásban fejeződött ki. Mosolytalan, gyomorbetegre valló arca általános és egyetemes szakembert sejtetett: egyformán bólogatott termelőszövetkezetben és gyárban.

Ne légy igazságtalan! Láttad őt egyszer aktivizálódni. Az egyik kormányülés után – az idő tájban még ismeretlen volt az a szövivőrendszer, amely később – pontosan negyvenhét percreg ültél egy sarokban a miniszterelnöki irodában. Ennyi időbe tellett, amíg Lázár György, az egyik helyettese: Faluvégi Lajos, Hetényi István pénzügyminiszter, valamint titkáraik, tehát 6-7 ember egy négy, azaz négymondatos kommunikét megfogalmazott. Voltál olyan hülye: még a „meeting” elején bátorkodtál felajánlani, hogy megírnád azt a négy mondatot – uram isten, azokat a jeges pillantásokat, azt a tökéletes bezárkózást és elutasítást...

Lázár György két helyen is módosító javaslatot tett: egy ést felcserélt illetve, majd egy egyes számból többes számot csinált. Miután Hetényi István figyelmeztette, hogy az alany és állítmány ez esetben nem egyezik, a miniszterelnök odavágta tollát:

– Na jó, ebből elég volt, csináljátok – morogta és el.

A maradék miniszterek ezek után még vagy tizenöt percreg vitatkoztak, majd kezembe nyomva a művet, ki-ki elégedetten mehetett dolgára: az aznapra rendelt munka elvégeztetett – a világ oly egyszerű.

Kádári konyakok

Az észak-pesti közlekedési létesítmények főtitkári szemléje a III. kerületi tanácsnál kezdődött. Jelen vannak: az asztal egyik oldalán a főváros és a kerület tanácsi vezetői, Szépvölgyi Zoltán polgármester, Somogyi László, akkor frissen kinevezett építésügyi és városfejlesztési miniszter, Urbán Lajos közlekedési miniszter; az asztal másik oldalán középen Kádár János, mellette Lázár György, és Maróthy László, akkor éppen mint az

MSZMP budapesti első titkára. Jobb sarokban Sebestyén vezérőrnagy, a kormányőrség parancsnoka, bal sarokban az obligát zszurnaliszta team: az Iroda, a Népszabadság, az Esti Hírlap, a Rádió tudósítói. A díszlet közepén: Martell konyak, kristálygömb pohárban, fehér szmokingos pincér által szervírozva. Koccintás a Flórián tér, az óbudai Fő tér átépítésére, az Árpád híd kiszélesítésére, a metró újabb szakaszának elkészültére – zutty, egy konyak be. Csevegés (pardon: tájékoztatás), a főtitkár újabb italt kér. Egyedül iszik, láncban szívja a füstszűrös Symphoniákat, egyikről a másikra gyújtva, gyufával, bár köztudott(?): tucatnyi gyönyörű, márkás, szupercsoda öngyújtó birtokosa, kapta ajándékba külföldről, belföldről. Lázár György – természetesen – ül és bólogat. Maróthy László – természetesen – suttog. Maróthy mindig fojtott hangon beszélt Kádárral, nem annyira azért, hogy mások ne hallják, mint inkább, hogy az Öreg rá, és csakis rá figyeljen.

(És hányan voltak ilyen suttogók? Ugye nem akarsz történelmet írni? Nem tudod kik, hogyan súgtak – anno. Azt sem, kik, hogyan súgtak az utolsó években? És azt biztosan tudod-e, hogy súgtak, rendíthetetlenül, és – az „eredményekből” láthatóan – félelmeteseket.)

Kádárt nem menti, de tény: rossz tanácsadók rossz suttogásaira hallgatott, kellett hallgatnia. Ő választotta ki őket, és nem tudott szelektálni a tanácsok között. De ma, midőn ugyanezek a tanácsadók többé-kevésbé cinikusan, mentegetőzve vagy megtagadva; óvatos felelősségre vonásukkor állandóan csak rá hivatkoznak, mondván: ez az Öreg döntése volt, ergo megfellebbezhetetlen – nos, ezek a suttogók egy kicsit... egy kicsit szégyelljék magukat.

Lázár előtt érintetlen a második konyakos pohár, sőt, az elsőbe is alig kortyolt. Lehet, hogy csak Te érezted úgy, de mintha mindenki kínosan feszengett volna, midőn Kádár odanyúlt, megfogta Lázár érintetlen poharát:

– Ez magának úgysem kell – mondta és megitta a harmadik adagot.

Zavart nevetgélés és később magyarázkodás:

– Az orvosai tanácsolták az Öregnek, értágító. Következett a szokásos WC-vizit. Kádár János az

MSZMP első, majd főtitkára minden látogatásán felkeresett egy WC-t. Emberi dolog, természetes, ám az emberi dolgon, a természetességen kívül „helyzetelemzés” is volt eme esemény. Maga fejtette ki egyszer: mindenütt meg kell nézni a WC-t, abból lehet következtetni az egész létesítmény (üzem, egyetem, minisztérium – állam?) állapotára. Ám mivel e szokásról mindenki, mindenhol tudott – mindenki, mindenhol felkészült. Ha mást nem, azt az 10-20-50 métert, ami a legközelebbi férfi toaletthez vezetett, no meg magát a klotyót kiglancolták, -tapétázták, -festették -mázolták; volt, ahol vörös bársonyszőnyeget terítettek az ajtóig; természetesen sehol sem hiányzott a vastag, fürdőlepedőnyi, patyolattiszta törülköző, a két-három féle szappan.

Az adott helyen, emeleten dolgozók áldották Kádár nevét: főtitkári látogatás – működő, tiszta klotyó – a világ oly egyszerű.

Egy kedves, öreg pár

Egy sötét januári délutánon a Jászai Mari téri pártszékház előtt várakoztál – kire? mire? Nem emlékszel. Nyilván valami feladat miatt, tudósításügyben – Téged hál istennek sem magánügyben nem kértek, sem hivatásod gyakorlása okán nem hívtak a Fehér Házba.

Talán a hó is szemerkezt – egy hajlott hátú idős hölgy mindenesetre mélyen homlokába, fülére húzta nem túl kecses kötött sapkáját, kezét ódivatú télikabátja zsebébe süllyesztve. Kis mozgolódás a bejáratnál: öregember kezdett lebotorkálni a lépcsőn, s a szürkületben, pilinckázó hóban csak az elmaradhatatlan (és meglehetősen ronda) zöld kalapról ismerted fel az Öreget. Az öregember, aki odalépett az idős hölgyhöz, megpuszított egymás arcát, majd egymásba karolva lassan elindultak a Parlament irányába.

(Tagadod-e: akkor is, ma is meghatottan gondoltál, gondolsz e találkozóra? Mi kapott meg? Hogy Kádár János és felesége becsülte, tisztelte és szerette egymást? Kemény,

politikusemberek – amúgy polgári módra?)

Baktattak a hóban, a szokott, heti egyszeri filmvetítésre, a Mokép Báthori utcai székházába, gyalogosan. Krimiket néztek.

(A meghatódottság szerinted összefér a realitásokkal? Nem tudod, hogy Kádár János – különösen az utolsó éveiben – azon a heti egyszeri kriminézésen kívül, munkáján kívül mással nemigen foglalkozott? Nem tudod, hogy néha szépirodalmat olvasott, néha sakkozott, lakásában egy öreg televíziókészülék állott – többnyire bekapcsolatlanul?,

Mozi volt, a tévét nem szerette az öregember. Mondták ugyan neki: a televízió hatalmas erejű tömegmédia, az ott sugárzottak az egész ország közvéleményét foglalkoztatják olykor, egy vezető politikusnak pedig – elvileg – tisztában kell lennie az országot foglalkoztató dolgokkal. Nem törődött vele. Az ügy apróságnak tűnik, de nem az. A kádári politika kudarcának egyik oka éppen az volt, hogy a névadó alig tudott valóságosat arról, ami körülötte, országában történik. Jelentésekre *(pontosan tudod, mert néhányat láttál)*, erősen kozmetikázott jelentésekre építette tudását, no meg a már említett sűgókra. És ezeket a sűgókat nemegyszer az a kedves, idős hölgy választotta ki.

Az öregember megbízott felesége ítéletében, megítélteiben, végül is – a világ oly egyszerű.

Az idős hölgy kedveltjei

Az idős hölgy – sajátja nem lévén – rajongott a gyermekekért. Volt alkalmad látni, amint a hatalmas balatonaligai pártüdülő-konglomerátum egyik kis parkjában milyen nagy szeretettel játszadozott az idős hölgy két elbűvölő aprósággal. Órákig szórakoztatták egymást, jól érezték magukat. Az idős hölgy boldogan jegyezte meg a két remek csemete magas, vékony apukájának:

– Ez igen, ezek remek gyerekek, ez egy remek család a maguké.

Azután ugyanezeket a szavakat jegyezte meg férjének, és a magas vékony férfi – akkoriban városi titkár-megindult: megpocakosodott és PB-tag, meg sok más lett lassan. Maróthy Lászlónak hívják.

Igen, a szép családi életet nagyon szerette az idős hölgy. Amiből logikusan következik, hogy a rendezetleneket nem kedvelte. Amikor Berecz János felesége egy szörnyű autóbalesetben elhunyt, az Öreg hetente kérdezte az özvegyet:

– Hogy van, mi újság? Üdvözli a feleségem! Berecz János értette az érdeklődést. Rövid, ám viharos eljegyzés után (a viharok állítólag némely budapesti éjszakai lokálok rendjének olykori megbontásában kulmináltak) gyorsan elvett egy, szinte a lányával egyidős, kétségkívül igen attraktív színésznőt.

(Most pletykálsz, mi? Magánéletben vájkálsz, ugye? Stílusod ez? Tetté/ ilyet valaha is? Hát akkor most miért? Mert lehet? Mert szokás lett? Beállsz a sorba? Nem szegyledd magad? – De, nagyon.)

Pályája – mármint Berecz Jánosé – töretlenül ívelhetett tovább, az idős hölgy jóindulata az Öreg előtt masszív függönyként rejtette el egyik legközvetlenebb munkatársa sorozatos pálfordulásait, sőt: az Öreg megbuktató puccsban való aktív részvételét. Istenkém, az ember kedveli a feleségét, a felesége pártol valakit, az ember kedvében akar járni a feleségének, így van ez minden családban – a világ oly egyszerű.

A dísztribünön

Az idős hölgy gondoskodó hölgy volt.

A Hősök terére, a május elsejei dísztribünre egy király-egy paraszt alapon hívták a vendégeket. A politikai vezetőkön kívül természetesen ott kellett lennie a tömegszervezetek képviselőinek, a különböző társadalmi szervezetek reprezentánsainak, no és a szokásos

körítésnek: kellett munkás, paraszt, értelmiségi, fiatal. Az effajta díszelnökségek egyazon kaptafára készültek.

(Láttad nem egy országos jelentőségű esemény forgatókönyvét – erről később. Valamennyi szerint az elnökségben helyet foglalt egy munkás, egy paraszt, egy értelmiségi, egy fiatal, egy nő.)

A Hősök terén, a dísztribünnek (a megfelelő években) helyet kellett adnia az április 4. alkalmával kitüntetetteknek: a friss Kossuth-, Állami-díjasoknak.

Őze Lajos akkor kapott Kossuth-díjat – végre. Beteg volt már, nagyon. A szokatlanul hideg májusi szélben még jobban fejébe húzta jellegzetes kalapját, mintha sálra is emlékeznél, vagy csak felhajtott kabátgallérra...? Mindkét kezét zsebre dugva görnyedt a nagy komédiás az emelvényen, mindaddig, míg:

– A francba evvel a marhasággal, megfagyok – dörmögte oda Neked, azzal leballagott.

Le, a dísztribün alatt kialakított büfébe. Itt adva van két mosdó, két aprócska raktárhelyiség és egy nagyobb, a tribün egész hosszát kitöltő terem. Gundelék itt állították fel május elsején büféjüket. Szendvicsek, hidegtálak; rézfedő alatt kis töltött káposzták, marhapörkölt, főtt csülök, na és italok. Őze fázósan belekuporodott egy fotelbe – elveszett benne a csontsovány ember – és gyors egymásutánban leküldött néhány pohár töményt. Ekkor érkezett Mária néni, szeme villant az ital láttán, Őze pedig ránézett a kalapja alól.

Nincsenek irodalmi eszközeid leírni ezt a pillantást. Betegség, haláltudat, a „hagyjatok már békén”, és a „tehettek már nekem egy szívességet” keveredett Őze tekintetében. Az idős hölgy valamit megértett, megérezett – odament a művészhez, megsimogatta a vállát:

– Pihenjen csak, Lajos!

Az enyhültebben pillantott fel:

– Pihengetek, kézit csókolom, pihengetek – suttogetta mart hangján, és tüntetőleg megivott még egy whiskyt. Mikor az idős hölgy hallótávolon kívül került, a művész feléd fordult, szemében ekkor már csak irónia volt:

– Kossuth-díj, pihenés – ujjával a poharára bökött és legyintett: – Megette a fene...

Nemsokára meghalt– a világ oly egyszerű.

Május elseji ranglétra

Persze a tribünre nem oly egyszerűen jutottál fel. Éppúgy, mintegy Kádár-látogatás „koverolásának”, egy május elseji felvonulás tudósításának is kialakult rendje volt az Irodánál. Mit rendje? Koreográfiája! Szereposztása – főszereplőkkel, statisztákkal.

Az Iroda minimum négyfős sleppet küldött május elsejére (nem számítva, természetesen, a féltucatnyi fotóst). Négy munkatársat a „csúcsról”, „a legjobbak közül”, a „kiemelkedően fontos politikai munkára”. Az idézetek *Pr* megfogalmazásai, mint ahogy a szereposztást is ő készítette.

Az utolsó az egyenlők között a főtribün melletti két dísztribünt kapta „terepül”. Itt ültek, a külföldi delegációk balfelől, és a magyar prominensek, jobb felől. Azaz: balfelől azon külföldi delegációk, amelyeket a SZOT hívott meg; jobbfelől azon magyar vezetők, akik a szűk főtribünre nem fértek fel, de „ott kellett lenniük”. A kijelölt tudósítónak az évek alatt kialakult rituálé szerint a baloldali tribünön kellett dolgoznia. „Nélkülözhetetlen” és „felbecsülhetetlen politikai jelentőségű” feladata az volt, hogy meginterjúvoljon néhány kedves vendéget: ugyan, hogy tetszik nekik ez a színpompás kavalkád. Ők (meglepő) azt válaszolták, hogy nagyon tetszik nekik ez a színpompás kavalkád, de a kiemelt politikai fontosságú feladatra felkészített tudósító ennyivel soha nem elégedett meg. Neki ugyanis politizálnia kellett Ennek jegyében kellett kérdeznie: a két európai szocialista országból érkezett delegáció vezetőjét vagy tagját; két nem európai szocialista országból érkezett küldöttség vezetőjét vagy tagját; egy európai nem szocialista országból érkezett küldöttség vezetőjét vagy tagját; egy nem európai, nem szocialista országból érkezett küldöttség vezetőjét vagy tagját; minimum két, a

fenti kategóriákba nem sorolható küldöttség vezetőjét vagy tagját.

(„Minél egzotikusabbakat, ha lehet, hapsikám! négereket, sárgákat!”)

A kijelölt tudósító április utolsó hetét mással sem töltötte, mint hogy telefonált és rohangált: összeállítani a fenti listának megfelelő, „spontán” válaszadókat, megtudni nevüket, pontos rangjukat; megtudni, hogy fognak majd ülni a díszemelőnyen; megtudni tolmácsuk nevét; megtudni hogyan lehet azokra ráismerni – fontos politikai feladat. A nagy napon pedig elhangzott a kérdés: hogyan tetszik e színpompás felvonulás? Elhangzott rá a válasz: kölcsönös elégedettség, mosolyok, forró kézrázások – úgy félórás munka, a kijelölt tudósító egy másik félóra alatt készre pofozgatta az anyagot (na ja, a csúcsról választatott, a legjobbak egyike), indulhatott volna fel a hegyre, csakhogy!

Csakhogy a kijelölt tudósító még javában dolgozott. Ő (nevezzük kettes számú kijelölt tudósítónak, röviden ketteskének) 9 órakor kiplántálta magát a dísztribün alapzatának sarkára, közvetlenül a fanfárosok mögé, és lázas munkába kezdett. Ketteskének az egész színpompás kavalkádot kellett (politikai fontosságának megfelelően) bemutatnia. Hogy miként szólaltak meg a fanfarok; miként alakult ki a vörös csillagot formáló előkép; miként indult meg a fővárosiak tízezreinek áradata: Angyalföld, Csepel, Újpest, a nagy munkásmozgalmi hagyományú kerületek küldöttei, gyárainak dolgozói lelkesítő szövegű transzparenszeket feszítettek a vidáman lobogó májusi szélnek; hogyan jöttek mind-mind a többiek: a Belváros, a Józsefváros, az Erzsébetváros, a Terézváros ünneplői; hogy milyen egységbe forrott itt a társadalom megannyi rétege: íme a pedagógusok, amott az egészségügyiek fehér köpenye, emitt ifjúságunk, az egyetemisták vidám falanxa; hogyan zárta az – természetesen minden addigig meghaladó méretű – ünnepséget a sportolók fegyelmezett gyakorlata.

(*Most humorizálsz? Nem. Ilyen szövegeket írtál Te, ilyen szövegeket írtak kollégáid. Nem volt mást mit leírni. Nem azért, mert nem lehetett mást leírni, egyszerűen nem volt mi mást.*)

A tömeg jön, vonul, 100-200 ezer ember évtizedek óta, egyforma zászlókkal, egyforma jelszavakkal, egyforma luftballonokkal, egyforma élőképekkel, egyforma sportgyakorlatokkal – ez volt a tény, ezt lehetett írni – a világ oly egyszerű.

PB, KB, KEB

A legfőbb feladat, természetesen, a legjobb tudósítóra várt. Ő – nevezzük egyeskének – a dísztribünre is feljutott! Onnét nézhetett le jobbra, a hazai jelesekre, holmi tábornokokra, elnökökre, miniszterekre, vezérigazgatókra! Egyeske munkája pontban 11 órakor kezdődött, és tartott – de ne vágjunk a kiemelkedő politikai fontosságú események elébe.

(*Te is voltál egyeske. Tedd hozzá: szükségmegoldásként.*)

Ez a csúcsfeladat is *Pr-é* volt, ám betegsége miatt azon a napon, egészen pontosan 1983. május 1-jén Téged vitt lakásodról(!) az AL 22-11 rendszámú, sötétkék, rádiótelefonos kocsí a megkülönböztető, előjogokat biztosító jelzéssel a lezárt útvonalon végig, közvetlenül a dísztribün aljáig, a csak ennek a kocsinak fenntartott, rendőrökkel, civil ruhás kormányőrökkel és munkásőrökkel biztosított területig. A hitelesség kedvéért, íme a rádiótelefon-szám: 188-622/41-11.

Most, meglehet hadítitkot árultál el: e rádiótelefonokat ugyanis a honvédség hírközpontja működtette akkoriban. Hogy miért kellett rádiókocsi május elsejére? Volt benne, lett volna benne ráció, csakhogy – de erről később.

Végighajtottál a kiürített Népköztársaság útján, előtted-mögötted díszegyenruhás rendőrök zárták le a forgalmat – nem semmi!

(*Szadmád, lám, csodálatos helyzetekbe hozott – gondoltad volna valaha? És most ironizálsz. Akkor kicsit élvezted az ügyet, mered-e tagadni? Fontosnak hitted, és magadat is, igaz? Miért akarsz cinikusabbnak látszani? Miért utólag humorizálsz? Mert most szokás, most lehet? Nem szégyelled magad? De. Nagyon.*)

A tett színhelyére érkezve ruganyos léptekkel kiszálltál, és a kellemes napsütésben

elégedetten szemlélte, ki mindenkivel hozott össze jó(?)sorsod...

Jöttek ugyanis a korábban említett jelek, sorrendre, Te pedig – kipipáltad őket.

Mármint arról a listáról, amelyet az úgynevezett gyors hírszámára készítettél: jelen vannak-e mindazok, akiknek jelen kell lenniük? A PB tagjai, a KB titkárai, a KEB elnöke? Ha (isten ments!) nem ismerted volna őket, ketten is sügtak: a Külügyminisztérium protokollósainak egyike (máig sem érted, miért a Külügyminisztérium protokollosztálya szervezte ezeket az ügyeket), valamint a kormányőrség egyik illetékese.

Midőn mindenki megérkezett, odabaktattál a rádióskocsihoz, felhívtad a Naphegyet és jelezted: pontban 10 órakor az előre elkészített gyors hírszámában benne szereplő PB-tagokkal, KB-titkárokkal, a KEB elnökével és titkárával – elindulhat.

Indulhat bele a nagy magyar tömegtájékoztatóba, ahol azt alig várják!

A Rádió a helyszínről tudósított. A Televízió szintén. Esti, délutáni lap május elsején soha nem jelent meg. Mi a fenének kellett hát a gyors hírszám? Hiszen a másnapi lapok az egész tudósítást közölhették. Fene se tudja. Ez is egyike volt az Iroda nagy, misztikus rituáléinak.

Ezek után visszamentél a helyedre, immár nem a dísztribün bejáratához, hanem fel, a helyzet magaslatára, a dísztribünre. Úgy tizenkét évnyi újságíróskodás után ez a pár lépcső juttatott el – főnökeid szerint legalábbis – a tudósítói pálya, mi több: a tudósítói hierarchia legmagasabb posztjára. Tizenkét év után tizenkét lépés – a világ oly egyszerű.

Az élő mikrofonállványok

Tehát fent álltál pályád és az emelvény csúcsán, álltál és vártál. Zsibbadó lábakkal tízpercnyi részvételért, munkáért. Tízpercnyiért – pontban 11-kor.

Kádár János minden május elsején 11 órakor rádió- és televízió-nyilatkozatot adott. A dísztribün jobb szélén várakozott rá a hazai tömegkommunikáció jelen lehető másik munkatársa, a Televízió vagy a Rádió (nyilván ugyanolyan körültekintő kiválasztódás alapján, a szakma csúcsáról odakerülő) munkatársa. Évekig Szepesi György, egyszer-kétszer Balogh Mária, Sugár András, akkor éppen Csák Elemér.

Csák Elemér Washingtonból jött haza, évekig dolgozott ott, mit tudhatta, mily magasztos feladat is az övé! És ráadásul nem is készítették fel megfelelően...

Csák ugyanis – miután köszöntötte a főtítkárt és feltette a bevezető kérdést – úgy érezte, hogy ő itt is, most is hivatása szerint dolgozhat. Újságírói, rádiósi, tévés hivatása úgy kívánta, hogy kérdezzen. A levegő megdermedt. Az agit-prop. osztály (APO) jelenlévő két illetékese közül *L* elvörösödött, Karvalics László elsápadt. Csák is, amint észrevette a hatást, és ahogy rápillantott a főtítkára. Kádár János egy jeges tekintetet vetett az oktan kérdezőre és folytatta. Amikor befejezte, Csák valahogy köszönetet dadogott, homlokáról patakzott a víz, a mikrofont egy technikus kezébe nyomta, és amint lefelé botladozott a lépcsőn, maga elé motyogta:

– Hát én nem hittem, hogy mikrofonállványnak szerződtem ide...

Hát ez az! Mit ér több évtizedes újságírói tapasztalat? Mit ér többéves washingtoni, moszkvai tudósítói munka, ha a riporter nem tudja: május elsején 11 órától 11.10-ig ő bizony mikrofonállvány – a világ oly egyszerű.

10 percért 100 ember

Bezzeg Te tudtad! Bezzeg Téged alaposan felkészítettek! Hallgattál is hát, és csak szorítottad kis magnetofonodat, rendesen, csendesesen, illedelmesen.

(Miért voltál oly rendes? Miért tudtad, hogyan kell „viselkedni”? Gondolod, hogy csak saját évtizedeid nevelése, drill je, sulykolása tett ilyenné? Vagy génjeidben hordoztad az alázatot, a fennsőbbiség kritikátlan tiszteletét? És ha így volt, miért, hogy máskor, máshol, számodra fontosabb helyzetekben: riportjaid készítésekor mertél tiszteletlen lenni? Eltértél a

szabványtól, vállalva kisebb-nagyobb koccanásokat, miért? Skizofrén lettél? Igen. Nagyon.)

Egy másik magnetofont. Ki tartott odalent a büfében a televíziókészülék felé, ahol „előben” ment a szöveg. Tartotta a biztonság kedvéért, mert mi van, ha a Te magnetofonod lerobban!?

Hogy mi van? Semmi. Ugyanis *Kj*, Magyarország többszörös gyorsíróbajnoka már írógépbe pötyögtette az elhangzottakat, mire Te lekecmeregtel a díszemlényről. Tíz perc alatt lekopogta a tízperces szöveget. És nemcsak lekopogta, hanem – merthogy ez az igazi, a valódi, a felsőfokú gyorsírás lényege – kirakta az előbeszédből hiányzó pontokat, vésőket; bekezdéseket, mondatokat alakított ki – így értelmezve és értetve a csak előben pontosnak tűnő, ám egy az egyben papírra vetve olvashatatlan gondolatokat.

Míg dolgozott, Neked ismét alkalmad volt eltöprengeni azon: ki mindenki kellett mindehhez? A sofőrtől kezdve, aki idehozott, a rendőrökön át, akik az utat biztosították, a technikusokig, akik a mikrofonokat felszerelték; a szervezők, az előkészítők, a helyszíni rendezők tucatjai – vegyünk egy kerek számot, a százat. Százan dolgoztak – akár hetekig, akár csak aznap két-három órát – ezért a tíz percért. Száz a tízhez – egyszerű arány, hiszen – a világ oly egyszerű.

Óvári, Lakatos, Karvalics

No persze, az ilyesfajta összevetés csak játék a számokkal. Sőt! Mi az, hogy játék?! Határozott csúsztatás, elvtársak! Ferdítés! Hogy is mérhető percekben országos, világhatalomú esemény! És ha nem száz, de ezer ember munkája?! Tízmillió magyarhoz szól az üzenet! Meg különben is, dehogy tíz perc az! Majd mi megmutatjuk! Jó munkához idő kell!

Megmutatták. Azon a május elsején hárman: Óvári Miklós, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága titkára, Lakatos Ernő, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának agitációs- és propaganda osztályának vezetője, Karvalics László, a Magyar Szocialista Munkáspárt agitációs- és propaganda osztályának helyettes vezetője mutatta meg. Mármost azt, miként lehet tízperces munkából háromórát csinálni, azaz, mit beszélnek? Miként kell valóban alaposan, pontosan megszerkeszteni egy tízperces beszédet.

Ne dicsekedj a tíz perccel. Egy ilyen beszéd megszerkesztéséhez alig van szükség másra, mint mondatok befejezésére, az alany és állítmány egyeztetésére. Ezt nagyjából a hetedik-nyolcadik általánosban illik tudni. Ráadásul *Kj* már tökéletes kéziratot produkált, szerinted legalábbis azt, így hát természetesen hozzá sem nyúltál az anyaghoz.

Nem úgy a hármas!

Nincs mód részletezned azt a három órát. Vannak dolgok, amelyekhez sokan kellenek: például a focihoz, szüreteléshez, pókerpartinhoz. Van, amihez ketten kellenek: sok egyéb mellett a szexhez. Van azonban abszolút magányos műfaj: ez a fogalmazás. Még ha ismerünk is jeles társszerzőket az irodalomban, újságírásban, azért maga az írás, a gondolat papírra vetése végső soron magányos, szellemi onánia. Ha tehát hárman estek neki két gépelt oldalnak, hogy azt nem is meg-, hanem átírják – az valami torz gruppszex. A három ember három óra hosszat üvöltözött (Lakatos Ernő), suttogott (Óvári Miklós – fokozódó nagyothallását palástolandó), vitatkozott (Karvalics László – mindig, mindenkivel) ama ötven sor fölött. Vessző helyett pontosvessző, *de* helyett *ám* került a szövegbe – abba a szövegbe, amelyet egy ország hallott előben, egyenesben, a hármas „fésülése”, „szerkesztése” nélkül, sőt: ha valaki odafigyelt, ne adj’ isten: magnóra, videóra vette a Kádár-beszédet, dokumentáció, vagy kéjes örömszerzés okán, az bizony másnap meglehetősen csalódott lehetett. Az apró módosítások – nem kell gyakorlott újságírónak lenni hozzá, hogy ezt bárki megállapíthassa – bizony „árnyalnak”, „finomítanak”, „helyreraknak”. A sok finomítás, árnyalás, helyrerakás végső soron csúsztatás. Mégpedig sokkal erősebb csúsztatás, mint a fentiekben kifejtett, a tíz perc jelentőségét megkérdőjelező állítás.

Három órát üldögéltél a tribün büféjében. A felvonulási teret feltakarították, már a locsolóautó pilótája is majálishozott valahol, Te pedig üldögéltél. És üldögéltek a tribün biztosítói, a hármak gépkocsivezetői, és ama korábban említett rádióskocsi vezetője is.

Az ám, a rádióskocsié!

Az elv ugyebár az, hogy gyorsan informáljunk.

Gyorsan, de nem felelőtlenül – így a hármak reagálása. Ha a beszéd elhangzása, illetve ama bizonyos leírásra, megszerkesztésre szánt tíz perc után felhatalmaznak arra, hogy továbbítsd az anyagot, akkor kimehettél volna az autóhoz, felemelhettél volna a telefont és lediktálhattad volna a tudósítást a naphegyi irodában várakozó display-kezelőnek, aki egy gombnyomással továbbíthatta volna a szöveget a lapokhoz a világba – lásd mint fent. Volna. Mert nem nyomogathatta, üldögélt hát ő is három órát.

Azaz négyet, mert ugyanis mire a remekmű elkészült, addigra a várost elárasztották a majálishozók, többé-kevésbé bemajálishozva; eltűntek – természetesen és hál' istennek – az utat lezáró rendőrkordonok, és aki próbálkozott már május elsején gépkocsival átvágni a Belvároson, az meggyőződhetett róla, hogy az bizony nem kis mulatság. Ne ragozzuk a dolgokat: a tíz percből igenis lehet három, sőt négy órát csinálni, hiszen – a világ oly egyszerű.

Jászai Mari téri szerkesztők

És volt, amikor nem tízpercnyi, hanem többórányi Kádár-beszédet kellett szerkeszteni.

Praxisod alatt ez csak egyszer esett meg, de (vagy talán éppen ezért) ez a kis munka is túldimenzionált lett. Napokig tartó szervezés, hosszú egyeztetések, főnökök beosztottaiknak mélyen a szemébe nézve tudatosították a feladat kiemelkedő fontosságát. A feladatét, amely egyszeri és megismételhetetlen, és mint ilyen, megint csak a legjobbaknak való.

A legjobbak ügettek hát a Jászai Mari térre, a nagy Házba, annak egy szép, világos szobájába, és várakoztak. KB-ülés volt, a szokásos, ám valakinek nagy ötlete támadt. (Kinek? Miért? Még akkor megpróbáltál szimatolni – eredménytelenül.) Az ötlet: Kádár János előadói beszédét azonnal sokszorosítani kell, hogy az ülés másnapján a KB-tagok írásban is olvashassák. Ismét csak ugyanazt kérdezheted: tetszik érteni? Azt a beszédet, amelyet az első nap végighallgattak, másnap olvassák is; miközben az első nap már vitatkoznak a beszéd fölött, másnap legyen kezükben a beszéd...

(Értesz is Te a nagypolitikához? Csak egy piti újságíró, apró pontocska vagy, nem? Némi elemi logikával kérdőjelezted meg ennek az egésznek a szükségességét, de minek? Feddő tekinteteket és szavakat kaptál, ám magyarázatot?)

Ültetek hát a szép szobában és átirtatok. Sorra hozták a gépelt oldalakat, mint ahogy sorra hozták a gépelőknek a teremből a magnetofonfelvételeket, amelyek alapján lekopogták a beszédet. Ti meg pontokat raktatok ki, egyes számot egyeztetettek többes számmal, bekezdéseket nyitottatok – szerkesztettetek – a szokott skizofréniával. Tudtátok ugyanis, hogy amit csináltok az tulajdonképpen luft, ám tudtátok, mert tudni akartátok, mert elhittétek, mert akartátok hinni, mert elhitették veletek: fontos dolgot csináltok.

(Utólag gúnyolódsz? Utólag könnyű, önmagadon is, igaz? De akkor – minden kétkedés ellenére -igenis megtiszteltetésnek vitted az ilyen feladatokat, nem? Az ország Első Emberének szavait a legelső között olvasni, mi több, csiszolni rajtuk; az események, a nagy történések közvetlen közelében lenni – mert eseménynek, igenis nagy történésnek vitted a dolgokat, és az ország Első Embere akkor számodra kikezdehetetlenül az ország első embere volt – nos, ez igenis ambicionált, elégedettséget adott, mi több: örömet, ugye?)

Szép feladatot kaptatok és igyekeztetek azt szépen megoldani – a világ oly egyszerű.

Az Első Ember magánya

A „dolgot közelében lenni” tudata adott értelmet munkádnak a már említett észak-budapesti látogatáson, és sok más alkalommal is. Mert a feladat, mármint az újságírói, tudósítói feladat, mint olyan – az bizony...

Arra az óbudai látogatásra előre megírt tizenkét oldalt vittél magaddal. Hiszen, miután mindent tisztáztál előre: hol, kivel, mennyit beszélget a főtitkár, mit, hol, mennyi ideig néz meg, vagyis mindent tudtál a jóságos APO atyáskodó jóvoltából, hát abban a tizenkét oldalban mindössze néhány sor maradt üresen, a mazsoláknak, az útközben elejtett, általad felcsipegetett mondatfoszlányoknak, információtüredékeknek.

Ha a főtitkár például benézett a Flórián téri aluljáróban működő KISZ-segélyszolgálathoz, előre meg nem tervezettül, spontán – nos akkor természetesen azt Neked is spontán kellett tükröznöd tudósításodban. Vagyis lerohantad azt a szerencsétlen irodai fiatal párt, mondják meg nevüket, beosztásukat, rangjukat, címüket, és főleg: miről is beszélt abban a másfél percben nekik, velük a főtitkár.

(Már megint? Már megint magadon ironizálsz? Az a kis kérdezősködés, az legalább valamennyire hasonlított, emlékeztetett az igazi tudósítói munkára, nem gondolod? Miért, hogy az ilyen másfél percek nem becsülöd?)

Azután jött a villamos.

Állítólag, egyszer a főtitkár felsóhajtott: – Istenem, de régen utaztam én egy igazi, pesti, sárga villamoson...

Ennyi volt, nagyjából így.

Azonnal szerveztek egy villamosutat a Jászai Mari tértől a Szabadság hídig. Szépen sárguló villamos, kedves kis utazás, csemege a nem éppen elkényeztetett tömegkommunikációnak, apró emberi kép a nem sok ilyet látott nagyközönségnek – ennyi. Ennyi lett volna. Ennyinek kellett volna lennie. Ebbe még az is belefért, természetesen, hogy azt a villamost napokig tisztogatták előtte, a legmegbízhatóbb kezek irányították útját, és a dolgok ismeretében nem zárható ki az a gyanú sem, amely akkoriban sokakban megfogalmazódott, miszerint az utasok is meglehetősen szűk körből kerültek ki.

Ismételd: ennyi, ennyi lett volna. Ám jöttek a túllihegők. Az első eset után nem volt olyan látogatás, hogy a főtitkárnak ne kellett volna villamosra ülnie, metróba szállnia, mint azon a bizonyos északbudapesti látogatáson is.

A gyorsvillamos 11 óra 20 perckor indult az Árpád híd budai hídfőjétől. És mert gyorsvillamos, mit tesz isten, 11.23-ra át is ért a túloldalra, a metró Árpád hídi megállójához, az akkor éppen elkészült új szakasz végállomásához.

Volt tehát hét perc. Hét perc a protokoll által előírt 11.30-ig, amikor is a főtitkár és kísérete levonul a metróaluljáróba, meghallgatja az építés miniszteri biztosának jelentését, majd beszáll a szerelvénybe és végighajt az új szakaszon.

Hét perc. Hét iszonyú hosszú perc!

Hideg volt, piszkosul fújt a szél, a főtitkár rágyújtott, a gyufa lángját vagy kétszer-háromszor elsöpörte a zimankó. Rágyújtottak a többiek is, mármint a dohányosok a kíséret tagjai közül, és vártak. Vártunk. Némán, toporogva.

Ha máskor nem, ekkor nemcsak Neked, de mindenkinek fel kellett volna figyelnie valamire – állítod most, évek múltán. Az a hétperces csend, az bizony sokat jelentett. A főtitkár nem szólt – nem akart, nem tudott, nem volt kedve. A kíséretében lévők (KB-titkárok, miniszterek, főemberek) nem szóltak – nem tudtak, nem akartak, nem volt kedvük. Akkor érezted azt, amit később milliók tudtak: a főtitkár magányos volt, végtelenül magányos. Siváran, bénítóan az.

Abban a tizenkét oldalban, a látogatás végeztével, már fent az Irodában, kitöltötted az üresen maradt néhány sort – pár percnyi munka. Utána megint a szokásosnak minősíthető, többórás várakozás. Várakozás az ellenőrzésre: Bereczky csak órák múlva érkezett, átfutotta a

tudósítást, nem szőrözött vesszőkön, pontokon, „árnyalatokon”:

– Mehet! – a világ oly egyszerű.

Miből mi lesz?

Idáig érkezve és a korábbiakat átolvasva, feltámadt Benned a szerkesztő, vagyis rájöttél, hogy esetleg félreérthetően fogalmaztál. Az olvasónak az „átírás”, „szerkesztés”, „finomítás” szavak láttán a csúsztatás, hamisítás, félreértelmezés kifejezések juthatnak eszébe. Nos, magyarázkodás helyett, mármint a fogalom megmagyarázása, a fogalmak helyett álljon itt néhány példa. Az alábbiakban leírsz két nyilatkozatrészletet, mégpedig úgy, ahogy elhangzott: szó szerint, hang szerint. Az Olvasó megállapíthatja, hogy ezek így (hacsak nem kifejezetten az illető lejáratása, blamálsa, égetése a cél) nyomdaképtelenek, olvashatatlanok, értelmetlenek. Ezért ezt követően leírod az úgynevezett szerkesztett változatot is – remélve, hogy érzékelhető a különbség: ezek a nyomdakész szövegek.

Tisztelt Ház!

Szeretnék röviden reagálni a vitában elhangzottakra, részben a bizottság által megfogalmazott néhány felvetésre, észrevételre és javaslatra, részben a hozzászóló képviselők megfogalmazott véleményeire, észrevételeire és ugyancsak javaslataira.

Én talán azzal kezdeném, amit Szentágotay professzor úr a végén fogalmazott meg, biblikusan ugyan, hát ugye a stílusnál maradjunk, ütött az igazság órája. Tulajdonképpen régóta mondjuk ugye egymásnak kölcsönösen, hogy jön a farkas, jön a farkas, de hát most már nagyon kezd a nyomunkba érni, én úgy érzem, és néhány képviselői hozzászólásra is egyben rezonálva nem hinném, hogy ma gondot jelentene az, hogy a képviselők, a parlament hosszú viták után ne tudná reálisan értéke/ni a helyzetet. Én úgy hiszem, hogy önök döntésüket a kormányzati program végrehajtásához szóló felhatalmazásukat a valós viszonyok objektív értékelésében, én úgy érzem, hogy a TOT-nak mostani kongresszusa is egy objektív mérleget vont a lehetőségekből és problémákból és a továbblépésről. Kevesebb szó esett, bár Gágyor képviselő úr bizottsági referátuma érintette, az ipar jövőjéről. Szeretném, ha itt is egyértelműen fogalmaznánk.

Az a strukturális megrázkódtatás, amelyekről szó esett, az viszonylag széles körben érinti az ipari termelés területeit Ugyanakkor látnunk kell, és merem remélni, hogy az írásos dokumentumokból ez elég egyértelműen kitűnik, hogy legalább az ipari termelésnek legalább a 40 százaléka egészségesen tud fejlődni keményedő feltételek mellett is. Kérem, az ipari export 8-9 százalékkal bővül a konvertibilis oldalon és körülbelül a termelés 40 százalékanak körében egy durván átlagosan egy 3 százalékos növekedés valósulhat meg. A piaci feltételek, a termelőképeség és a versenyképeség alapján. Tehát én igenis látok a magyar gazdaság előtt perspektívát a 90-es gondok ezek megoldandó és megoldható gondok és nem érzem egyébként leszerelőnek ezeket, ezek olyan problémák, amelyeket régóta hurcolunk magunkkal, a mai helyzetben kiélezettebben jelentkeznek és nem lehet nem kezelni őket. De összességében az ország gazdasága előre tud mozdulni, javuló teljesítményekkel. Én fontosnak tartom azokat a felvetéseket, amiket Kócza Imre képviselő fogalmazott meg a vitában,...

... a központi irányítás állapotával jellemezte a mai helyzetét a mai gazdasági rendszerünknek, ezzel hozta összefüggésben ezt a gyenge hatékonyságot. A diagnózist illetően teljes mértékben osztom a Gágyor Pál által megfogalmazottakat, az elmozdulás megítélésében azonban én keményebb változásokat látok. Szeretném felhívni a tisztelt képviselők figyelmét arra, hogy 1990-es e... feltételrendszerben éppen a piaci nyomás oldaláról alakul ki merőben új helyzet. Ezt jelenti egyszer az, hogy a tőkés importverseny az az import durván a 70 százalékanak liberalizálásával kemény meghatározó tényezővé válik a... ö... belső gazdasági i... mozgásrendszerben, végső fokon a nemzetközi követelményei válnak egyre szélesedő körben szelekciós kritériummá. Egyik oldalról. Másik oldalról a szocialista oldalú

együttműködésben az a piaci korlátok, amelyről itt szó esett, ez megint kemény nyomást gyakorol a termelőkre, harmadszor a vállalkozástámogató akciórendszer a belső verseny élénkítése, úgy gondolom ez egy ismét egy olyan elem, ami a piaci nyomás oldaláról jelent meg új feltételeket.

Ami megmarad:

A vitában elhangzottakra válaszolva az államtitkár egyebek közt kifejtette: bár súlyos megrázkódtatások érték az ipart, annak mintegy 40 százaléka a nehezebb körülmények között is fejlődik. A konvertibilis ipari export 8-9 százalékkal nő, tehát javuló teljesítményekkel a gazdaság előre megmozdulhat.

És a második:

... mozgási lehetőségünk az, hogy meg kell teremteni a feltételét annak, hogy az emberek ismét visszamenjenek a vidékre és ott a megfelelő körülmények között, infrastruktúrával, közlekedési viszonyok mellett, nem lesz biztosan megteremthető, hogy ott újra a vidéken lévő élet alakuljon ki – annyi amennyi, én magam is szenvedélyes kertész lévén, tudom, hogy a rossz szívemmel, a saját kertemben mit tudok produkálni, gyakorlatilag három család teljes téli zöldségellátását, télire is befagyasztva el tudom látni, de rendkívül jelentős és kemizáció nélkül. Tehát gyakorlatilag a biológiai kertész, vagy majdnem biokertészkedéssel foglalkozom. Na persze ez egy drága kertészkedés, ezt ugye hát nem kell mondanom, de szerintem az emberhez egyedül méltó életforma az, hogy a saját lakókörnyezetét egyedül alakítja ki, ahol kisebb lakótelepeken, már kisebb falvakban, tehát a falunak az alapvető... most nem a rossz értelemben vett elmaradottságát és sárbatiporságát a falunak, ugye a félf feudális vagy teljes feudális viszonyok közt élő falusi... saját kisstílú... hm... hm kasztrendszerében... vergődő és és és öö... és szörnyű... öö... ugye hát a aa aaa kamarás életformát, kamarás életformát a boszorkányhitben és nem tudom miben való életét, énnekem véleményünk, hogy, hogy nagyon fontos mozgási lehetőség lenne és biztos, hogy a munkanélküliek a leendő munkanélküliek közül fognak kimenni és biztos, hogy a leendő munkanélküliek és azt hiszem, hogy nemcsak kiskerteket, hanem komoly farmergazdálkodást is fognak beindítani, sőt urambocsá ' meg fog indulni egy bizonyos ipari munkálkodás is, mert én én abszolúte tagadom azt, hogy vidéken a mai viszonyok között nem lehetne megfelelő, eleinte kisipari módszerekkel, később azonban ügyes találmányokkal, vagy ügyes elképzelésekkel, a piacon fontos és keresett dolgokat készíteni.

Ami megmarad:

A képviselő szerint nagyobb figyelmet kell fordítani a falvak infrastruktúrájára, hogy a kertészkedésnek, a farmergazdálkodások fejlődésének megfelelő körülményeket teremtsenek.

Ennyi – a világ oly egyszerű.

Parlament – csömörig

A kitérő után térjünk vissza a Parlamentbe, a miniszterelnöki szoba környékére, ebbe a csodálatos épületbe.

Ne szégyellj: gyerekkorodban rettenetesen vágytál a Parlamentbe, kíváncsi voltál, érdekelt a palota, sok szépet hallottál róla. Sőt, még azt se restéi Id bevallani, hogy egyszer alkalmad lett volna bejutni oda, nem is akármilyen módon: a karácsonyi fenyőünnepélyre. Azám! Kiváló úttörő voltál, csapatpostás!

Minden szerdán el vitted a Sziget utcai általános iskolából a 345. számú Hunyadi Mátyás úttörőcsapat postáját (hogy ez mit jelentett, mármint hogy mi volt a dossziékban, borítékokban azt nem kötötték az orrodra), el, egészen a Gyöngyösi útig, a XIII. kerületi úttörőközpontig. Nos, e nélkülözhetetlen tevékenység jutalmául kaptad azt a meghívót a parlamenti fenyőfaünnepségre, és – és kaptál egy 40 fokos tüdőgyulladást, előtte. Évekig, tudat alatt talán mindmáig sokkolt, hogy lemaradtál, kimaradtál. Vágyakozásod az évek során egyre csak fokozódott: el akartál jutni a Parlamentbe, legalább egyszer.

Eljutottál, nem egyszer, nem kétszer – eljutottál megszámlálhatatlanul sokszor: a csömörig sokszor.

A Parlament mostanában úgy rémlik fel Neked, mint az a bizonyos irgalmatlanul nagy, cicomás, díszes habostorta, amelyet azért etetnek meg az utolsó morzsáig a rá oly régóta áhítozóval, hogy megutálja egy életre. A Parlament már önmagában mint épület is alkalmas az ilyes asszociációkra: tessék csak ránézni! Díszes, csicsás, hatalmas. Ha valamely részét nem fedné el mindenkor (immárom évtizedek óta) állványerdő, tökéletesnek lehetne mondani.

Bent a helyzet némileg más. A pompa, a ragyogás, a csillogás, a túldíszítettség, csicsa itt is mellbevágó olykor, de csak olykor, és főleg nem mindenhol.

Alkalmad volt pincétől-padlásig bóklászni az épületben, el is tévedve olykor, nem is egyszer, így hát időnként láthattad: az ország háza belül némely helyen Porthos övére emlékeztet. Tudják, arra a bizonyosra, amely párbajra adott okot a hiú testőr és D'Artagnan között, mivelhogy a hebehurgia gascogne-i leleplezte az öv titkát: csak előlről díszes, aranyozott, hímzett, míg hátul, ahol a köpeny jótékonyan takarja – csupasz.

A Parlament nagy termei az első (vagy, ahogy hivatalosan itt mondják: a fő) emeleten valóban gyönyörűek. Gyönyörűek, de munkára alkalmatlanok. Egy szál magas rangú állami tisztségviselőnek akkora szoba jut, hogy olyiknak tériszonya támad. A mezítelen király leginkább a félemeleten és a földszinten mutatja magát. Kopott, pergő festésű apró folyosók, átjárók dzsungelé rejti ajtók százait, melyek mögött kis, sötét lyukak, lerobbant bútorokkal, elaggott fűtés- és vízvezetékrendszerrel – és a többség itt dolgozik. A pinceraktárban tízezernyi holmi, köztük ott van – illetve pár évvel ezelőtt legalábbis még ott volt – Rákosi Mátyás legendás, mert magasított, íróasztala, és márkás képek százai; a szebb termek fala teleaggatva hasonlóakkal, de már a kopott lyukakba (szerencsére?) nem jutott belőlük.

Az átláthatatlan dzsungelt először a korona és a koronázási jelképek átadásakor térképezték fel – legalábbis ezt állítják az akkoriban a Parlamentben dolgozó kollégáid. A szó szoros értelmében feltérképezték, no nem hivatásos geodéták, hanem – mi tagadás – zsaruk. Persze nem akármilyen fakabátok, hanem a legjobbak. A legenda szerint az amerikai küldöttség érkezése előtt egy hónappal beállított az Egyesült Államok vezetőinek biztonságáért felelős csapat néhány magas rangú képviselője, helyszínelni. Elsőként az épület alaprajzát kérték – hiába. Magyar kollégáik és a Parlament illetékesei, no meg könyvtárosok, levéltárosok, történészek kutattak az eredeti rajz után – sokáig hiába. Mikor megtalálták, abban sem volt nagy köszönet. A felépítés óta eltelt időben milliárdnyi változás szabdalta át az épületet: átépítések, új falak felhúzása, régiek lebontása. Ekkor aztán a biztonsági szolgálatok emberei nekiláttak és gatyába rázták a térképet.

Azóta minden változást erre is átvezetnek, és a mindenkor érkező állam- és kormányfők mindenkor érkező biztonsági szolgálatának rendelkezésére bocsátják. Amikor legutóbb 1989. novemberben, immár „civilként,, vagyis nem tudósítóként jártál a parlamentben, derűs kéjjel figyelted, hogyan rajzanak szét naponta, sok napon át, reggel és este a Koreai Köztársaság elnökének testőrei, kezükben térképpel és irdatlan zseblámpával: a legeldugottabb szellőzőnyílás rácsát is ellenőrizve, végig tapogatva, így némileg megtisztítva azt az évtizedek óta ráarakódott kosztól.

Ahol ugyanis nagyon vizsgálgatnak, ott mindig van valami mocskok – a világ oly egyszerű.

Bezzegék

Bézzegéknek az akkoriban, tehát a nyolcvanas évek első felében, rezideáló képviselőket nevezted. *(Már akkori Kivételesen nem utólag vagy ilyen bátor, becsszó!)* A képviselők ugyanis az idő tájt kezdtek el valamiféle mentséget keresni.

Az ország, a televízió jóvoltából, ekkoriban kezdte ugyanis látni az ülésszakokat, a negyedévenként ismétlődő rituálét (amelynek részleteiről, kicsit később, Te is leírod tapasztalataidat), és ekkoriban kezdte feltenni kérdéseit: ugyan mi a francot csinál ott az ő

képviselőjük? Napszám, évszám bóbiskol, vagy éppenséggel üres frázisokat pufogat?

Ekkortájt a lelkiismeretesebb képviselők magyarázkodni kezdtek, mondván: kétségtelen, ugyebár hogy a plenáris ülések nem annyira mozgalmasak, dehát azoknak ilyen a jellegük, ugyebár, bezzeg a bizottságokban! Bezzeg ott igazi viták vannak! Bezzeg arról mit sem tud a választó, az istenadta nép! Bezzeg arról nem szól a sajtó, a rádió, a televízió! Gondolod, hogy az effajta magatartás, mármint hogy a tömegkommunikáció a hibás, csak Bezzegékre volt jel lemező? Ahogy sorra-rendre előbukkantak a válság tünetei, a politikai, társadalmi, gazdasági összeomlás első jelei, a sajtó – lévén ez a dolga – megmutatta azokat. Ekkor jött a hatalom, mint a viccbeli Kohn. Az a Kohn, aki – midőn rajtakapja a feleségét Grünnel – nem az asszonyt, nem Grünt, hanem az ágyat dobja ki az ablakon. A hatalom sem a bajok forrását próbálta betömni, hanem az azokról szólók száját. Parancsal, utasítással, a nyomás különböző módszereivel, és az állandóan hangoztatott szlogenel: a sajtó a felelős! Hiszen ha nem csak a bajokról beszélnének állandóan, felkorbácsolva ezzel a kedélyeket, akkor bizony mi, mármint a hatalom, már régen rendet tudtunk volna csinálni. Rendet, uram isten! A hatalom és a sajtó ilyen kapcsolatáról sokkal részletesebben, tudományosabban, átfogóbban és értelmesebben írtak mások – e kötet témája nem ez lesz, tehát hagyjuk. Munkád negyedévenként pár hétre több lett. A magyar országgyűlés akkoriban – mint emlékezetes: szép szabályszerűséggel, függetlenül minden történelmi, történeti, napi, tehát aktuális eseménytől – negyedévenként ülésezett. Az ülésszakokat megelőzte a napirenden szereplő témák, olykor (ritkán) törvényjavaslatok megvitatása a parlament állandó bizottságaiban.

(Miért használsz nyomatékot az olykor, a ritkán szavakat a törvényjavaslatok jelzőjeként? Talán csak nem azért, mert volt esztendő, mikor a legfőbb államhatalmi, törvényhozó szerv, tehát az Országgyűlés mindössze két törvényt hozott? Talán csak nem azért, mert az országot törvényerejű rendeleteknek, az Elnöki Tanács, a Minisztertanács, olykor egyes minisztériumok által hozott utasításoknak millióival igyekeztek kormányozni? Erről is írtak avatottabbak.)

A bizottságok tehát összeültek, s a Te feladatod az volt, hogy „tükröztesd a vitát”.

Ez a kifejezés oly sokszor és oly nyomatékosan hangzott el a mindenkori parlamenti tudósítók eligazításakor, hogy érdemes egy kicsit megállni. Kezdjük az eligazításnál. Egy ilyen eligazítástól Te, kis naiv, azt vártad, hogy szakemberek felhívják a figyelmedet a témák legérdekesebb pontjaira, urambocsá' csapdáira, eligazítanak Téged, a voltaképpen laikust, hogy a parlamenti ülésszakon, illetve az azt megelőző bizottsági tanácskozásokon, mire kellene leginkább figyelni. Naivitásod hamarosan szertefoszlott: már az első eligazításoknál, már azok időpontjánál. A valóban neves szakemberek, a témák kidolgozói vagy legalábbis közvetlen munkatársaik ugyanis nem az egész procedura elején, vagyis a bizottsági ülések kezdetekor, hanem azok után, az ülések vitái és a parlament plenáris ülése közötti, mondhatni, utolsó tíz percben mondták el, miről is van szó. Elmondták? Megismételték az írásos előterjesztések bevezető szavait, többnyire unottan és unalmat keltve, majd – mielőtt a parlamenti tudósítók felteheték volna a valóban a tájékozottságukat „kiforszírozni”, akaró kérdéseiket – a szakemberek egyéb, más, sajnos ennél is fontosabb munkájukra hivatkozással eltűntek. Mint a régi mese: mondtak is meg nem is, tájékoztattak is meg nem is – a világ oly egyszerű.

Kilúgozva

Tartozol az igazságnak azzal, hogy leírd: a bizottságokban igenis voltak viták. Olykor igen keményen osztották a kormány képviselőit a nép (?) képviselői, szakértelemmel és harcosan – ugyanilyen szakértelemmel, ám kevésbé harcosan, inkább cinikusan, de mindenféleképpen hatalmi pozícióból verték vissza érveiket a jelen lévő előterjesztők. Tapasztaltabb képviselők tudták a meccs eredményét előre, ám – illesse őket ezért tisztelet – újra és újra megpróbáltak becsülettel eleget tenni az elviekben megannyiszor ünnepélyesen deklarált joguknak,

kötelességüknek: képviselni igyekeztek választóik érdekeit – nem sok sikerrel.

Uramatyám, azok a válaszok!

A hivatalos nyelv, a bürokratikus szakzsargon elképesztő körmondatai áradtak órákon át a miniszter, a helyettese, az államtitkár, a főosztályvezető szájából. Az indulatosan indító képviselő, aki tízperces háborgására három órás kimerítő választ kapott – nos: ő is, a bizottság is, a jelen lévő tudósítók is a szó szoros értelmében és teljesen kimerültek. A válaszból kilúgozódott minden konkrétum, a képviselőből kilúgozódott az érv és az indulat, a tudósítóban pedig csak az indulat maradt: ilyen kilúgozódott ügyből ugyan mi a francot tud ő írni? Milyen vitát tud ő tükröztetni 8-10 órás seggelés után, embertelen mennyiségű szöveget végighallgatva, amely szövegben hangyányi konkrétum sem található?

Villódzóan induló, ám szürke köddé váló vitából a legcsodálatosabb tudósító is csak szürke ködnyi beszámolót adhat – a világ oly egyszerű

Mit lehet megírni?

És ha olykor mégis angyal szállt el az ülésterem felett? Ha nagy ritkán egyenlő felek, valódi tényekkel alátámasztott, igazi szópárbaja hangzott a díszes falak között? Ha a hatalom képviselője a nép képviselőjének indítványát kénytelen volt elfogadni, lévén az jogos? Ha a vita nem fulladt a több óra alatt elszívott több száz cigaretta többkilónyi füstjébe? Ha a tudósító csatát írhatott le, minidramát?

Nos, akkor – akkor jött a főnökség. Először még ott helyben, a Parlamentben.

Ritka vereségei alkalmából, az adott téma előadója, aki (ő és a cég, amelyet képviselt, mindaddig nemigen törődött a sajtóval) felkérte a tömegkommunikáción jelen lévő tisztelt munkatársait, maradnának még pár percig. Maradtatok és megkaptátok végre eligazításokat. Ez valódi volt, rövid és tömör: erről, elvtársak, mármint az itt elhangzottakról, szó se essék!

Ha olykor ez az „eligazítás” elmaradt, még megmaradt a saját főnököd. Kezébe vette izgatott írásod (mert izgatott voltál, hiszen végre írhattál valamit, valami mást, nem szürke ködöt), végigolvasta, majd felnézett és évtizedes tapasztalatainak maradéktalan birtokában csak annyit kérdezett:

– Ugye ezt nem gondolod komolyan?

(Ó, te szegény Te komolyan gondoltad, ugye? És még megpróbáltál érvelni is, mi? Elmondani, hogy kérném szépen, nem csináltál mást, mint csak rögzítettél, mindazt, amit az ülésen hallottál, vagyis ami elhangzott, vagyis, ami tény.)

– Ugye nem gondolod komolyan? Magnetofonszalagjaidat próbáltad lejátszani, és végül még avval a satnya, hitvány, undorító érvvel is előállni, hogy hát az előterjesztő, a hatalom, a kormány képviselője sem mondta azt, hogy erről nem volna szabad írni, tehát, ... akkor itt, most, ugyan miért,... hiszen lehetne, ugye...– szánalmas dadogásodat immár szánakozó mosollyal szakította félbe ugyanaz a négy szó:

– Ugye nem gondolod komolyan...

És mivel ez nem kérdésként hangzott immár, hanem mind nyomatékosabb kijelentésként, és mivel este nyolc óra volt, és mivel belefáradtál az aznapba, az előtte napba, az előtte évekbe, legyintettél. Nem gondoltad komolyan – a világ oly egyszerű.

„Szigorúan bizalmas!”

Ó, azok a főszerkesztői értekezletek!

Te, természetesen – nem lévén főszerkesztő –, soha nem vettél részt ezeken, az APO által szervezett eligazításokon. Információid így csak másodkézből származnak, azaz másodhangból: az Iroda főszerkesztőjének előadásából. Az általában pénteken megrendezett szeánszokon az APO vezetője, egy-két KB-titkár, miniszter, államtitkár adott „szigorúan bizalmas” instrukciókat a központi sajtó vezetőinek. Ezek az összejövetelek részei voltak az

immár legendás kézi vezérlésnek. *Bizonyos* részei, hiszen az *igazi* kézivezérlés nem kötődött adott péntek-hez: ha valahol valaki nem APO szája íze szerint írt, készített rádió-, vagy tévériportot – főnökének asztalán azonnal megszólalt a telefon. Ugyanúgy csörgött, ha a KB valamely téma feldolgozását „ajánlotta”, természetesen meghatározott szempontok szerint. A pénteki értekezletek egy része hasonlóan „direktben”, más része „tájékoztató jelleggel” zajlott. Ahogy nemegyszer hallottad: az APO vezetője a szokott stílusában, tehát (finoman szólva) nagy hangerővel elemezte – elemezte? – az elmúlt hét magyar tömegkommunikációját. Egy-egy ilyen elemzés után újságírók és közvetlen főnökeik kaptak kisebb-nagyobb szilenciumot, de minimum óriási letolást – a főszerkesztő gerincessége, habitusa szerint váltakozó mértékben és nagyságban.

Oly nagy különbség köztük e tekintetben sem volt. Lakatos apóról sok minden elmondható, de az nem, hogy ostoba és hálátlan lett volna. Okos húzása volt, hogy számos korábbi haverjával tüzdelte tele a „Nagy Magyar Sajtót”. A gazdasági igazgatóból, bélyeggyűjtő-elnökből, KB-osztályvezető-helyettes-ből lett főszerkesztők sem voltak ostobák és hálátlanok: amit APO mond, jól van mondva; amit APO cselekszik, jól van cselekedve; élünk, mint egy szép nagy család...

Az eligazításon adták ki a már említett, szigorúan bizalmas információkat, „orientálásokat”: miről, de főleg miről ne, írjon, beszéljen a magyar sajtó.

Bős-Nagymaros és a kábítószeresek, az elszegényedés és a gazdasági válság; X elvtárs zűrös ügyei és Y elvtárs közelgő kinevezése – ezek voltak a nagyobb fajsúlyú (drága jó istenkém!), nagyon fontos témák. Emellett megannyi piszlicsáré ügyecske, egyes cikkek félmondatai, tv-riporter fintorok, megannyi hangyányi baromság, amelyet az érintettek hatalmassá fújtak, átadtak az APO-nak (amely ha lehetett, még fújt rajta), hogy az egész léggömb végül is a szerencsétlen kis zszurnalisztára pukkanjon rá.

Nem, nem volt cenzúra – minek? A szigorúan bizalmas tájékoztatás, ugyebár, bőségesen elegendő – a világ oly egyszerű.

Országgyűlési riadó

Menj át a Jászai Mari térről ismét a Kossuth Lajos térre.

Ó, azok a szép idők! Amikor még rend volt kérem, fegyelem! A tél tél, a nyár nyár, és minden évszakban parlamenti ülősszak. Szabályosan, rendben, negyedévenként, szabályos, rendes témákkal – pimf témákkal.

Az Önök tudósítója dolgozott együtt olyan, régi, ha úgy tetszik: *igazi hírügynökökkel*, akik elmesélték, milyen is volt anno egy-egy parlamenti ülőss tudósítása. Anno, 45 és 48 között, â koalíciós időkben, amikor a parlament valóban parlamentként működött, napokon, heteken át, folyamatosan, naponta 10-12 órát ülésezve. Nos, akkoriban két, azaz kettő újságíró képviselte az Irodát a díszes termekben, és adott tájékoztatót az egész országnak az ott zajló eseményekről.

Két tudósító!

A Te idődben minimum tíztagú stáb vonult ki az ülősszakra. Már hetekkel korábban sikerült pánikhangulatba kergetni az egész főszerkesztőséget: riadó, vigyázállás, készültség, jön az ülősszak!

Uramatyám, tíz ember!

Jó ideig Neked jutott az a „megtisztelő” feladat, hogy ezt a „hatalmas jelentőségű” munkát előkészítsd. Bizottsági ülésekre jártál, információmorzsákat csipegettél és adtál tovább kollégáidnak, és főleg: szerveztél. Megszervezted, hogy a stáb idejében megkapja a forgatókönyvet, mármint az ülősszak forgatókönyvét. Miután ezt megszerezted, megszervezted, hogy a forgatókönyv szerinti felszólalók beszédeit az Iroda budapesti, illetve vidéki tudósítói beszerezzék. Azám! Előre beszerezzék!

Gyönyörű világ volt. A képviselő megkapta az ukázt: ekkor és ekkor, ezen és ezen az

ülésszakon felszólalhat erről és erről a témáról. Általában két témát érinthetett: egy országos(?) jelentőségűt és egy helyit. Beszédét megírta (vagy megíratta valamely írástudó ismerőseivel), beküldte a megyei tanácsra, pártbizottságra, Hazafias Népfronthoz, a megyei képviselőcsoport vezetőjéhez. Az már a haladás jele volt, az új időké, midőn azok nem küldték tovább a beszédet még feljebb, jóváhagyatni. Ők, természetesen, mindenesetre belemásztak a szövegbe, rendesen. Az így kialakított beszédet aztán a képviselő visszakarta és szépen, komótosan – már aki tudott szépen, komótosan, artikuláltan, a szocializmus és az agrárrolló szavakat is pontosan kiejtve beszélni – felolvasta a Tisztelt Ház előtt. Képviselő ír, felsőbbbség átír, képviselő felolvas – a világ oly egyszerű.

Klement Gottwald a táskában

Kilenc társaddal együtt reggel 8-ra bevonultál a Parlamentbe, az Iroda tudósítóinak kijelölt terembe. Földszinti terem, jó festményekkel a falon (egy Csók István-kép mindig megnyugtató), és egy Klement Gottwald-szoborral. Kis szobrocska volt, fejportré, úgy húsz centi magas és legalább öt kiló. Valamennyi tudósítóújonc rituális ugratásának eszköze: míg a szerencsétlen flótás (mármint a tudósító) reggeltől éjfélig dolgozott, valamely kolléga (gyakran éppen Te) becsempészte a dögnehez műalkotást csórikám aktatáskájába. Tessék belegondolni: 12-14 órás meló után valaki felszabadultan indulna haza, lengén felkapja kis batyuját és – leszakad a keze.

Ültek hát a tudósítók a sötét hodályban, ahová két hangszórón át érkezett a terem, az ülésterem hangja. Ha, és amennyiben személyesen szeretted volna meghallgatni, megnézni az előadót, a korábban említett labirintuson át feljuthattál az ülésterembe, de ez nem volt kockázatmentes vállalkozás: a labirintus a takarítónők öltözőjén át vezetett, és nem nagy öröm sikoltozó idősebb hölgyektől bocsánatot kérni, ha éppen toalettkészítés közben zavartad meg őket.

Tehát ült a tíz tudósító, kezében a rá kiosztott képviselői szöveg, vagyis kiszámítható: ha egy nap felszólalt mondjuk húsz honatya, két, maximum három beszéd feldolgozása várt rád – te pedig vártál a sorodra, olykor órákon át tétlenül, a munkátlanságba belefáradva.

Ám amikor eljött a Te pillanatok! Hohó! Közelebb ültél a hangszóróhoz és megfeszített figyelemmel követted a beszédet, mármint az elhangzót és az előtted írásban fekvőt. Ha a képviselő – ne adj isten!

– egy köztösznyit, vagy egy vesszőnyit változtatott előre megírt szövegén, azt precízen át kellett vezetned, még ha a lényegen semmit sem is változtatott a képviselői vakmerőség. Ha a beszéd lement, fogtad a saját (vesszővel kiegészített) irományodat, odabandukoltál az egyik gépirónőhöz, és elvégezted a munkádat: a 15-20 gépelt oldalas beszédből készítettél másfél oldalnyit...

Egy ilyen feladat-lásd május 1-je-egy gyakorlott tudósítónak körülbelül tízperces munka. Igen, már megint az a bizonyos tíz perc... Sőt, újabb ismétlődés: a tíz perc után jött az átírás. Előbb a stábvezető helyettese, majd a stábvezető vizsgálta át dolgozatodat, különös tekintettel az ominózus vesszőre vagy köztöszóra, mindezt nyugiban, precízen, lassan – a 15-20 perces beszéd az elhangzás után három-négy-öt órával került csak a telexgépekre. Csak ismételheted tehát: Jó munkához idő kell – a világ oly egyszerű.

Vágott ujjú államtitkár

Említetted már Zs-t a slapajból lett tájékoztatási államtitkárt. Említetted profizmusát is, most, a parlamenti tudósítások kapcsán, hivatalnokoskodásáról ejtenél szót.

Történelmi pillanat volt: Lázár György válaszolt egy parlamenti vita során! Lázár György, tudósítói működésed éve során talán ha kétszer vetemedett hasonlóra: spontán! nem előre megírt szövegből! csak úgy, szabadon! reagált a képviselői „vitára”.

A megszólalások ritkaságának okát ekkor vélted felfedezni. Lázár György a sok pocsék szónok között is kitűnt-összevissza mondatok, szedetlen mondanivaló, mindez monotonul, dadogva, fahangon.

A megnyilatkozást gyorsírók rögzítették, sztenogramjukat gépirók tették át írásba, az oldalak, ahogy kiestek az írógépből, már a stábvezetői asztalra kerültek – a takarítóhölgyi öltözön át – és természetesen egyenként, 30-40 oldalnyi riadalmat okozva szegény asszonyok között. A kéziratnak nekiesett munkatárs, stábvezető-helyettes, stábvezető – mindegyik csiszolt, szerkesztett, lásd korábban. Midőn úgy vélték, készen vannak, meghitt telefon az államtitkárnak: szíveskedjék lefáradni. Zs nem a női öltöző felől érkezett, de nem is egyedül, ketten ültek le a megfelelő áhítattal a munkához, ketten, mert Zs olvasott, Di meg írt. Zs ugyanis előtte való nap sikeresen barkácsolt: két kezének nyolc ujját szétvágta a fűrészgép. Nyolc fehér kis gézbaba simogatta, lapozgatta a kormányfőt. Mármint a kormányfő papírra vetett gondolatait. A gondolatokat, amelyeket eladdig négyen igyekeztek olvashatóvá tenni.

Máig szilárd meggyőződésed: a négy közül egy is megfelelt volna a magasztos feladatnak, de hiába, a jó munkához nemcsak idő, hanem sok ember is kell. Sok ember, plusz kettő. Zs ugyanis észrevételeket tett, amelyeket Di – főosztályvezető a Tájékoztatási Hivatalban, korrekt újságíró, korábban ugyancsak az Iroda munkatársa – szorgalmasan átvezetett a szövegbe.

Tudod, nincs olyan kézirat, amelyen ne lehetne javítani. Nincs olyan főnök, aki ne javítana egy javítatlan kéziratba. A tökéletesen gépelt sorok csak úgy vonzzák, húzzák magukhoz a golyós – vagy filctollat: a toll egyszerűen képtelen nem belerondítani a készbe.

Vannak szavak, amelyek fokozhatatlanok. Vagy kész van valami, vagy nincs. Készebb – olyan nincs. Legalábbis a normális életben. Normális újságírásnál. De ki állítja, hogy az a fajta parlamenti tudósítás életszerű, normális volt? Nem, nem az volt. Az volt, ami – a világ oly egyszerű.

Apró, Bíró, Gyenes

Apró Antalnak, az Országgyűlés elnökének külföldről hozattak írógépet. Ez majd' egy centis betűkkel írt: az elnök – mint megannyi politikus, széles e világon – hiú volt, nem szívesen vett még vastagabb szemüveget. Pedig elkelt volna: volt egy szavazás, midőn – ő irgalom atyja ne hagyj el! – nem volt egyhangú a válasz. Apró Antalnak sikerült 130 nemből és 90 igenből kihoznia 180 igen. A terem zúgott egy kicsit, aztán elcsendesült. Mint minden, mindig.

Bíró József, egykori külkereskedelmi miniszter felszólalását elkérte KM. Ez a dolgok természetes rendje; (lásd fent), csakhogy KM elfelejtette visszaadni a kétségtelenül korszakos hozzászólást. Az Országgyűlés elnöke szünetet rehdelt el, míg Bíró József megtalálta KM-et (keresztül a női öltözőn), irgalmatlanul letolta – jogosan! –, majd visszatért a helyére (a női öltözőn keresztül) és hozzászólott. Nagy sikerrel.

Gyenes András elkésett. A szokás szerinti első gyorshír tehát módosult:

... az ülészakon részt vesznek a KB titkárai és a Központi Ellenőrző Bizottság titkára...

Öt perc múlva szétrobbantak a telefonvonalak:

– Mi történt?! Leváltották a Gyenest?! Bukovári van?!

Mikor tíz perc múlva megérkezett, kopogtak a telexgépek:

Mai 1. számú gyorshírünket szíveskedjenek az alábbiak szerint módosítani: a 3. bekezdés második mondata helyesen: Az ülésen részt vesznek a Központi Bizottság titkárai, a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkárai Tíz percig Gyenes nélkül volt a világ, amely – oly egyszerű.

Ó, azok a fogadások!

Ahogy végigolvasod az eddig leírtakat, ismét elmeditálhatsz: mily különleges helyekre is vezetett munkád – sorsod? (*Jobb vagy balsorsod?*) Olyan helyeken jártál, olyan emberekkel találkoztál, ahol és akikkel csak kevesen. (*Mindettől soha nem voltál különösebben elbámulva?*) Ez volt a dolgod, ilyen helyekre vezetett a dolgod – istenkém, ez van.

Az Irodánál a tudósítói pálya első állomása – legalábbis akkoriban – a fogadás, amelyet egy-egy

állam budapesti nagykövetsége adott hazája nemzeti ünnepe alkalmából. Kérem tisztelettel: az egész munka állt tíz, azaz tíz sorból. Nagyjából eképpen:

XY, Z állam budapesti nagykövete, hazája nemzeti ünnepe alkalmából tegnap fogadást adott rezidenciáján (vagy a nagykövetségen, a rezidencia illetve a nagykövetség méretétől függően). A fogadáson megjelent: W, Y, Q. Jelen volt a budapesti diplomáciai képviselők számos vezetője és tagja, valamint a magyar politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális élet több kiemelkedő képviselője: Igen, nagyjából ennyi - és ehhez a pár mondathoz többórnyi munkára volt szükség!

A fenti közleményt a Külügyminisztérium illetékes osztálya időben eljuttatta az Irodához, de nem addig van ám az! Az Iroda tudósítójának kötettsége volt meggyőződni, hogy W, Y, Q, vagyis a legjelesebbek, az a négy-öt párt-, vagy állami vezető, miniszterelnök-helyettestől államtitkárig, KB-titkártól főhivatal-elnökig – nos, hogy ők valóban ott voltak-e a fogadáson. Ezért hát igenis elzarándokoltál (olykor hivatalosan, szép sötét kocsival, különben a gondosan ellenőrzött követség, rezidencia közelébe sem igen engedtek volna) a tett színhelyére és – vártál. Vártál mindaddig, amíg W, Y, Q és a többi notabilitás valóban meg nem érkezett. Ha az esemény tíz órakor kezdődött, ám mondjuk Q, vagy valaki más 11-kor, 12-kor érkezett, nos addig szobroztál. Nem unatkoztál, sőt élvezeteknek sem voltak híján: a fogadásokon bizony nem spórolnak sem a hidegtálakkal, sem a kellemes szeszes vagy szeszmentes italokkal. A tudósító szempontjából tehát meglehetősen kellemes a feladat, ám a tájékoztatásból...? Mondhatnák, ez a világon mindenütt így van, ez hozzátartozik a protokollhoz, államközi kapcsolatokhoz. Ez igaz, elfogadható. Az azonban már kérdéses, szükség volt(van?)-e az Iroda egy munkatársára. A fogadáson ugyanis mindig ott van a Külügyminisztérium illetékes osztályának nem is egy munkatársa. Ott van a Külügyminisztérium sajtóosztályának képviselője, a protokollosztályának képviselője – csak egy telefonjukba került volna, hogy a korábban általuk leadott szöveg pontosságát jóváhagyják, miután felmérték a terepet: valóban megjelent W, Y, Q. Az Iroda munkatársai többször megpróbálkoztak ezzel – a Külügyminisztérium azonban (legalábbis ténykedésed idején) elzárkózott ettől az egyszerűsítéstől. A tudósító – Te is – tehát ment, evett, ivott, várt, pipált – mármint a listájából W, Y, Q. *Központi Bizottság titkárai, a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkárai.* Tíz percig Gyenes nélkül volt a világ, amely – oly egyszerű.

Ó, azok a fogadások!

Ahogy végigolvasod az eddig leírtakat, ismét elmeditálhatsz: mily különleges helyekre is vezetett munkád – sorsod? (*Jobb vagy balsorsod?*) Olyan helyeken jártál, olyan emberekkel találkoztál, ahol és akikkel csak kevesen. (*Mindettől soha nem voltál különösebben elbámulva?*) Ez volt a dolgod, ilyen helyekre vezetett a dolgod – istenkém, ez van.

Az Irodánál a tudósítói pálya első állomása – legalábbis akkoriban – a fogadás, amelyet egy-egy állam budapesti nagykövetsége adott hazája nemzeti ünnepe alkalmából. Kérem tisztelettel: az egész munka állt tíz, azaz tíz sorból. Nagyjából eképpen:

XY, Z állam budapesti nagykövete, hazája nemzeti ünnepe alkalmából tegnap fogadást adott rezidenciáján (vagy a nagykövetségen, a rezidencia illetve a nagykövetség méretétől függően). A fogadáson megjelent: W, Y, Q. Jelen volt a budapesti diplomáciai képviselők számos vezetője és tagja, valamint a magyar politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális élet több kiemelkedő képviselője: Igen, nagyjából ennyi – és ehhez a pár mondathoz többórnyi munkára volt szükség!

A fenti közleményt a Külügyminisztérium illetékes osztálya időben eljuttatta az Irodához, de nem addig van ám az! Az Iroda tudósítójának kötelessége volt Q nevét – és midőn mindenki együtt volt, jelzett: mehet az anyag – a világ oly egyszerű.

Öszödi örömök

De mi egy követségi fogadás egy államfői, kormányfői, pártvezetői látogatás

ceremóniájához képest?! Semmi, bakfitty. Hát még ha nem egyetlen nagy ember, de több jön egyszerre! Vegyünk például egy miniszteri gyülekezetet.

A szocialista országok művelődési, kulturális minisztereinek találkozója tegnap kezdődött – no, itt a bökkenő. A tudósítás akkortájt ezt valahogy úgy kerülte meg: a Balatonnál. Többek szerint ez is túl veszélyes helymegjelölés, az éberség hiányára vall, az ellenséget csak úgy lehetett volna amúgy istenigazából megteveszteni, ha azt írjuk: ... tegnap kezdődött Magyarországon.

Merthogy a tanácskozást a kormány balatonöszödi üdülőkomplexumában rendezték.

Igen ám, de hivatalosan, azaz *hivatalos* tudósításban ez a hely nem létezett.

Ha az ember gépkocsival halad Fonyód felé Pestről, az út jobb oldalán kis tábla jelzi, merre kell lekanyarodni Őszöd felé, de már a lekanyarodás utáni sorompó mögött csak egy újabb sorompó fogad, tudtul adva: itt valami, avatatlan szem számára *tilos valami* kezdődik. Természetesen ebben az országban nincs avatatlan, nincs titok, mindenki tudja: a kormány üdülője (az egyik üdülője) Balaton-őszödon van, volt. Mindenesetre szigorú utasítást adott valamikor egy illetékes: a Balaton-őszöd helységnév le nem írható.

(Érezted ennek az egész konspirációnak a pitiánerségét? Ha igen, nem gondoltad-e: minden ilyen primitív, pitiáner? Ha igen, mit értettél mindenen? Valóban mindent?)

Szóval, az elkonspirált üdülőben összejött pár miniszter és kíséretük. A protokoll természetesen elszállásolásukban is megnyilvánult. Az őszödi komplexum meglehetősen nagy területet hasít ki a Balatonpartból. Egy hatalmas, többemeletes üdülő, egy több száz embernek helyet adó étterem-konferenciaépület között, a gyönyörűen ápolt parkban kisebb-nagyobb villák. Ezek még régiek, békebeliek, hajdan államosították (kisajátították?).

No mármost: a szovjet delegáció vezetője a legnagyobb villát kapta, az utána következő méretűt a magyar (na nem nagysága, jelentősége, inkább házigazdái szerepe okán), és így tovább – a legkisebbek, a vietnamiak, kambodzsaik már „csak” a többemeletes épület szerény, többszobás, természetesen a Balatonra néző lakosztályában kaptak helyet. Ugyanitt (kisebb, egyágyas szobákban, melyek nem mindegyike nézett a vízre) jutott hely a kíséret tagjainak.

(Úgy gondolod, a világ valamennyi országában nem létezik hasonló kormány-üdülőkomplexum? Mi ez a sandaság? Demagóg célozgatás?)

Szauna, ellenáramhullámokat keltő motorral felszerelt kis medence, konditerem; no meg kis boltocskák, butikok, negyedosztályú árákon működő drinkbárok; vitorlások, motorcsónakok és egyebek szolgálták az itt lakók kényelmét.

(Ilyen felszereltséggel még magyar üdülők; hétköznapi, „mezítlás” SZOT-üdülők is büszkélkedhetnek, nem? Van ebben valami különös? Na mondd már, a siófoki Csepel üdülő vízibikliklise óránként 60 forintot kér el, akkor mi van? Az ottani kis presszóban százával várnák a hideg sört, de az nem jön, mert elfogyott, mert a hűtőgépek nem képesek lehűteni ennyi palackot – na és? Őszödon

– Aligán, Dobogókőn, Tihanyban; lásd az MSZMP vagyonleltárát – az ingyen vízibikliklizezőkön, azon a három-négy elszánt fröccsözőn nemigen gazdagodott meg senki, igaz? Demagóg vagy, nemde? Igen. És hát máshol nem cserélik évente, kétfévente a bútorokat, a padlót sem borítják jó szőnyegek, a falakon sem függnek márkás képek – kétségtelen: a jó ízléssel megválasztott enteriőr még jobban üdíti egy üdülő üdülőit – a világ oly egyszerű.

Gyümölcs a targoncán

És ne tagadd: élvezted az őszödi üdülő exkluzivitását, kényelmét. Az ember gyarló, te meg – állítólag – ember vagy. Az exkluzivitás, az elzárkózás, a kiemelt kényelem mindazonáltal csípte a szemed, ellenérzéseidnek hangot is adtál, sőt némely korabeli riportodban megpedzted a témát – de mitagadás: elfogadtad azt, amit kaptál.

A miniszteri tanácskozás résztvevői közösen reggeliztek, ebédeltek, vacsoráztak. A nagy

teremben nemzeti zászlójukkal díszített asztaloknál ültek, kedélyesen – ismét csak a protokoll által meghatározott sorrendben: a magyarok asztala mindenesetre igen távol esett a románokétól... Tehát nagy, kollektív étkezések – már akinek kedve van hozzá. A vendég kívánsága parancs – ezt az ősi igazságot sehol máshol nem láttad ennyire igazságnak, mint párt- és állami üdülőkhöz, szerte a szocialista világban (a külföldi tapasztalatokról később). Messzemenően figyelembe vették a tisztelt vendég étkezési szokásait, diétáját. És messzemenően figyelembe vették, ha a tisztelt vendég ilyen vagy olyan okból nem kíván „vegyülni”, a közös étkezéseken részt venni, és inkább szobája magányában (szobája? villája, lakosztálya!) fogyasztotta el betevő falatját.

A betevő falat természetesen más és más, kinek-kinek ízlése, igénye szerint.

A szépen ápolt park szépen ápolt sétányán villamostargonca tűnik fel. Szép sárga, valódi, épp olyan (csak hát sokkal tisztább, újabb, ragyogóbb), mint bármelyik gyárunk udvarán. No és persze további különbségek: ott, Csepelen mondjuk talán egy pufajkás, borostás, bakancsos szaki hajtja a verdát, amelynek platóján mázsás öntecsek, vagy acélcsövek garmadáit utaznak. Az öszödi targoncát vakító fehér, csillogó gombos spencerben üldögélő pincértanonc irányítja, és a szőnyeggel borított platón ólomkristály gyümölcstál: szilva, barack, alma, banán, pár fürt szőlő. Megy a targonca, megy az egyik villához: valaki vitaminra vágyik.

A létesítmény egyik vezetője mondta:

– Oly mindegy, öregem. Ha már úgyis minden ingyen van, ha úgyis mindent az állam fizet, hát az a kis targoncaút már nem oszt, nem szoroz – a világ oly egyszerű.

Márványpalotában

És a világ mindenütt a világon oly egyszerű. Egyszerű és egyforma.

Azaz mégsem. Határozottan állíthatod: a nem éppen jámbor pestiek nem túrtek volna el olyan uralkodó épületet városuk legszebb pontján, mint például a bolgárok.

A Rezidencia Bojana a Vitosa lábánál, sokszáz hektáros parkban áll. Új, ám nem éppen modern épület, a szocreálon túl, a Pompidou-központtól messze innen: az ilyenre szokták közhelyeserűt azt mondani, hogy „tekintélyt sugárzó, méltóságteljes, higgadt” építészet.

A Rezidencia Bojana márványból, üvegből, bőrből, nemesfából és nemesfémből készült. A betont, a téglát elfedi a padló márványlapjai, a falak faborításai. A Rezidencia Bojana több épületből, azon belül több lakosztályból, tárgyalóteremből, étteremből szabadidőközpontból áll – egyet megtekinthetél, sőt pár napig éltél benne.

Hát szóval, az úgy volt... így kellene kezdeni a történetet, amely valóban mesészerű. Mint minden mesének, szép szabályos kezdete van. Hosszú időn át abban a megtiszteltetésben részesültél, hogy a Külügyminisztérium egyik főosztályának segíthetél magyarra fordított szövegek további magyarításában, vagyis stilizálhattál dokumentumokat, nem is akármilyeneket: KGST- és Varsói Szerződés-tanácskozások dokumentumait. Ne tagadd: módfelett élvezted ezt a munkát. Némi bepillantást engedett ugyanis, nemhogy a nagypolitikába, de a nagy külpolitikába is, és ez eredendő és esendő kíváncsiságodat meglehetősen kielégítette. Ráadásul – ritkaság! – e munkák során alkalmad volt értelmes, profi szakemberekkel találkoznod.

(Eltértél a tárgytól, nem? Nem. E kis kitérőre szükség van. Igazolja talán: hazánkban azért léteztek, léteznek szakmájukat magas szinten művelő, sokoldalúan képzett, értelmes, vagyis a szó legnemesebb értelmében profi emberek.)

Szóval, stilizálgattál ezt-azt a Külügyminisztérium Bem rakparti épületében (és ezúton jelented: kevés ilyen puritán, már-már lerobbant belsejű főhivatal volt alkalmad látogatni Magyarországon. Magyarországon, ahol akadt olyan tsz-iroda, amelyet hét és fél millió forintért rendeztek be – láttad az antik bútorokról szóló BÁV-számlákat –, és ahol főhivatalok, minisztériumok sem éppen szerény szobáikról nevezetese, különösen, ha a ranglétre csúcsai felé haladunk). Egyszer szólt a hír: a következő VSZ-tanácskozás hosszadalmasnak,

sok napirendűnek ígérkezik, ennek megfelelő mennyiségű dokumentummal, így helyszíni munkálkodásod kívánatos, méghozzá Szófiában. Hogy milyen jelentőségű dolgokról eshetett szó, miért a különlegesség, miért a nagy mennyiségű megtárgyalni való, arra talán következtetni enged az időpont: valamivel Andropov halála után és valamivel Gorbacsov hivatalba lépése előtt.

Elrepültél Szófiába, amúgy turistaként. A delegáció nagyobb része már egy héttel korábban elutazott, Téged az Iroda nem engedett akkor indulni, így hát magányosan álldogáltál a szófiai repülőtéren, a rád váró bolgár diplomata nem kis meglepetésére. A fiatalember ugyanis – mint utóbb kiderült – a *VIP-váróban* toporgott, a legtermészetesebbnek tartotta, hogy egy VSZ-tanácskozáásra érkező magyar minimum első osztályon érkezik, különlépcsőn jön le a gépről, és a nagyon fontos személyiségeknek fenntartott váróba vezetik a gondosan felkészített magyar, illetve bolgár stewardessek. Nem így történt és ez valószínűleg emlékezetes maradt a fiatal bolgár diplomata számára: kénytelen volt végigszenvedni mindazt, amit általában repülőtéren szokás. Jó másfél óráig várta a szállítószalag megmozdulását, hogy újabb félóra elteltével megérkezzék, nem éppen diplomata külsejű bőröndöd. Aztán már tulajdonképpen semmiség volt az állami gépkocsiknak fenntartott sávon besöpörni a Rezidencia Bojanára – leírását lásd fent.

Atyavilág! Még mindig beleborzongsz, ha visszagondolsz arra a bénító pompára, amely körülvett. Tessék elképzelni a budai hegyoldalt, annak valamelyik gyönyörű dombját, ahol nincs semmi, csak az ősfák, fenyők, na persze körülveve három méter magas kerítéssel és elbújtatva rejtekükben a csodapalotát. Környezetvédőink minden bizonnyal örülnének a táj érintetlenségének, de hogy a nép, az istenadta nép, mit szólna egy ilyen pöffeszkedő, a városra tekintő, és azt szinte valóban lenéző épületegyütteshez, ..? Semmit, hiszen – a világ oly egyszerű.

Szellemcsíkok

Alkalmad volt egy másik pártszálló, a prágai, gyönyörűségeit is élvezni, ám mielőtt erről beszámolnál, kénytelen vagy újabb kitérőt tenni.

A világon mindenki szeret utazni. Magyarországon mindenki szeret utazni. A világon mindenki szeret üzleti utakra utazni, mert az nem saját zsebre megy. Magyarországon mindenki leginkább üzleti útra szeret utazni, mert az zsebre megy: nem terheli a sajátot, csak a cégét (államét, kiküldőét stb.) és haszna nemcsak a kiküldőt, hanem az utast is gazdagítja – nemcsak élményekben.

Ismersz „kiküldetésbajnokokat”, akik a hivatalos utat összekeverik a magánturistáskodással, élvezve ez utóbbi minden előnyét és feledve az előbbi minden kötelezettségét. Igen, ők azok, akik – tételezzük fel: mert jövedelmük nem volt elég, mert ők is, kiküldők is az utakat afféle természetbeni juttatásnak gondolták – tucatszám gyártották a bécsi, párizsi, londoni, New York-i „úti jelentéseket”, bennük elképesztő üzletek reményét felcsillantva, leírva tárgyalásaikat az üzleti, a kulturális, a társadalmi, a politikai élet legjelesebbjeivel; ők, akik tárgyalótermeket alig, éttermeket – természetesen a vendéglátópénzén – annál többet, de leginkább üzleteket, áruházakat láttak; ők azok, akik egy idő után már válogattak:

– No nem, csak nem gondolod, hogy én Prágába, de például Honkong, az nem egy rossz, ott még nem jártam.

Ők azok, akik gyakori útjaik ellenére sem egy nyelvet, sem egy párizsi (római, londoni, prágai, moszkvai) múzeumot, műemléket, nevezetességet nem ismertek; ők azok, akik Machiavellin túltevő furfanggal, olykor mások befektetésével, olykor különböző szívességek beígéréssel, illetve teljesítésével, máskor kíméletlen módszereket alkalmazva utaztak, és – bizonyáraapidíjukból, szerény költségterítésükből – csinos kis devizaszámlákat hoztak össze.

Pontosítsunk: az Irodának a világ számos országában van tudósítója. Többnyire felkészült, sokat tapasztalt újságírók. Többségük alkalmas bármely magyar vezető látogatásának tudósítására, szaknyelven: koverolására. Ám mégis: valahányszor Losonczi, Kádár, Lázár, Grósz „külföldi meghívásnak tett eleget” – megindult a bruszta. Még ha a célországban minden igényt kielégítő munkatársa is volt az Irodának, a legtöbb esetben a különgépen még egy irodai tudósító is utazott. Ezt Te (balga, naiv kekeckedő, aki vagy) már önmagában is értelmetlennek minősítetted (kivéve, ha valamelyik kiváló gyorsíróról volt szó: ő valóban tudta segíteni a kinti tudósító munkáját). Utáltad (s Te hülye: ki is mutattad utálatod) azt a nem éppen elegáns küzdelmet, amelyet a két nagy főszerkesztőség, a belföldi és a külföldi, folytatott egymással a kíséretben való részvétel jogáért. Úgy vélted: ha már muszáj, hogy még egy tudósító utazzék, az ismerje az országot, az ottani viszonyokat, perfekt legyen nyelvében, naprakész információkkal rendelkezzen róla, vagyis, külpolitikus legyen, olyan, aki itt, Budapesten, az Irodában is főleg azzal a területtel foglalkozik. Ám az Irodában a „most te voltál, legközelebb én megyek” elve döntött. Vagyis ha a múltkor egy külposztos utazott, akkor most egy belpostos következik. Na, természetesen, nem akármilyen belpostos. Olyan, aki jól átlátja az ügyeket. Rátekintése van. Már mint a hazai viszonyokra. Hogy nyelvet nem tud? Istenkém, hát azért van kint a külföldi tudósító, az állandó tudósító, nemde bár?

Ez nem vics.

Tartozol az igazságnak azzal, hogy elmondd: olykor igenis szükség volt két tudósítóra. Leginkább azért, mert a különgépen – elnöki, főtitkári, miniszterelnöki különgépen – hiába utazott a nagyszámú sajtókíséret, annak tagjai többnyire úgynevezett „kis színészekkel”, a látogatással kapcsolatos érdekes történetekkel traktálták olvasóikat, hallgatóikat, nézőiket – míg az Iroda munkatársai keményen dolgoztak. Beszerezték a pohárköszöntőket, beszédeket, lefordították azokat, beszámoltak a hivatalos és nem hivatalos programokról, és mindezeket, nemritkán, a magyar sajtó úgy vette át, úgy közölte, hogy a két kolumnányi tudósítás alá, melyből úgy 5-6 gépelt oldalnyi volt saját munkatársának anyaga, szemérmetlenül és következetesen odaírta a bizonyos saját munkatárs nevét. Azét a munkatársét, akinek „kiválasztása” nagyjából hasonló elvek szerint történt, mint az Irodánál: ha egy-egy vezető belföldi látogatására is nagy küzdelem előzte meg a jelölést, elképzelhető, milyen harc dúlt a külföldi útért, annak presztíziséért, anyagi és erkölcsi előnyeiért.

Az erkölcsi, az szinte kézenfekvő: az a vezető, aki gyakorta lát valakit maga körül, felfigyel az illetre. Eredményét, lásd korábban.

Anyagi előny? Akármilyen kicsi is az a napidíj, a költségtérítés, azért hosszú távon csak összejön belőle egy s más, olykor nem is kicsi egy s más. Nincsenek bizonyítékaid, csak hallomásod: akadt olyan újságíró is, aki lekéste a kormányfői sajtófogadást, mert éppen bevásárolt; akadt, aki mindmáig sáros kinti, vagy vele utazó kollégájának néhány márkával, schillinggel, dollárral, amelyre szüksége volt valami megvásárlásához és, természetesen, kölcsönkérte.

(Ízlésed ellen voltak eme machinációk? Nemcsak savanyú a szőlő? Akkor is ízléstelennek tartanád, ha bekerültél volna ama kiválasztottak körébe, akik utaztak? Szent vagy? Megingathatatlan? – akadémikus kérdések. Bármilyen szerepet is töltöttél be az Irodában, bármennyire is becsültek, állítólag, bármennyire elismerték képességeidet – az Irodában töltött sok-sok év alatt egyszer sem utaztál – legalábbis az Iroda megbízásából, keretéből, költségén nem.)

Míg a szófiai élményekhez a külügy, addig a prágaiakhoz a Művelődési Minisztérium segített hozzá. Valamiféle csereút volt, csehszlovák újságírók ide, mi oda: írjunk egymásról.

Kiküldődnek megjegyezted: nemigen tudsz mit írni az Irodának Csehszlovákia (Pozsony, Prága) kulturális életéről, lévén ez nem szakterületed, de erre kissé cinkos mosoly volt a válasz, és Te is voltál annyira cinkos, hogy belemenj a játékba: nem is nagyon vágyunk arra, hogy írd, utazzál öt napot, van rá keret, haver, vagy menjél...

(Igen, ez gusztustalan. Ehelyütt ismét szégyenkezel.)

Tehát Prága. Csak annyit tudtál, hogy a Hotel Prágában van a szállásod. Mikor a pályaudvaron bementad a címet a taxinak, az összerezett. Nem értetted, miért? Keresztülvágatok a gyönyörű városon, egy még gyönyörűbb villanegyedig, ahol egy domb tetején, akár csak Szófiában, szép park közepén, arányos, új épület magasodik. A taxis lestoppolt, azonnal számlát írt, kérés nélkül, és döbbenetdre határozottan visszautasította a borraalót. Kiszálltál, a taxi csikorgó gumikkal eltűzött. Oka? Megpillantottad az épület bejáratát: erődítményszerű kerítés közepén páncélajtó, előtte fegyveres őr (rendőr? katona? milicista?); a nagy kapu melletti kis kapu mögött portásfülke, benne két egyenruhás, fegyveres őr (rendőr? katona? milicista?), akik hosszasan elemezték útleveledet, meghívóleveledet. Ekkor tudtad meg: a Hotel Prága nem egyszerű hotel Prágában. Párt- és kormány szálló, ennek megfelelő színvonalon. A Szófiából már megismert márvány, nemesfém és nemesfa, légkondicionált lakosztályok, osztályon felüli luxus. Abszolút elegancia, tökéletes tisztaság. A folyosókon, úgy tízméterenként, méternyi magas, márványból és rézből formált hasáb, tetején mélyedés, abban kvarchomok: hamutartó... A homokban minták! Szép, szabályos hullámvonalak, vagy éppen rácsok belekarcolva – hamu, csikk egy szál sem. Miféle hamutartó ez? – próbáltál rájönni a csikktelenség, a hamutlanság, a szabályos minták rejtéjére. Nem dohányzó lévén, egy összegyűrt papírdarabot ejtettél az egyik alkalmatosságba, elrejtőztél szobád ajtajába, figyeltél. Hirtelen megjelent a ropogós fehérbe öltözött takarítónő, kikapta a papírgalacsint, és egy arra alkalmas szerszámmal visszaállította a hullámvonalak tökéletes rendjét, majd ahogy jött, egy pillantás alatt el is tűnt. Megismételted a kísérletet, most a lift mellett – az eredmény ugyanaz. Csak ekkor néztél körül alaposabban: a folyosókat, a lift előterét több irányból kamerák figyelték. Tévékamerák közvetítettek valahova, az épület egy rejtett zugába minden csikkelyomást, szemetelést. Dohányos dohányzik, tévékamera figyel, takarítónő rohan – a világ oly egyszerű.

Aczél elvtárs szaunázik

Természetesen a Hotel Prágának is van, volt uszodája. Érdeklődtél: miként szaunázhatnál?

– Semmi gond, kedves elvtárs, mikor óhajtja igénybe venni a szolgáltatásunkat? – kérdezte a végtelenül udvarias portások egyike.

Mondtad:

– Reggel hétkor, ha megfelel.

– Természetesen, kedves elvtárs, felírjuk. Este, úgy fél 11 tájban megszólalt szobádban a telefon:

– Jónapot kívánok, Kovács vagyok a magyar nagykövetségről.

– Parancsoljon – hebegted, gondolván, valamilyen feladat vár rád és tudj'isten, nem nagyon szeretted ily késői órán feladatokat kapni.

– Arról volna szó, tisztelt elvtárs, hogy ön holnap reggel 7 órakor szaunázna, igaz?

– Igaz – hebegtél méginkább, miközben fejedben lázasan forogtak a kerek: csak tán nem tilos szaunáznod eme csodás és, természetesen, nem akárkiknek fenntartott létesítményben?

– Nos, az a helyzet – folytatta érezhető zavartsággal Kovács, a nagykövetségről –, hogy Aczél elvtárs itt tartózkodik a szállóban.

Himbálozni kezdett a gyomrod: Aczél elvtárs, ő és a szauna... uramatyám! mi lesz ebből? A kedves hang folytatta:

– Az a kérése, hogy az elvtárs válasszon más időpontot, mert 7 órakor ő szeretne szaunázni.

Ekkor felment benned a pumpa:

– Ez a szauna tudomásom szerint 12 személyes. Ám, ha Aczél elvtárs ragaszkodik magányához, természetesen lemondok róla. A hang udvariasan köszönetet mondott, de Te – amikor ugyanis felmegy benned a pumpa, módfelett udvariatlan vagy – lecsaptad a kagylót.

(Na és? Ebből az ügyből messzemenő következtetéseket akarsz levonni?)

Nem. Az eset mindenestre több szempontból bizarr, leginkább az, hogy egy magyar vezető Prágában a magyar nagykövetet használja fel a szaunaügyek rendezésére. A végtelenül udvarias, diplomatikus Kovács a nagykövetségről, nem volt más, mint Kovács Béla, a prágai nagykövet. Ki más is akolbólíthatna ki egy csóró kis zsumnalisztát egy hodálynyi szaunából, egy PB-tag kedvéért, ha nem a Magyar Népköztársaság rendkívüli és meghatalmazott nagykövete – a világ oly egyszerű.

Cserje utcai hómunkások

A korábbi magyar vezetők némelyikének hasonló allűrjeiről, bukásuk után, megannyi, több-kevesebb ízléssel megírt cikk, beszámoló, riport adott számot. Te a fenti eset közreadásával igyekszel kikerekíteni az egészet, ám rögtön hozzáteszel még egy színfoltot, hogy a kép valóban teljes legyen.

Pár éve az egyik napilapban fullánkos glossza jelent meg, lényege: míg a város fuldoklik a frissen leesett, hatalmas mennyiségű hóban, addig egy piaci kis utcában, fent a Rózsadombon, bezzeg fényesre nyalták a gépek és munkások az aszfaltot. Meglehet, a glossza írója, a lap ügyeletes szerkesztője, csekély helyismerettel rendelkezett, és csak a Közterület-fenntartó Vállalat ügyfogyottságát, szervezőképtelenségét kívánta kipécézni. Ám az is meglehet, hogy valamiféle sunyi „bátorság” munkálkodott a szösszenet megírásakor, közreadásakor. A rózsadombi kis Cserje utcában ugyanis – és ez köztudott volt, legfeljebb a glossza szerzője és szerkesztője előtt nem – Kádár János lakott. Szerény, háromszobás kis házban, melynek udvarán mindig kapingált néhány csirke.

Kádárról sok mindent lehet mondani. Most már rosszat, sőt iszonyatokat. Egyet azonban ellenségei sem tagadtak: a főtitkár puritán ember volt. A különleges elbánást, a rendkívüli hóeltakarítást nyilván nem ő kérte, de ha kérte volna is: jogosan. Otthonából el kellett jutnia munkahelyére. A keleti blokk más országaiban, hasonló esetekben, nemhogy az elsőszámú vezető, de a huszadrangúak is helikoptert vettek igénybe utazásaikhoz, akár két-három kilométerre is, sőt: csontszáraz nyáron is, és sugárhajtású géppel hozattak maguknak déligyümölcsöt, ha kedvük szottyant rá.

(Biztos vagy abban, hogy Kádár János nem kért volna meg: hagyd el a szaunát? – Igen.)

Aczél György megkért, és ha más lett volna ott – hadd ne sorolj neveket –, ugyancsak. Sőt: nem ilyen udvarias formában.

(Most dicsérsz? Kétes dicséret nem?) Kádár János hiányos ismereteire jellemző ez az eset is. Úgy gondolta: igénytelensége, puritánsága példa, melyet követnek. Igénytelensége, puritánsága valóban példa lett, csak másként:

– No nem, elvtársak, az Öreg az más, nekünk nem kell őt követnünk – a világ oly egyszerű.

Cigányozó főemberek

A prágai szauna után essék szó egy pestiről is, nem akármilyenről: a Politikai Főiskola híres-hírhedt uszodájáról.

Híres-hírhedt, merthogy állítólag ott, a kellemes „brügölőben”, a „Disznó-öbölben”, vagyis a meleg vizű kis áztatóban, vagy a hőkamrában döltek el olykor országos ügyek, döltek meg pozíciók.

(Hoppá, haver! Tulajdonképpen hogyan is kerültél oda? Beiskoláztak? Csak úgy? – Hathetes továbbképző, nagyjából ez volt a tanfolyam elnevezése és máig sem érted, miért jutottál a kiválasztottak – megyei párttitkárok, tanácselnökök, rendőrfőkapitányok, főszerkesztők, nagykövetek-közé. Valószínűleg az „ez még nem volt” effektus működött. Mint országos hatáskörű intézmény, az Iroda is kapott különböző kereteket Például kitüntetési

keret: idén ennyi és ennyi Munka Érdemrend arany fokozat, ezüst, bronz, egyéb kitüntetések – tessék, lehet osztogatni. Hasonlóképpen gazdálkodott az Iroda saját eszközeivel: ennyi és ennyi kiváló dolgozó, ennyi és ennyi bronzplakett: különböző jeles alkalmakkor, április 4-én, vagy éppen sajtónapon, ki kell osztani az ordókat. Az persze nem lehet, hogy valaki többször kapjon, így hát előbb-utóbb mindenkire sor kerül, az „ez még nem kapott” rend alapján. Valószínűleg így kerültél ama továbbképzőre is, amelyet nyilván nem tartott senki túl nagy jelentőségűnek, különben lecsapott volna rá magasabb sarzsijú valaki.)

Elmentél hát az Ajtósi-Dürer sorra, végighallgattad a bevezető előadást, amely egyebek között felhívta a figyelmet: a tanfolyam látogatói látogathatják az uszodát is. Nono – gondoltad, és az elkövetkező hat hétben egyszerű trükkal, és igen kellemesen éltél: reggel 8-kor bementél a tanterembe, megmutattad magad, majd az első szünetben átsétáltál az uszodába, és aznap már innen képeztetted tovább magad.

Hétköznaponként reggel 9 tájban az uszoda szinte üres. Két-három idősebb elvtárs és elvtársnő a meleg vizű kismencedében, néhányan lassúdan róják a hosszokat a nagyban, a szaunában senki – mitagadás: kitűnően érzed magad. Olyannyira, hogy buliztál is: egy két hónapos meghosszabbítást, vagyis a tanfolyam lejárta után még két hónapig járhattál volna az uszodába, ha...

Ha egyszer nem szombaton tértél volna be a privilegiált falak közé. Kicsit gyanús volt az udvaron álldogáló három-négy fekete Mercedes, de azért szokásos rítusod szerint, fürdőgatyára vetkőzve masíroztál be a szaunába. Aki járt már ilyen helyen, tanúsíthatja: az első pillanat mindig mellbevágó, a 90-100 fokos hőség az ajtónyitáskor pörölycsapásként zuhog az ember képébe, örül, ha lát maga körül egy tenyérnyi szabad helyet, ahova lezuhanhat. Első verejtékcseppjeid kitörülve szemedből eszméltél: a sauna tömve van. A legjelesebb fürdőző Havasi Ferenc, akkori KB-titkár volt, de ott ejtőzött két államtitkár, egy nagyüzemi vezérigazgató – őket felismerted – és valaki, akinek csak szavaiból derült ki, hogy az egyik budapesti kerület tanácselnöke. Szavaiból, amelyek mellbevágóbbak voltak, mint a hőség: az illető elvtárs ugyanis cigányozott. Szidta, csepujte a kerületében akkoriban úgynevezett Cs-lakáshoz juttatottakat, mondván, tönkrezúznak mindent, nem valók semmire, hazavágják az egész környéket, jóézésű ember menekül előlük. A jóézésű jelenlévők, köztük KB-titkár, államtitkár, bólogattak, és – hogy stílusosak maradjunk – kontráztak: ki-ki elmesélte ilyen-olyan tapasztalatait ez ügyben.

Nincsenek részletek, lényeg: szidták, mocskolták a cigányokat. Hirtelen felálltál, kimentél, és hiába zuhanyoztál hideg-meleg vízzel, váltakozva, majd félórán át – azt a mocskot máig érzed magadon.

Mindenesetre soha többé nem mentél el a Politikai Főiskola uszodájába – a világ oly egyszerű.

'88 májusában

1988. májusában egyike voltál azoknak, akik az Iroda képviseletében a külföldet tájékoztatták az MSZMP rendkívüli értekezletéről. Mint ahogy maga a kongresszus, a tudósítás is a szokott módon indult, ám cseppet sem rendhagyóan fejeződött be. Kezdetben a szabványreflexek működtek, röviden a lényegük: az Iroda külföldre dolgozó részlege csak akkor tájékoztathatja a külföldet, amikor az Iroda belföldre dolgozó részlege már tájékoztatta a belföldet. Igenám, de az Iroda belföldi részlege – a korábban vázoltakhoz, az említett események tudósításához hasonlóan – a szükséges(?), nélkülözhetetlen(?), igen magas szintű ellenőrzés nélkül nem röpíthette (röpítés? cammogtatás!) a telexgépekre, például a főtítkári megnyitót. Így ez nem jutott el előbb a külföldre dolgozókhoz, a Te gépezetedhez sem, és akkor még hátra van a külföldre szóló, a megcélzott országoknak a megfelelő átszerkesztés (értsd: a sallangok, fölösleges dolgok elhagyása, a lényeg kiemelése), és a fordítás. Ha a beszéd elhangzását nullának vesszük (mármint időtartamban) és ehhez hozzáadunk négy-öt-

hat órányi belföldi szerkesztést, további másfél-kétórányi külföldre szerkesztést, két-három fordítást: a világ több mint fél nap késéssel értesül az értesítendőkről.

Mindezt megelőzendő *NL* ismét megvívta (immár szokásos) kongresszusi csatáját. Mint korábban számos kongresszus, egyéb nagy esemény kapcsán, most is sikerült meggyőznie mind az Iroda, mind a sajtóirányítás némely értelmesebb tagját: ez így nem megy. A kongresszusi terem mellett, az újságíró-szövetség székházában, ott ül a világ minden pontjáról összesereglett több száz újságíró; tévén, rádión hallják-látják a történeteket, és ők bizony nem lacafacáznak, az elhangzás után félórával már Londonban van a hír. *NL* kiverekedte: meghallgattad – mint bárki az országban – a tv egyenes adását Kádár János expozéjáról, és (mily dicső, megtisztelő feladat!) saját magad megírtad, saját magad szerkesztetted, ellenőrizted és továbbítottad fordításra a tudósítást. Hat gépelt oldalnyi terjedelemre szólt az engedély-utasítás. A beszéd után (*most dicsekszel, mi?*) húsz perccel a fordítók már munkához láthattak – a világ oly egyszerű.

Berecz „tájékoztat”

Feladatod volt a kongresszus idején esténként tartott, nemzetközi sajtókonferencia tudósítása is. A MUOSZ színháztermében összezsúfolódott vagy 250 ember a 60-70 székre; a plafonon is lógtak. Megérkezett Barabás János – mint a tájékoztató vezetője – és Berecz János mint tájékoztató. Berecz mondott néhány sematikus mondatot: mi történt, hogy történt, majd következtek a kérdések – hát igen... A külföldi tudósítók nemcsak hogy nem szívbijosak, de még jobban is értesültek, mint a magyar társaik. Kíméletlenül (kíméletlenül? nyuszinak szoktatott, nyusziként kezelt magyar tudósítók fülének kíméletlenül!) nyomták a szöveget:

– Úgy tudjuk, puccsra készülnek, mi igaz ebből? Igaz-e, hogy Kádár bukott ember? Tudjuk, Grósz lesz a főnök, de mi lesz a többiekkel? Kik lesznek a többiek?

Berecz kitért a kérdések elől, s .nincs módod az ilyenkor szokásos jelzővel élni, mármint, hogy elegánsan tért ki a kérdések elől. Nem, Berecz érezhetően zavarban volt, kategorikusan utasított el minden feltételezést, némelyiket nevetségesnek minősítve. Pedig...

Pedig igenis, már az első napon elkezdődött a küldöttek meggyűrése. Ma már nagyjából ismert, hogyan, mily célok érdekében. Röviden: már az új Központi Bizottságba se válasszák be a korábbi korszak leginkább kompromittálódott vezetőit – Gáspárt, Némethet, Lázárt, Óvárit meg a többieket –, hogy azután a Politikai Bizottságba eleve számításba se jöhessenek. Grósz és Berecz – akkor még – szoros egységben győzködték a küldötteket, egyenként vagy kis csoportokban, személyesen vagy famulusaik segítségével. A végeredmény ismeretes – és mit ad isten: a külföldi tudósítók mindezt tudták.

(*Hogyan? Nem tudod a választ? – Dehogynem.*)

A külföldi tudósítók tájékozottabbak, mert tájékoztatottabbak voltak: profik, mert nem hivatásukról leszoktatott újságírók voltak. Valódi újságírók, valódi fölényben, minden szempontból. Ehhez egy adalék: míg Te a nemzetközi sajtótájékoztató végeztével fel kocsikáztál a naphegyi irodába, addig a Reuter, az AFP, a UPI, a nagy világlapok telexgépein már ott zümmögtek a betűk: mi történt öt perccel korábban. A teremben melletted ült egy francia úr, ölében nagyobb könyv méretű szerkezettel: a szövegszerkesztő-telexgépbe már a tájékoztató alatt bepötyögte írandóját, utána keresett egy telefont – ha kevés is volt, de működött, kivételesen, na ja, pártkongresszus! a Posta ilyenkor azért összekapta magát – odaillesztette a telefon kagylóját a kis csodamasinája megfelelő részéhez, és másodpercek alatt, már az AFP párizsi hírközpontjának számítógépéről, Afrika legeldugottabb csücskének AFP-s monitorján is ott volt a kész hír.

Bámulatodat nem is annyira a technika váltotta ki – bár irigyelted módfelett –, inkább kollégád munkatílusa. Azaz, dehogy kollégádé, egy világhírügynökségé. Egy világhírügynökség ugyanis ha Budapestre küldte munkatársát, megbízva őt egy esemény tudósításával, akkor meg is bízott benne. Tudta, mire képes az a munkatárs, mi várható tőle,

illetve mit kér tőle. A munkatárs tudta, hogy mit várnak tőle és mit kérnek tőle. Tisztában volt feladatával és megfelelt neki. Ő, egyszemélyben. Tudósítását nem nézte át – mint honi kollégáidét – rovatvezető, olvasószerkesztő, turnusvezető, főszerkesztő-helyettes, és hogy belejavítsanak?! Nonszensz, abszurd. A tudósító megkapta a feladatot, végrehajtotta, a politikai, szakmai felelősség az övé – a világ oly egyszerű.

Gáspár Sándor könnyei

Ama kongresszus zárónapjára beszlisszoltál az Építők Szakszervezete székházának dísztermébe. Beszlisszoltál, azaz besegítettek. Ma már talán bevallható: néhány kormányőr volt segítségedre.

Itt álljunk meg egy pillanatra. Testőrök, gorillák, személyi biztosítók (ahogy magyarul hivatalosan nevezték őket) a világon mindenütt, mindig voltak. A magyar párt- és állami vezetők mellett is. A kormányőrség tagjai jól megtermett, szakmájukra kiképzett, edzett, erős férfiak, és – minden ellenkező híreszteléssel szemben-többnyire rendesek, értelmesek, mi több: műveltek. Ellátták szolgálatukat, teljesítették a parancsot, megfelelték hivatásuknak, vagyis megvédték az őrizetükre bízott személyt. Többségük ezt nagy-nagy türelemmel, szelíd humorral tette és meglehetősen empátiával. Empátiával például azokkal szemben, akiknek – mint Neked – ugyancsak feladatuk volt: a biztosítottak közelébe kerülni, hallgatni beszélgetéseiket, figyelni magatartásukat. Valld be, még ha tudod, a következő kijelentésedért sokan megköveznének: nem egy testőrt tiszteltél. A két-három nyelvet beszélő biztosító és némely tudósító között szinte munkatársi kapcsolat alakult ki és egy-egy hosszú várakozás során – míg a „főnökök” tanácskoztak, és biztosító, tudósító várakozott– kellemes beszélgetések, élcélődések közt múlt az idő. Két, ilyen hosszú beszélgetések során megismert személyi biztosító csempészett be Téged a XIII. kongresszusra, ott is a „nagyemberek folyosójára” – az épületnek arra a részére, ahova csak a régi, illetve később az új Politikai Bizottság tagjait engedték be. Itt láttad Gáspár Sándort sírni, vagy ha úgy tetszik: hisztizni – képtelen volt felfogni, elfogadni az őt kirekesztő határozatot, azt, amit pár hónappal később nemes egyszerűséggel olyan puccsnak minősítettek, amelyet megérdemelt. Ott, azon a délutánon, a nagy épület kis folyosóján korántsem volt ilyen higgadt: nem tudott belenyugodni hatalomvesztésébe, pedig az voltaképpen törvényszerű volt. Hiszen – a világ oly egyszerű.

Szóvivés? Kamuzás!

Boldogult ifjúkorodban időnként belementél az éjszakába és aránylag korán megtudtad, mi is az a kamu vendéglátóéknál. Ha a polgár elégedett volt a zenész vagy éppen a pincér teljesítményével, meghívta egy italra. Az köszönettel elfogadott egy konyakot, és illő kehelypohárból meg is itta – a teát. A vendég konyakárban fizetett és e pénz – borralalón felül – a pincnök vagy a zongorista láthatatlan jövedelmét gyarapította. A dologban az volt a szép, hogy a vendég is, megvendégelt is tudta: az a konyak – tea. A vendég tudta, elfogadta, sőt fizetett érte.

Nos, nagyjából ilyen jellege volt a kormányzóvivői korszak kezdetének.

Annak idején a szóvivői intézmény nagy vívmánynak számított. Hogyisne: közvetlenül egy kormányülés után, elsőkézből értesülni az ott elhangzottokról! Abban az időben, amikor egy minisztert megszólítani csak féléves, illetve egyéves előrejelzéssel, sajtóterv elkészítésével volt lehetséges! Bizonyám: az országos tömegtájékoztatási szerveket a pártközpont, illetve a kormány Tájékoztatási Hivatala minden év végén megkérdezte: mely vezető politikussal, miről kívánnak elbeszélgetni (bocsánat, dehogy elbeszélgetni), interjút készíteni. Lehetőleg olyan interjút, amelynek kérdéseit jóelőre beadják, írásban természetesen, és amelyre a válaszok is írásban érkeznek.

Ha mondjuk a Népszabadság, a Rádió, a Televízió vagy az Iroda ugyanarra a miniszterre lett kíváncsi – illetékesek rangsoroltak. Egy államférfi jó, ha évente egyszer-kétszer megszólalt, megszólalhatott a tömegkommunikációban. Spontaneitás? Csak úgy odamenni valamely eseményen, mondjuk Országgyűlés alkalmával, a Ferihegyi repülőtéren, várakozás közben egy politikushoz – no nem elvtársak, ilyen nincs!

(És az egészben nem az volt-e a legszomorúbb, hogy ha morgolódva is, dühöngve is, de mindannyian belenyugodtak ebbe? Hogy szinte soha, senki nem volt az, ami: igazi újságíró, aki kérdez, akinek az a dolga, hogy kérdezzen, és nem több hónapos előkészület, előkészítés, felkészítés után, hanem csak úgy, odamenve, úgy, ahogy az természetes – lenne...?)

A szóvivői rendszer kiépítését rengeteg munka előzte meg. Illetékesek tanulmányozták a bonyolult szervezést igénylő feladat megoldásának mikéntjét számos európai országban. Így alakult ki az a modell, amelyet az olvasók, a nézők, a hallgatók tapasztalhattak: az újságíró kérdezett, a szóvivő válaszolt.

Csakhogya: az újságíró nem kérdezett, és a szóvivő nem válaszolt.

A Tájékoztatási Hivatal munkatársai a kijelölt – figyelem! itt sem akármelyik tömegkommunikációs eszköz akármelyik munkatársáról lehetett szólni – zszurnalisztától két héttel a Minisztertanács ülése előtt megkérdezték: ugyan mit kérdeznének majd a Minisztertanács üléséről. Tetszik érteni? Két héttel előbb a két héttel későbbiről...

Na már most: némely újságíró azért van annyira jólétesült, hogy sejtse: miről is eshet majd szó két hét múlva. Ezért hát ilyen „irányú” kérdést juttatott el – természetesen írásban – a Tájékoztatási Hivatal illetékeseihez. Ők tovább rangsoroltak: ha mondjuk X lap 3-4 kérdést, izgalmas témát vetett fel, akkor arányosítottak: X lap feltehetett egy kérdést, de második kérdését már Y lap munkatársának osztották ki. Igen kérem, a szó szoros értelmében.

Eljött a nagy nap, a Minisztertanács ülésének, illetve a sajtótájékoztató napja. A kijelölt zszurnaliszták megjelentek a helyszínen. A kijelölt illetékesek megjelentek a helyszínen. Utóbbiak előbbieknél átadták azon kérdéseit, amelyet a magas hivatal kiválasztott. Kiválasztott és megválaszolt.

Ismételjük meg újból, hiszen a dolog annyira abszurd, hogy megérdemli a repetát.

Felhívott a Tájékoztatási Hivatal munkatársa. Megkért, juttasd el hozzá a következő szóvivői tájékoztatón felteendő kérdéseidet. Ezt megtetted. A sajtótájékoztató előtt a Tájékoztatási Hivatal munkatársától visszakaptál egy, azaz egyetlen kérdést, mondván:

– Ezt kérdezd, öreg!

Ha három-négy érdekes kérdésed volt, azt szétszortatták X, vagy Y, vagy Z között, hasonló felszólítással. Ekkor újabb forduló következett: a Tájékoztatási Hivatal illetékesei azon kérdéseket osztották szét a jelenlévők között, amelyeket a Minisztertanács, illetve a kormányzó szóvivő szeretett volna, ha a sajtótájékoztatót részt vevők feltesznek. Világos? Mert, ha nem, akkor sem ismételd újra. Tessék elolvasni még egyszer, igen, pont úgy, mint egy neoavantgard abszurd drámát.

(Drámát? Komédiát... És e komédiában mindannyian cinkosok voltak, meg szereplők voltak.)

Megjött Bányász Rezső, kigyulladtak a tévéek fényszórói és az előadás kezdetét vette. A szóvivő felolvasott egy 15-20 soros közleményt a kormány aznapi üléséről, majd „kíváncsian várta a jelenlévők kérdéseit”. A jelenlévők pedig feltették azokat a kérdéseket, amelyeket a kormányzó szóvivő munkatársai számukra szétszortattak, és amelyekre a válasz – akkurátusan legépelve – ott feküdt a kormányzó szóvivő előtt. Fel is olvasta szépen, spontán kérdéseikre a spontán választ és mindehhez volt bő a képeteken *(igen, mindannyiótokén, a Tiédén is!)* rezzentelen arcot vágni; tévé rádióműsorban leadni; újságcikkben, Iroda-tudósításban közölni. Statisztái, sőt szereplői voltak egy színjátéknak; Potyemkin-faluban, Potyemkin-emberek. Vétkesek közt cinkos, aki néma, de ti még csak nem is voltak néma. Magatok voltak a vétkesek – a világ oly egyszerű.

Czinege és a földrengés

Ha úgy gondolják, hogy a Tájékoztatási Hivatalt, annak embereit, gyakorlatát támadod – tévednek. Ők, illetve az intézményük éppúgy része volt egy rendszernek, mint Te. Az már más lapra tartozik, hogy némelyek talán hamarabb felfogták a fent vázolt gyakorlat mélységesen megalázó és hamis voltát, mint azok, akik azzá tették.

(És – az igazsághoz ez is hozzátartozik – Te megtehetted, hogy kijelentsd: ide többé be nem teszed a lábad. Három-négy szóvivői „tájékoztató” tudósítás után kiszálltál a cirkusból; tehetted; volt más feladatod, és hát volt – hiszen mindig van – aki készséggel-kéjjel ült be helyedre, a „tűz közelébe”.)

Ám akadtak, akik nem tehettek ilyen, meglehet, teátrális gesztusokat. Helyükön maradtak a TH emberei. Nincsen, nem lehet sommásan elmarasztaló, általánosító véleményed. Bajnok Zsolt, Dosztányi Imre, Berkes Péter, Orbán László, Grenitzer Róbert és még sokan – jó képességű, jó szándékú, jóakarátú újságírók voltak, és meg is maradtak annak, hivatali székükben is. Dehát a hivatal nem csak belőlük állt...

Az Interparlamentáris Unió főtitkára Budapesten járt. Gyors tájékoztatóra hívta össze a központi sajtó munkatársait. A parlamenti asztal egyik oldalán ült ő, valamint Barcs Sándor, az IPU magyar tagozatának elnöke, és Darvasi István, a tagozat főtitkára. Szemben velük mi, újságírók, és H. P., a Tájékoztatási Hivatal munkatársa. A nemzetközi szervezet főtitkára már javában tájékoztatott, midőn H. P. oldalba bökött:

– Azután, majd a végén, kérdezd meg, hogy publikus-e ez az egész?

Lebénultál. Azt hitted, nem jól hallasz. Összeszedted magad, értetlenségtől és dühtől fulladozva kérdezted H. P.-től:

– Micsoda?! Azért hívtatok ide bennünket, noteszostul, magnóstól, kamerástól, hogy a végén kiderüljön: ez az egész egy háttértájékoztató?! Nem tisztáztátok előre?! Ha így van, csak nem képzeled, hogy én, a meghívott kis tudósítócška fogom ezt tisztázni?

H. P. értetlenkedett: miért volna ez az ő dolga? Övé, a nagyhatalmú Hivatal munkatársáé? Azután kényelmetlenül, feszengve felállt, átbaktatott az asztal túlsó oldalára, és fülbesúgva kérdezte Barcsot, mi is hát a helyzet? Barcs elsápadt, elvörösödött és messze hangzott ingerült, sziszegő suttogása:

– Hát mit képzél?! Azért hívtunk ide ennyi kollégát, hogy titokban tartsuk, amit mondandóak vagyunk?!

H. P. visszakullogott, feje vörös volt, de nem adta fel:

– Akkor majd azt kérdezd meg, hogy mit írhatsz mindenről, vagyis ellenőriztesd az anyagot!

Újra őrjöngtél:

– Fogd már föl, ehhez neked semmi közöd! Ha Barcsék ellenőrizni kívánják az anyagomat, szóljanak ők!

Az előbbi jelenet megismétlődött, H. P. Barcshoz, Barcs sziszeg:

– Most már hagyja abba! Nem képzeli, hogy egy nemzetközi szervezet vezetőjének nyilatkozatát én vagy bármelyikünk cencúrázni fogja!

H. P. már nem is ült vissza, vérvörös fejjel kiment – és többé még csak vissza sem köszönt Neked.

Más: derűs, nyári szombat délután az Iroda külföldre szóló szerkesztőségének turnusvezetői asztalán megszólalt a telefon. Kétségbeesett hang Bécsből: úgy hallották földrengés van a Balatonnál; Siófokon, Lellén a nyaralók elhagyták a házaikat, a szállodákat, kint éjszakáztak a szabad ég alatt. Mi a helyzet? Mi történt?

Belifteztél a belföldi szerkesztőségbe, ahol az ügyeletes semmit nem tudott az ügyről. Felhívták a Somogy megyei tudósítót, aki hallott az esetről, adna is róla tudósítást, ha kell... ! – Ha kell? Ha szabad! – mondja a jeles belpolitikais és a K-telefonhoz nyúlt. A Tájékoztatási Hivataliban V. A.-t tájékoztatta a történetekről. V. A. kapásból: – Egy szót se róla!

Átvette a kagylót. V. A.-t még slapaj korából ismerted: szerény, segítőkész munkatársa volt a »Tájékoztatási Hivatalnak. Volt. Bányász Rezső jöttével huszonhatodik alabárdosból főosztályvezetővé avanszált. Akinek az isten hivatalt ad... Az Önök ! tudósítójának kérésére, korábbi kategorikus tiltását felfüggesztette, mondván: – Megtárgyalom az illetékessel! ! Az illetékes ebben az esetben a miniszterelnökhelyettes volt: Czinege Lajos. Öt perc múlva megszólalt a telefon: V. A. immár miniszterelnök-helyettesi támogatástól megerősítve jelenthette ki: – Egy szót sem!

Nem adta fel. Próbálta meggyőzni V. A.-t: igaz, hogy a földrengés csak hangyányi volt, utórezgések sem várhatók, de éppen ezért kellene hírt adni róla! Meg kell nyugtatni az embereket! A bécsi rádió reggel óta mondja a hírt, jelentőségénél jóval nagyobb talajdonítva annak, nem ártana „helyretenni” őket, de főleg: megnyugtatni a nyaralókat – külföldieket, magyarokat egyaránt.

– Én is, Czinege elvtárs is megmondtuk: nem! Nem vagy hősi alkat, annyi kurázsiban szorult beléd, hogy legalább időnként megfelelj hivatásodnak. Visszamentél hát a helyedre és megírtál három-négy mondatot: a Balaton déli partján a Richter skála szerinti hármas erősségű, tehát kicsi, földrengés volt, aggodalomra semmi ok. A hír világgá röppent, egy óra múlva már a bécsi rádió is e szerint tájékoztatta.

(Benned persze maradt némi félelem: mi lesz ebből? A magasságos Hivatal, sőt, egy miniszterelnök-helyettes tilalmát szegted meg, ember, mit tettél?)

Semmi nem lett. A föld reng, a Hivatal meg sem rezdülve letagadná, az újságíró mégis megírja, a rettegek megnyugszanak – a világ oly egyszerű.

Az élet – forgatókönyvekben

Szabályok, főleg íratlan törvények szabályozták a sajtót egy adott korban, szűkebben, úgy a 80-as években. Ám voltak írott szabályok is, amelyek – természetesen – nemcsak a sajtót voltak hivatva kordában tartani. Ezekről még 1982 végén egy úgynevezett irodalmi riportot követtél el az Élet és Irodalomban.

(Azt hiszed, ha idemásolod korabeli írásodat, jobb, mert időközeli képet adsz arról, mit is értesz, mit is gondolsz forgatókönyvekbe foglalt életen, életről? – Igen, azt hiszed.)

Következzék hát a dolgozat a rég(?)múltból, címe:

Lacikám dossziéja

– Marad, marad. Talon. Marad. Talon, talon, talon. Marad. Kuka, kuka. Marad.

Lacikám szerkesztő úr selejtez. Lacikám szerkesztő úr 58 évesen, egy szívinfarktus után, korengedménnyel nyugdíjba készül. Lacikám szerkesztő urat többé alig valaki hívja majd Lacikámnak, vagy szerkesztő úrnak. A házban, ahol lakik, csak tisztes polgári nevén, W. Lászlónak ismerik, de úgy rémlik, csak ott ismerik így. A szerkesztőségben a régiek voltör kora óta Lacikámnak nevezik, a nyomdában szerkesztő úrnak ingerlik. Az újonnan ideérkezett gyakornokok közül már akadt, aki – vélvén valódinak az évtizedek óta hordott becenév-kombinációt – Lacikám szerkesztő úr keresztneve iránt érdeklődött, nem kívánva tiszteletlennek mutatkozni.

Lacikám szerkesztő úr tehát a két masszív, sokfiókos íróasztalt, meg a folyosói három szekrényt belez. Gyomrukba ömlik az évek alatt fölhalmozódott kézirat, könyv, levonat, prospektus, újság, tanulmány, jegyzőkönyv, folyóirat, rajz – papír, papír, papír, egy-két üres üveggel keveredve. Lacikám szerkesztő úr otthonában a Réka szekrény sor keskenyke írólapja körül három fiók ha van, felesége még két apró, korábban fehérnemű tárolására szolgáló kasznit hajlandó feláldozni férje kacatjainak. Így hát alaposan megfontolandó, mi az, ami hazamentésre marad, és mi az, amit – örökös talonként – elnyel az irdatlan kukásedény, melyet a kapu alól a gondnokság engedélyével cipelt emeleti szobájába.

Megy hát a verkli: marad, kuka, marad, kuka, aránylag gyorsan, Lacikám szerkesztő úr úgy döntött, kemény lesz, határozott, érzelmeitől befolyásolhatatlan, szórja hát a kukába évek

szemétté tárgyiasult valóságát. Szórja, szórja, míg – hoppá! – keze megmerevedik: szürke dossziét markol.

No igen, a hobbi.

A dosszién nagybetűs felirat: **FORGATÓKÖNYVEK**. Lacikám szerkesztő úr hangyaként gyűjtötte, barátai, kollégái hathatós támogatásával azt, amiről először nem is tudta – micsoda. Hajdani riporternek, aki volt, tudósításai során, jó 25 éve már, megütötte fülét az adott esemény előkészítésén bábáskodó, izgő-mozgó, izgatott szervezők, rendezők szájából egy szó: forgatókönyv. Ismervén filmeseket, Lacikám szerkesztő úr nem nagyon értette, hogyan kerül ide ez a mozi szó, ide, a tehenészet avatására. Azután lassan megtudta, de – zihér ami zihér – a dosszié belső lapjára ráragasztotta a kigévelt citátumot: „Forgatókönyv – kiállítási anyagok elrendezését, nagyobb szabású rendezvény eseményeinek egymásutánját részletekbe menően magába foglaló tervezet. (A magyar nyelv értelmező szótára, II. kötet, 890. oldal, Akadémiai kiadó, 1960.)”

És Lacikám szerkesztő úr miután megtudta, mi is az, már el is kérte a forgatókönyveket. Kezdetben munkáját könnyítette így, majd görcseit oldotta velük: az íróasztalhoz kényszerített olvasószerkesztői munka iszonyú stresszei enyhítették az innen-onnan szerzett dokumentumok. Megröhgöttették, feldühítették, kiborították – tartalmuk és Lacikám szerkesztő úr kondíciója, kora, kedve szerint.

Lacikám szerkesztő úr lapozgat az iratrendezőben, a rendezetlenül, össze-vissza beleszórt papírok között. Megtartani? Kidobni? Istenem, /ehet-e eltiüntetni egy szürke kuka mélyén egy színes gyöngyszemet – egy mezőgazdaságigép-kiállítás forgatókönyvét –, amelyben eképp szól az oly gondos és oly ifjú szervezőcsoport.

„A gépek legfontosabb paramétereit feltüntető táblák elkészítéséért felelős: A. elvtárs, műhelyfőnök. A táblák mérete, a betűk nagysága akkora legyen, hogy azokat el lehessen olvasni. Figyelem: színesek legyenek, mert a televízió színesben forgat!”

Azután C. neve bukkan elő, öreg haveré, aki – bizonyít a forgatókönyv – íme tisztos és bizalmi feladatot kapott, amikor a miniszter meglátogatta a kutatóintézetet:

„10.15-10.25: A kutatóhelyek megtekintése. Kalauz: dr. B. főosztályvezető. B. professzor úr gondoskodik arról, hogy a látogatás útvonala menti minden kutatóasztalnál dolgozzanak. Ha valaki innen beteg, szabadságon van, helyére kell ültetni valakit hátsóbb asztaloktól, vagy más szobákból. Az asztalokon lévő valamennyi műszer bekapcsolva legyen, a mozgó mutatók, fények jó hatást keltenek.

10.25: A vendégek lifttel a nagy előadóba mennek. A lift tisztaságát, működőképességét 10.20-kor ellenőrzi: dr. C. osztályvezető, a műszaki tudományok kandidátusa.”

C-ben volt annyi humor? Inkább kínos malícia, hogy megjegyezze: ha már a tudományok doktora lesz, talán a lift kezelését is rábízzák.

Peregnek a lapok. Igen, erre emlékszik Lacikám szerkesztő úr, ő is elkísérte a megyei képviselőcsoportot az egyik szállítóvállalathoz:

„9.05: A portáról indulás a szerelőcsarnokba, a nagy parkoló mentén. A parkolóban álló tehergépjárművek megtisztítandók, lemosandók, fémrészei felpolírozandók.

A margón piros tintás megjegyzés: D. elvtárs! Én szállítókapacitásunk teljes kihasználtságáról akarok beszélni az elvtársaknak, semmiféle kocsit nem akarok látni a parkolóban! Aláírás: E. igazgató. „

És íme, lőn: a nagy placcon, az aszályos kánikulában csak a friss locsolás pocsolyái csillogtak a napon, krómozott autókilincsek, tükrök, miegyebek helyett.

Kis műanyag tokot tapint Lacikám szerkesztő úr, hozzá gemkapcsolva a papírokhoz– egy gépsoravátás emléke:

„10 óra 20 perc: Szalagátvágás.

A nemzetiszín szalagot kétoldalt két fehér köpenyes kolléganő tartja. Az ollót, piros párnán É. termester nyújtja át. Készítendő továbbá 300 darab 15 centiméter hosszú, 3 centiméter

széles nemzetiszín szalag, rajtuk arany-nyomással: »... gépsor avatása« és az embléma. A szalagdarabokat átlátszó műanyag tokba kell hegeszteni. A tokos zászlót a bejárati ajtó mellett, jobbra, kis asztalon, dobozba kell helyezni és minden vendégnek át kell egyet adni.”

Lacikám szerkesztő úr a tokba zárt trikolort félreteszi, ezt mindenképpen megtartja. Könyvjelzőnek – például.

Új papírcsomó, jókora cécóra emlékeztető, nagy fejések érkeztek építkezésnézőbe:

„11 órától üzemlátogatás.

A balesetvédelmi előírások betartása érdekében mindenki védősisakot kap. F. elvtárs feladata megtudni G., H. és I. elvtársak fejméretét. Titkárságuk valószínűleg tudja. G., és I. elvtársaknak piros, a többieknek fehér sisakot adjanak!”

Lacikám szerkesztő úr fehér sisakot kapott, kicsit, nyomta-szorította piszkosul.

Egyetemi pecsét, merített papír – díszdoktoravatás szertartását rögzíti.

„10 óra: Bevonulás a szokott sorrendben. Elöl a díszdoktorjelöltek, a rektorhelyettes kíséretében, a pedumtartók, majd az ornátusba öltözött tanács.

10.05: Énekkar: Kodály: Chorus generosa.

10.10: Rektori megnyitó. Szöveg:

Tisztelt Ünnepi Gyűlés! A honoris causa doktorokat avató ünnepi gyűlésünket megnyitom. Az egyetemi tanács, magam és az egész egyetem nevében tisztelettel üdvözlöm a körünkben erre az alkalomra megjelent L. és K. professzor urakat, kedves hozzátartozóikkal együtt. Mély tisztelettel köszöntöm L. excellenciális urat,...ország nagykövetét. Felkérem a dékánt, dr. Ly. professzort, hogy J. úr életrajzát, valamint szakmai tevékenységét legyen szíves ismertetni.

10.12: Ly. dékán beszéde:

A beszédhez szempontokat összeállít: M. tanársegéd.”

Amely szempont-összeállítás – Lacikám szerkesztő úr tájékozódott – bizony beszédírást jelentett...

Lacikám szerkesztő úr üldögél a padlón, a kuka fölébe tornyosul, körötte papírhekatomba és kedvenc fiatal kollégája ajándékában gyönyörködik, melyet a srác egy ifjúsági szolidaritási gyűlésről hozott neki:

„15 órától: 1. A vietnami küldött felszólalása. 2. A zambiai küldött felszólalása. 3. A laoszi küldött felszólalása. 4. N. középiskolai tanuló elszavalja Váci Mihály: Nem elég című versét. 5. A zeneiskola énekkara előadja: Kodály Zoltán: Békedal; KISZ-induló. 6. Elnöki zárszó. 7. Internacionálé.

Amennyiben a külföldi vendégek beszédei 16 óráig eltartanak, a 4., 5. és 6. pont törlendő. A levezető elnök figyelmébe: a 7. – Internacionálé – mindenképpen marad!”

Igazán megható – dörmögi Lacikám szerkesztő úr és emlékezik: a helyi csapat aznap MNK-fordulót játszott, N B l-es ellenféllel. Ha a fél 5-ös meccskezdség a levezető elnök nem rekeszti be az ülést – erre gondolni sem jó. Ahogy Lacikám szerkesztő úr a csapat ifjú drukkerait ismeri, azoktól bizony kitellett volna, hogy otthagyják magukra a külföldi vendégeket.

Ismét ismerős név ugrik Lacikám szerkesztő úr szeme elé. N. bácsié, drága, aranykedélyű bácsié. De hogyan került ide, egy nagyközségi fodrászatkozmetika avatására meghívottak közé, amely meginvitáltak listája fölöttébb terjedelmes. Szerepel rajta a község országgyűlési képviselője, a megyei pártbizottság titkára, a megyei tanács elnöke, a megyei tanács ipari osztályának, kereskedelmi osztályának vezetője, a járási hivatal elnöke, elnökhelyettese, a MÉSZÖV elnöke, az SZMT elnöke, a megyei KISZ-bizottság első titkára, a Hazafias Népfront megyei bizottságának elnöke, a Hazafias Népfront megyei bizottságának titkára, a megyei rendőrfőkapitányság vezetője, a megyei főügyész és így tovább a járási földhivatal vezetője, és tovább: a nagyközségi pártbizottság titkára, és tovább a községi vöröskeresztes titkárig, a községi önkéntes tűzoltócsoporthoz parancsnokáig, míg a végén, ott van: „N. elvtárs, községünk 19-es veteránja.”

A dolog bibije: N. bácsi csak a felszabadulás után települt le a nagyközségben. A dolog még nagyobb bibije: az alig 100 négyzetméteres fodrászat-kozmetikát csak egy héttel az ünnepség után nyitották meg. Annyi ideig tartott, míg az üzlet jókora berendezési tárgyait, a fodrászfoteleket, a burákat, miegymást beépítették. Hogy miért nem korábban? – Hova fért volna a sok ünneplő vendég, szerkesztő úr? – mutatott rá felettébb dialektikusan értelmezve az ügyet a község VB-titkára.

Peregnek a lapok, Lacikám szerkesztő úr emlékezetében sok fekete Mercedes bukkan elő, kormányfői látogatás a textilgyárban:

„11.10: Üzemszemle:

1. Az osztályozó szalagsor megtekintése.
2. A nagy teljesítményű tisztítóberendezés megtekintése.

A berendezés folyását nem sikerült megszüntetni, a TMK véleménye szerint konstrukciós hiba okozza a réseket, amelyen át a víz elönti a csarnokot. Ny. művezető elvtársnő javaslatára a tisztítót víz és mosószer nélkül járattuk majd a látogatás alatt. Így a vendégek a betekintő ablakon át láthatják a gyorsan forgó textíliákat úgy, hogy a csarnok száraz marad.

Megjegyzés a margón: Ny. elvtársnőt 500 forint célprémiumban részesíteni!”

Hát igen – sóhajt Lacikám szerkesztő úr, Patyomkin gróf ál-falut építtetett, tellett rá neki, ám egy lilából mire jut? Víz nélküli mosásra.

Vaskosabb füzet következik, kemény borítólappal. A nagyüzem, melyben készült, rendszeresen fogad magas rangú kül- és belföldi delegációt. Állandó forgatókönyvet készítettek tehát, minek minden alkalommal külön intézkedni, idegeskedni: „A vendégeket fogadják: vezérigazgató, pártbizottság titkára, vállalati szakszervezeti tanács titkára, vállalati KISZ-bizottság titkára. A kézfogások után virágcsokrot ad át két munkatársnő.

Kiválasztásukért felelős: vállalati KISZ-bizottság titkára; személyzeti és oktatási igazgató. Szempontok a kiválasztáshoz:

1. Mindkét munkatársnő büntetlen előéletű, feddhetetlen magatartású legyen.
2. A munkatársnők egyike hajadon, a másik férjezett, lehetőleg két-, de inkább háromgyerekes legyen.
3. A munkatársnők egyike fizikai dolgozó, a másik alkalmazott legyen.
4. Mindkét munkatársnő talpraesett legyen, ha a vendégek kérdeznek tőlük valamit, közvetlenül, de nem bizalmaskodva válaszoljanak.
5. Hajuk fodrászolt, arcuk ízlésesen kozmetikázott legyen, öltözetük nem lehet hivalkodó.
6. Mivel a vendégek esetleg arcon csókolják őket, megfelelő dezodorról, illetve szájspray-ről gondoskodjanak.

A kiválasztást az üzemi négyyszög hagyja jóvá. A kiválasztottak megfelelő felkészítéséről gyáregységeik vezetője gondoskodik. „

Aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet – dudorászik Lacikám szerkesztő úr, majd megállapítja, a virággal másutt is sok gond van. Az új lakótelep még újabb könyvtárának avatóján is:

„A celofánba csomagolt 8 darab virágcsokor beszerzéséről P. elvtársnő gondoskodik. A csokor maximum 10 szálát tartalmazhat. A virágok nem lehetnek hosszú szárúak – például: kardvirág, orgona – mert az zavaró. A virágok nem lehetnek krizantémok, mert az temetői asszociációkat kelthet.”

Nyomatott, díszes menükártya esik ki a dossziéból. Olvastán Lacikám szerkesztő úr ínyn felélednek az egykori ízek, a díszvacsora rafinált kulináris remekelés. Szimpozion volt, nemzetközi, és íme, milyen gondos is a magyar vendégszeretet.

„R. elvtárs, szállodaigazgató!

Az előterjesztett étlapot elfogadom, az alábbi kiegészítésekkel:

1. Q. úr rétese szaharinnal készüljön, cukorbeteg.
2. A helykijelölő névtáblákat ne írógéppel írják, hanem szépen rajzolt nagybetűkkel, mert

S. elvtárs rosszul lát.”

Hát ezért! – Lacikám szerkesztő úr elmereng – ezért volt olyan furcsa az a meggyes rétes! Vagy mindenkiét szaharinnal sütötték, vagy véletlenül Lacikám szerkesztőnek jutott Q. úr adagja. Szegény Q. úr lehet, hogy... de nem, Lacikám szerkesztő úr emlékszik, a perui gyáros kitűnő egészségi állapotban utazott el másnap, két üveg fűtőlős barackkal integetett a vonatablakból. Ajándékpalackok, istenkém, ajándék, melyhez hasonlót Ty. is kapott, az öreg Ty., a szerkesztőség sofőrje. Milyen büszke volt: – Hiába, Lacikám, megbecsülik az öreg szakit – és a csomagtartóba mutatott. Lacikám szerkesztő úr bölcsen hallgatott, miért bántaná meg régi társát azzal, hogy megmutatja neki az alkotmány napi központi megyei ünnepség forgatókönyvének utolsó bekezdését.

„22. óra: A gépkocsikonvoj a napközbeni sorrend szerint beáll. A gépkocsivezetők részére összeállítandó csomag: 1 db háromkilós új kenyér, 1 db sonka, 1 db háromliteres demizson, fehér borral. Összeállításukért felelős: Sz. főigazgatóvezető. „

Ty. azóta meghalt, szép temetése volt, sóhaj Lacikám szerkesztő úr és bújára rímelve felesel a dosszié alján lapuló zizegő lapocskára, mely a néhai neves orvosprofesszor születésének 75. évfordulójára emlékeztet:

„A koszorúzás időpontja: 1980. november 28. de. 10 óra.

A sírnál két mentős dolgozó – új egyenruhában! – 10.45 órától áll díszőrséget.

A sírnál 11 órakor a kórus énekl: Brahms: „Síró éji csend.”

Lacikám szerkesztő úrra rákopog a takarítónő. Éjfél elmúlt, a nagy rotációtól rezonál az egész épület, készül a lap. Lacikám szerkesztő úr nézi a dossziényi forgatókönyvet és képtelen dönteni. Nem tudja mit lásson bennük, belőlük. Szervilizmust? Precízségnek álcázott pitiánerséget? Ostobaságot? És nem tudja azt sem, mit is kezdjen ezzel a papírköteggel. Maradjon emlékeknek a tékában? A szemébe hajítsa?

Lacikám szerkesztő úr egy kuka árnyékában ül a parkettán, körülötte remeg a világ, és forgatókönyvbe foglalt sorsáról medítál.

Szóval ez volt – a világ oly egyszerű...

Ó, szent protokoll!

Persze, valld csak be: az ilyesfajta forgatókönyvek, menetrendek sokat segítettek munkádban. Főleg a protokoll pontosságához voltak szinte elengedhetetlenül szükségesek. Egy irodai tudósításban ugyanis az egyik leglényegesebbnek tartott elem volt az eseményen résztvevők minden címének, rangjának, cafrangjának pontos közlése, természetesen a megjelöltek rangsorának megfelelően. Egy irodai tudósító kapásból vágta 100-150 politikai, gazdasági, kulturális, társadalmi, közéleti személyiség minden adatát, és nem ám csak úgy, rendszertelenül: jaj volt annak, aki nem címüknek, rangjuknak megfelelően „állította őket sorrendbe” a tudósításkor. Ez még csak hagyján.

Mivel némely jeles események beszámolóját az illetékesek tartalmilag, terjedelmileg is meghatározták, sőt – mint korábban kiderült – maguk vagy meghatalmazottaik fogalmazták meg a nyilvánosságnak szánt, többnyire semmitmondó, ám mindenestre kurta közlendőjüket, nos, a résztvevők listája gyakorta duplája, triplája volt magának a tudósításnak...

És mennyi sértődés, mennyi felháborodás! Nemegyszer dübörgött fel a telefon az illetékes irodai vezető asztalán. Hogyhogy X elvtárs hátrább került a rangsorban, mint Y!? Az ügyek egy idő után annyira elfajultak, hogy központi helyen, a pártközpont, a kormány, továbbá különböző egyéb, vezető szervezetek képviselőinek közreműködésével „sorminta” készült. Sorminta, amelyben *leíratott*: különböző eseményeken milyen sorrendben *írandók* a résztvevők, mely címük használandó. Például, ha párteseményről volt szó, a tudósításban a párt főtitkára megelőzte az Elnöki Tanács elnökét, az (elvben) a legmagasabb közjogi funkció birtokosát. Egy KB-osztályvezető megelőzte a minisztert, és lejjebb haladva: államtitkár és államtitkár között is van ám különbség! Ha egy államtitkár országos hatáskörű intézmény,

például Országos Tervhivatal, Tájékoztatási Hivatal élén áll, akkor közvetlenül a miniszterek után következik a sorban, ám feltétlenül megelőzve az egyes minisztériumi államtitkárokat.

Nüanszok? Meglehet.

Ám az illetékesek e nüanszoknak oly nagy jelentőséget tulajdonítottak, mintha ezen múltott volna a világ sorsa, holott – a világ oly egyszerű.

Pozsgay, Berecz, Várkonyi, Pullai

Te is kénytelen vagy leírni azt, amit annyian megfogalmaztak már a magyar tömegkommunikációban: a pangás éveiben mérhetetlenül kevés információhoz jutott az újságíró, és általa a közvélemény. Ám, ha valaki odafigyelt *informális információkra*, jelen volt itt-ott, a hallottakból, látottakból, ha nem is megírandó, megírható tudáshoz jutott, de kialakíthatott magában némi (gyakran főleg önmagára, szubjektumára jellemző) képet másokról. Ez alapján tudott, ez alapján *is* tudott megítélni eseményeket: ismerve az események mozgatóit, pontosabban azoknak némely megnyilvánulását. Noha meglehetősen sajtóosan, szubjektíven, de következtethetett magukra az eseményekre.

Napos, havas téli hétvégén lezárták a Normafához vezető utat: gépkocsik ne zavarják a szánkózókat, síelőket. Igen ám, de az akkor még létező TOT központjában, éppen a Normafa táján, valamilyen tanácskozást tartottak. Az odavezető utat lezáró rendőr elé fekete kocsi gördült. A közeg udvariasan, de határozottan intett és mondta is:

– Az út lezárva, tessék félreállni. A kocsiból jól megtermett, jól fésült férfi pattant ki, nem éppen jól fésült mondatokkal, fortisszimó kérdezve a közeget:

– Mit képezel maga? Hogyhogy nem enged át? Ki maga? Tudja ki vagyok én?

Nem, a közeg nem ismerte Pozsgay Imrét, aki akkor még „csak” a Hazafias Népfront főtitkára volt...

A Budakeszi mellett fekvő állami díszvadászterület egyik öreg erdésze mesélte:

– Tudja, a vadász az vadászik. A mészáros mészárol. Miféle indulatok lehetnek valakiben, aki időnként megjelenik itt, és egy nap alatt több tucat őzet lepuskáz? Azt mondják, kultúrember. (Aczél György.)

Duna Intercontinental, újságíróbál. Elegancia, kellemes hangulat. Középkorú férfi lép be, két nagyesztélyis, csinos, fiatal hölgy társaságában. A bál fővédnökei vezetik őket a kijelölt asztalhoz. Ám a férfi egy másikra mutat:

– Azok ott kik?

– A zenészek hozzátartozói.

– No, tüntessétek el onnét őket. Mi ülünk oda. A zenészek hozzátartozói el, Berecz János és hozzátartozói helyet foglalnak.

Ferihegyi repülőtér, kormányváró. Hírnök jó és szól: az afrikai fejlődő ország kommunista pártjának érkező főtitkára a repülőgép fedélzetéről kérdi: hogyhogy nem Kádár János *várja*, fogadja őt?

– Elmegy ám a fekete ... anyjába! – teszi helyre az ügyet Várkonyi Péter.

A dunakeszi járműgyárba látogatott a miniszter. Fogadta Cservenka Ferencné, a megyei PB elsőtitkára, Mondok Pál, a megyei tanács elnöke, a város, a gyár vezetői. Ment a miniszter körbe, szépen, bólogatott figyelmesen a hallottakra, majd odalépett egy izzadt, poros melóshoz, és „leereszkedett”:

– Na, hogy megy a gyár focicsapatának?

A fáradt férfi felnézett egy pillanatra a munkadarabról, krákogott, sercintett egyet a miniszter lába mellé:

– Hát azt meg ki nem szarja le?

Pullai Árpád rezzenéstelen arccal tett úgy, mintha mi sem történt volna – a világ oly egyszerű.

Információk? Pletykák!

Abban az iszonyúan információszegény világban minden pletyka felértékelődött. És felértékelődtek ti is, akikről úgy vélték: többet tudnak az átlagnál. Az átlagpolgárnál. Annál az átlagpolgárnál, aki bennfentes akart lenni, legalább a saját életét érintő ügyekben. Oly nagy kívánság volt ez? Írtál erről is egy riportot pár éve, álljon itt, kor- és jellemrajzul.

LEGYÉL HABITUÉ!

Persze, hogy az lehessél, mindenekelőtt tisztában kellene lenned azzal, mi is az: habitué. Az Idegen Szavak Szótára szerint a francia kifejezés abitiúének ejtendő és törzsvendéget, bennfentes látogatót, vendéget kell rajta érteni. Ezek után eldöntheted, hol lehetsz legkönnyebben törzsvendég. Például a sportban. Ez aránylag könnyű feladat. Némely tömegtájékoztató eszköznek köszönhetően meglehetősen folyamatosan értesülhetsz arról, hogy melyik versenyző mikor pofozta fel edzőjét, vagy fordítva; hogy melyik csapatot miként ejtették ki valamelyik versenyszázból; hogy miért utálja az egyik korcsolyázó a másikat; hogy melyik olimpiaként kedvelik jobban a vámosok; hogy ki kivel mászott ki az edzőtábor kerítésén, hogy m/ként gondoskodik hölgytanítványa minden kívánsága kielégítéséről izmos edzője...

A nagy mennyiségben publikált esetek, történetek oly zaftosak, ugyanakkor olyannyira elgondolkodtatóak, hogy már-már úgy vélheted: a sztorik ismerete abszolút bennfentessé tesz sportügyekben.

(– Nehogy azt gondolja, hogy a nyilvánosságra került esetek ismerete bennfentessé teszi sportügyekben – csitítja lelkesedésemet D. Gábor, a harmadosztályú nagyközségi sportegyesület első osztályú elnöke. – Ami az én szakmámat illeti: a valódi, igazi ESEMÉNYEKRŐL vajmi ritkán tud, tudhat magához hasonló kívülálló, ha mégannyira újságíró is. A TOTÓÜGYRŐL – néhány finoman célozgató, vagy kis példányszámú lapban megjelent cikket leszámítva – mikor írtak maguk? Már amikor az egész ország suttozta. Márpedig, ha valamit mindenki tud, akkor ott senki sem – hogy is mondta? – habitué. És hány ilyen nagy balhé van, mit gondol? Ezekbe kívülálló sohasem fog belelátni, mert ezekben pénz van, nagy pénz. Azon meg már magának kellene e/meditálnia, hogy vajon miért éppen a sport intim részleteiről cikkeznek cikizve a kollégái oly sokat. Mert bennem időnként felbukkanta kisördög, mondván: talán azért írnak erről, mert erről írhatnak, ez az a szelep, ahol leengedhetik a jónép mérgét. Mi a véleménye?)

Meditálhatunk, Barátom, érdemes is, de fő célunkról ne feledkezzünk meg: igenis legyél habitué. Azt persze nem árt tudnod, hogy a sportról szerzett ismereteid – éppen mert viszonylag könnyen megszerezhetők – nem túl nagy értékű zsetonok. Beváltani Jobb Értelmiségi Körökben alig-alig lehet. Tudásod maximum egy-egy vadonatúj és vadonatismeretlen ember, társaság szondázására hasznosítható, társalgásindító jópofáskodásként. Alkalmatos arra is, hogy ne kelljen teljesen kukán állnod munkahelyi kávészünetek traccspartijakor, vagy a tévé-, a frigidair-, az autószerelő mellett, midőn a Mester az elromlott készüléket, járművedet, bütyköli és Te, mert kényszeresen úgy hiszed: társalognod kell, hát megcsillogtatod devalválódott információid talmi ezüstjét.

Nagyobb haszonnal kecsegtet, ha művészeti habituévá képzéd magad, főleg színházi, filmes, tévés kulisszatitkok tudorává. Ehhez már bizony komolyabb felkészültség, alaposabb alap keli. Mert ugyebár akárki nem lehet állandó premiervendég, ahhoz vagy legyél színikritikus, művészeti vagy más főigazgató, miniszterhelyettes, KB-tag, vagy képezd át magad az egyik – akár epizodista – színművésznő) fodrászává, zöldségesévé, házfelügyelőjévé, ötödunokahúgává. Annyit azonban tudnod kell, hogy csak attól, mert ott vagy minden bemutaton, nem leszel habitué, sőt, még a sznob jelzőt is könnyen megkaphatod, ha részvételeddel dicsekszel. .. Nem, Barátom, e sikamlós terepen dolgozni kell a dicsőségért. Nézd például D. Árpádot. Mit melózik, mit összemelózik, uramatyám! No nem mint reklámszakember, munkahelyi feladatait kirázza – tehetségesen! – a kisujjából. Ám naponta

órákat tölt azzal, hogy minden létező lapot elolvas, itt is egy kis hír X művésznőről, ott is egy kis morzsa Z-ről: Árpád agya komputer, a mozaikokból összeálló képet Fészek-klubbeli, újabb órákig tartó fülelésekkel egészíti teljessé, így mára, évek szorgalmas eredményeként – mindent tud. Mi az a minden? Hogy Z művész úr, hogy tett szert milliomos feleségére, hogy a hervadó, ám nagyszerelmű művésznő miként protezsálta be negyven évvel fiatalabb pártfogoltjai maga mellé, a férfi főszerepre, hogy miből tellett L-nek arra a rengeteg műkincsre, amely miatt azután kirabolták, nem tudtad? Nohát, Árpád ezt is tudja, meg azt is, hogy mennyit és miért iszik ez, milyen változatos szerelmi életet él amaz. Árpád mára már elemében van, az „ott lenni mindenütt, tudni mindenről” cél elérve, és megvalósult álma: olykor egy sziát dob fel a Kossuth-díjas, B, vagy C: Árpád hát boldog.

(– Árpádod hát boldog, miért gúnyolod? – int öreg barátom, az ős-színházi ember. – Olyan sok boldog ember van? Olyan sokan megvalósították vágyaikat? Olyan sokan érzik úgy, hogy valamiféle közösséghez tartoznak? Sznobizmus? Persze. Pletyka? Az. Habár...)

Habár, ha igazi habitué vagy, éppen az különböztet meg a nem igaziaktól, hogy szelektálsz pletyka és információ között, és mindig aszúrban vagy az eseményekkel. Mert bár igaz, hogy T. ivott, de már nem iszik és ha valaki T. példájára hivatkozva még mindig vedel, az nemcsak öngyilkoló, hanem hülye is, szánnalmas hülye, merthogy lemaradt egy brosúrával. Ugyanezért szánnalmasak szegény jó Mérnök-úrék is, akik a szomszéd lakásban gruppenszexpartikat rendeznek, mondván, hogy a másik szomszéd, a Művésznő is ilyeneket rendezett. Igen ám, csakhogy a Művésznő három-négy éve celebrálta utolsó feketemisését, azóta egy gyönyörű gyermek boldog anyja, és irigysége legfőbb tárgya Mérnökúréknak a legutóbbi időig szabályszerű, menetrendes élete, amelyben a gyermeknevelésre, háztartásra, takarításra, főzésre szánt időt nem borítja fel egy váratlan diszpó a filmgyárba, éjjeli megjelenésre szóló telefonhívás a Rádióba.

A kör ezzel bezárult, mondanád Barátom, de ne bánkódj: a művészeti élet intimitásainak ismerete – még ha azok nem teljesen igazak is, vagy éppenséggel már idejétmúltak – nagyobb haszonnal kecsegtet, mint a csámcsogás sportcsemegéken. Mert az elébb emlegetett Jobb Értelmiségi Körökben tudásoddal sikerre számíthatsz. Ennek oka, természetesen, a „hiánygazdaság”. Kevés az információ, Árpádhoz hasonló gyűjtögetők is alig akadnak: eladható tehát minden szemenszedett ökörség – valld be hát, dicsőségre, társaságban középponti szerepre, sikerekre vágyakozó Barátom: ez se semmi. Ha pedig valaki azzal intene: Szét kell választani a művészt és a művészetet, a színész magánéletéhez senkinek semmi köze! – nos akkor válaszd azt, amit Attila szokott. Ő ugyanis kifejti: – Ettől a szövegtől hülyét kapok. Inkább tudjak a magánéletéről, éppen tőle, minthogy kitaláljak valamit róla. Nem lesz kevésbé izgató M. vetkőzése a filmvásznon attól, hogy én láttam a telkén napozni: nem is annyira bombázó a maca, szeplős a háta.

És jegyezd meg jól: nemcsak újabbkeletűen szexmániás Mérnökúrék lesik szavaid, de főnökeid, sőt főnökeid főnökei, mert azon túl, immár éteri magasságokban is örömmel fogadnak minden ilyen tárgyú ínyencséget. Akit pedig az istenek kegyelnek, egyáltalán: ismernek, ha másként nem is, mint jól értesült embert, nos ...a perspektívák beláthatatlanok. (Mellesleg: „bombázó”, „hülyét kapok” és a többi. Egy habitué arról is megismerszik, hogy szókinccse naprakész.)

Ha pedig társaságbeli sikereknél, vagy vállveregető főnöki elismerésnél is többre vágynál Barátom, legyél politikai habitué. Most megszeppentél, mi? Hát kétségtelen, rázósabb ügy, mint a fentebb említettek, de haszna is összehasonlíthatatlanul több. Persze, mindjárt az elején válaszd szét szándékoadat: kül- vagy belpolitikai bennfentes kívánsz-e lenni. Az előbbi aránylag könnyebb feladat, az utóbbi nehezebb, de az az igazi. Merthogy mi kell alapos külpolitikai ismeretek meg- és beszerzéséhez? Ha tudsz valami idegen nyelvet, nem árt, de nem is feltétlenül szükséges. Egy jó minőségű rádió, megfelelő antenna, napi egy-két óra – a határokon túli adókból mérhetetlen mennyiségű információra tehetsz szert. Ha ebből mintegy

„levonod” a torz és torzító, disszonáns és disszidens hangokat, majd az így kapott summázatot hozzáadod a hazai írott és beszélt sajtó külpolitikai részéhez, akkor nagyjából kerek képet kapsz. Ha egy nyelv ismeretében távoli, színes, fényes magazinokban és -ból is tájékozódni tudsz, további szenzációkkal színesedhet az ábra. Igen ám, de mi az ígért, kézzelfogható haszon, kérdezed Barátom, és én restellkedve vallom be: alig valami. Kétségtelen, adhat némi tekintélyt itthon, ha-mint M. Pál, közepes beosztású közgazdász – mindig és feltűnően hurcolsz magaddal egy belső használatra készült cikkgyűjteményt a nemzetközi sajtóból. Még akkor is körülburkol ez a bennfentesség némi halvány ködével, ha – mint M. Palié – az a füzet tavalyi. Az az igazság, hogy külpolitikai tájékozottságod leginkább önmagad kiteljesítését szolgálja, ismereteidet alig terjesztheted, no nem azért, mert bárki megneheztelne, hogy a Soroksárt hallgatod. Frászt, ez lefutott ügy, érdektelen. Ámde: az is érdektelen, hogy előbb tudod-e, mint bárki, meleg-e a nyugatnémet tábornok, vagy a CIA szórta be homokkal? Kit foglalkoztat, hogy az Asszadot vakbéllel műtötték-e vagy haslövénnyel? Drága Barátom, ilyen ismereteid értéke nemcsak azért csekély, mert mint a sporttárgyúakhoz, ezekhez is könnyen hozzájuthat bárki, de – és főleg amiatt, mert mindez: nem téma.

(Nem téma ez uram, nem ez a téma, az tuti! -Sanyika a fodrász, pontos fokmérő, évtizedek óta tudja, mi érdekli az embereket:—Á, uram, ki ismeri ki magát ott a Közel-Keleten, vagy Kínában? Legfeljebb, ha az arabok emelik az olajárat, akkor nyöszörög a kedves vendég, hogy mi lesz a benzinnel itthon. Érti, uram, itthon mi van, az a poén!)

No igen, Barátom, itthoni állapotaink ha nem is teljes (ez képtelenség!), de alapos ismeretéhez már nem is bennfentesnek kell lenned, de valóban benne kell lenned a dolgokban. Tudnod kell, hogy mitől olyan például X vállalat helyzete, amilyen és hogy mitől olyan Y nagyfőnök helyzete, amilyen; mikor, minek az árát, hogyan emelik, és hogy mikor, kit, hová emelnek; hogy azt miért nevezték ki, és ezt miért váltották le; hogy az a terv miért állt le, és ezért kit fognak félreérteni; hogy hova kell kapni valami orvoslásért, és miért ez az állandó kapkodás; hogy...

Nos, mindezen hátterek „beszerzése” többszörösét kívánja annak az energiának, amelyet bárki fordít is intimpistáskodásaira. Ezekről jóval kevesebb morzsát pötyögtet az eddig is oly sokszor emlegetett hazai tömegkommunikáció, és a külföldi sem éppen megbízható adattároló, vagyis, hogy tudj valamit, Barátom, ismétlem; benne kell lenned a sűrűjében. Újabb ördögi kör; hogy ugyanis bekerülhess, ismerned kell egyet s mást, valamint egy s más valakiket. Ismeretükhöz azonban az kell, hogy benne legyél a pikszisben, rendelkezél egy olyan pozícióval, hogy rendelkez (majd) egy bizonyos nagyobb pozícióval – éppen ismereteid segítségével, illetve azok bővítésével. Mert hiszen; ha hallottál, és jól kiválasztott időben, helyen, társaságban továbbadsz ezt-azt – helyzeted, fejlődésed, kifutásod, már-már biztos. Egy jókor elejtett félmondat jelzi, hogy tudsz az Ügyekről, nem vagy nyeretlen kétéves, közénk tartozol. Ha pedig ez így vagy, nosza, tiéd a pálya, a tér – és a pályabér. A iólértékesülés elvont fogalma mintegy tárgyasul, a pozícióból immár állás lesz, a félszavak elejtett aprópénzéből nem is oly apró fizetés.

Habitué lettél hát, Barátom, legyél hát boldog is. Könnyen szót értesz vadidegen emberekkel bárhol (sportismeretek); befogad minden jobb társaság (művészeti ismeretek); munkád, rangod, jövedelmed irigylésre méltó (politikai ismeretek) – mitől a ráncolódó homlok, borús tekintet?

– Az a baj, hogy mindez lassan nyomasztóvá lesz – mondja H. Viktor, igen magas és igen magas állású fiatalember, két diplomával, két gyermekkel, két öröklakással (az egyik Gárdonyban), valamint számtalan kitűnő kapcsolattal. – Addig oké, hogy az egyik vállalatunktól kirúgtak egy osztályvezetőt, mert üzletelt focicsapatuk Adidas-szerelésével. De tudom azt is, hogy a seftben benne volt a cég igazgatóhelyettese is, akit viszont nem rúgtak ki, aki marad, míg a másik elvitte a balhét. Azt is sejtem, miért történt így mindez, de nem

változtathatok rajta, és az az öröm sem adatik meg, hogy továbbadjam, elpletykázzam ismereteimet. És hallottam Mérnök-úrék partijairól is, de ő legalább a saját lakásában, saját ismerőseivel, izé, hajt, míg egy másik nagyfőnök az üzeme vendégházában, a beosztottaival űzi az ipart, nagyban, közpénzen. Beszélni erről sem igen lehet, ellene tenni pláne nem, fővök hát saját mérgem levében. És igenis tájékozódtam, tájékoztattak hivatalból: miért váltották le ezt vagy azt, de nem tudom, hogy ugyanezért a disznóságért miért nem küldik a francba emezt meg amazt. Minden nyomaszt, a tehetetlenség kikészít, a gyomrom fekélyes, megyek haza, morózus vagyok, ideges, a feleségem néz és mielőtt megszólalnék, azt mondja:

– Nem érdekel semmi, nem érdekel a jólétesültséged, elegendem van az örökös önmarcangolásodból, hát mondd meg, az isten szerelmére, miért teszed magad tönkre, miért kell neked ilyen... ilyen habituénak lenned?

E poén után úgy véled Barátom, hogy átvertelek? Hogy mivégre az egész hőbörgés. Nos, buzdításom lankadatlan. Igenis legyél habitué. Miért, miért? Mondhatnám: azért, hogy más legyél, mint a többi, más, mint az általad annyit és olyan megvetően emlegetett mucsaiak, akik pénzt csinálnak látástólmikulásig, és bennfentességuk odáig terjed, hogy aranyos Gyurikámnak minősítik a kapcsolni való műsorvezetőt. Mondhatnám ezt, de nem mondom. Neked ugyanis, Barátom, nem azért kell habituévá lenned, hogy különbözz másoktól, hanem hogy az maradj, ami voltál: érző, érdeklődő, életkedvelő valaki. Valaki, aki nem akar nyolc óra munkahelyi meló, és másik, többórás „kiegészítő tevékenység” után hullafáradtan, fásultan és közönyösen, egy hideg sör és egy langyos tévéműsor társaságában befejezni napokat, heteket, hónapokat – éveket. Valaki, aki nem kíván csömört kapni a napoktól és nem akarja megfullasztani ezeket az éveket.

Azt mondod: beavatottá válni pity program? Azt mondod: értelmesebb dolgokra kellene energiád, nem holmi pletykákra? – Igaz.

Igen ám, de Te, önmagadat maszek órákkal is romboló fáradt pedagógus – körzetében kilométereket gyalogoló, lelkiismeretes, ám ugyancsak fáradt orvos – dögunalmas és tökfesleges statisztikákon rágódó, fásult és fáradt közgazdász barátom, aki vagy: te mást csinálsz? Hol van a világmegváltó vágyad, hogy kitűnj a szürke átlagból? Már csak vegyülsz, hasonulsz, idomulsz – úgy bizony.

Bizony ennél még az is Jobb, Barátom, ha tudod: azért (is) emelték a hideg söröd árát, hogy jobban fogyjon a bor, amiből túl sok van, és most ez a baj, mert hogy nincs tárolókapacitás, nincs piac. Ha tudod, hogy azért (is) langyos tévéműsorod, mert megint az a kizárólag előnytelenül fotografálható, gyenge tehetségű hölgy vagy úr villog, aki valakinek lánya, húga, menyé, neje, fia, veje, öccse – a nemkívántat éppen bennfentességed tudja törölni.

Higgyél nekem, Barátom: legyél habitué. Valamire az is jó.

Eddig az 1985-ös riport és ily világban miért csodálkoztál hát azon, ha a könyvtárakban, iskolákban, művelődési házakban (ahova időnként meghívtak: tartanál előadást időszerű belpolitikai kérdésekről) rövid, de a címhez illő bevezető után a kutyát sem érdekelte a címben jelzett szöveg. Ám annál nagyobb sikered volt, ha a várható változásokról -legyenek azok árügyek vagy személyiek – szólhattál, és Te szóltál is, a jól értesültek gusztustalan mosolyával, ám becsületedre váljék: sohasem hazudtál. Mondtad, amit tudtál. Mert ha hivatalosan nem is, informálisan-de szép szói a bornírt butaság mily szép fedőszava! – tudtál egy s mást: például személyi változásokról.

Egy-egy KB-ülés, kongresszus, országgyűlési ülősszak előtt szerte az országban keringtek nevek, variációk e nevekkal, e variációk variációi, permutációi, végtelen számban. Te biztosra mehettél.

Az esemény előtt ki-kitekintettél az Iroda előtti utcára, figyelve, mikor ki száll ki egy-egy Ladából, de meginkább Mercedesből. Ha fogadta őket a kapuban B vagy/és B1, az illetőt a fotóműterembe kalauzolta: időben elkészüljön az új fotó az új fiúról, hogy midőn bejelentik

újfiúságát, prótréja a hírközlő szervek rendelkezésére álljon. Mercedes jött, B és/vagy Bl fogadott, és tudat: Maróthy László pályájának újabb csúcsára lép pár nap múlva – a világ oly egyszerű.

A befuccsolt Nemzet(i)

Ne szégyelld bevallani: te hittél. No nem vakon, de hittél. Kétkedéseidhez alapot az e könyvben leírt „sztorikhoz” hasonló esetek adtak. Kétkedéseidet kiírtad magadból. Kiírtad magadból pár tucatnyi riportban, amelyek mindegyikéről – ó, Te naiv barom! – úgy gondoltad: használnak. Használnak az ügynek, amelyben igenis hittél. Hittél, mint annyi más bajtársad, akik viszont olykor túlbuzogva hittek, sőt: naponta leírták vakbuzgó hitvallásukat. Pedig... Pedig az előbbiekhöz hasonló története sokkal több volt sokaknak. A tűzhöz nálad sokkal közelebb álló kollégáknak. Azoknak, akik történeteiket természetesen csak szűk baráti, családi körben terjesztették, miközben lelkes nyelvcsapású vezércikkekben biztatták a hitüket – önmagukat. Hogy most miért nem írják meg (ismétled) Tiédnél sokkal gazdagabb tapasztalatú életük történetét? Ki tudja. Ha cinikus lennél, azt mondanád: nem jutott eszükbe. De mert naiv barom vagy, úgy véled: jóízűségük visszatartja őket. Ennyire nyilvánosan nem kívánnak szembesülni saját magukkal. Te megteheted. Téged véd az inkognito, az Iroda-adta névtelenség. Véd az árulás vádjától az említett néhány riport. Véd önmagad szembeköpésének, önmagad által állított vádjától – önmagad. Naiv baromságod.

És szerencsés is vagy. A kétkedők közül kevesen tudják elmondani, meghatározni a pontot, az eseményt, amelytől hitük megrendült. Kit-kit évek önépítő folyamata; mást az itt leírt események láncolata fordított meg, de mindenképpen hosszú folyamat végén érkezett el a kiábrándulásig, a cinizmusig, a hitevesztettség, a becsapottság, az átvertség felismeréséig.

Így jutottál el Te is, ha nem is végig, de valameddig. A hosszú folyamatban volt egy pillanat, azaz pontosabban egy délelőtt, amikor azt mondtad: megálljunk! Itt valami nagyon nem stimmel. Itt, most, cseppben megláttad a tengert, kiálts fel goetheiesen: ez az a pillanat, amelyet meg kell állítani, mert most derült ki számodra, hogy ez az egész, úgy, ahogy van, nem működik.

Nem működhet.

Így – nem.

1983. szeptember 21-én a Nemzeti Színházban Köpeczi Béla művelődési miniszter bejelentette: közadakozásból felépítjük a nemzet színházát. Ültél a tapsviharban és nem tapsoltál. Nemcsak azért, mert kezedet lefoglalta a Köpeczi-beszéd, melyet ellenőrizned kellett, mielőtt intettél az oldalajtóban várakozó Cs-nek: telefonálhat az Irodába, mehet az anyag, a miniszter elvtárs szorul szóra azt mondta, mint amit leírt. Nem tapsoltál, mert nem tapsolhattál. Mondhatnád: erkölcsi érzéked nem engedte, de inkább mondd azt, hogy naivságod két nappal korábban akkora ütet kapott, hogy belebénultál.

Két nappal korábban, szeptember 19-én, Drecin József művelődési államtitkár szobájában megbeszélést tartottak az új nemzeti színház felépítésének körülményeiről, lehetőségeiről. Ott volt még Tóth Dezső miniszterhelyettes, továbbá a Pénzügyminisztérium, a Tervhivatal főosztályvezetői. Hogy kerültél ide? Ily főemberek közé, a slapaj?

Hát persze, a sajtóterv miatt. Ez alkalomra is készült, hogy a fenébe ne készült volna, Nemzeti Színházat nem építünk minden percben! Ebben az állt: az Iroda számoljon be az előkészületekről. Felhívtad hát a minisztérium sajtóosztályát, szegények szaladgáltak napokig, míg avval a válasszal érkeztek: nincs válasz. Egyszerűen nincsen semmi előkészített anyag, de Drecin elvtárs szeretettel vár, szeptember 19-én, a szobájában előkészületi ülés lesz.

Nem előkészület volt. Az előkészítetlenség tökéletes demonstrációja.

Egy alaptétel adott: a Nemzeti Színházat közadakozásból kell felépíteni. Hogyan? Miként? Mikor? Mennyiért? Ott ültek az illetékes főfejek, két nappal a bejelentés előtt, és fogalmuk sem volt semmiről. Másfél órás szócséplés után, mikor kiderült, hogy még az alapok sem

tisztázottak, mármint a gyűjtés, az elképzelés alapjai, Tóth Dezső fölpattant, szangvinikusan vörös fejével üvöltötte:

– Én ilyen baromságban nem veszek részt – és kirohant. (Neki volt igaza. Bele is halt...)

Drecin elképzelése alapjaiban elfogadhatónak tűnt, számodra is. Ha csak minden felnőtt, dolgozó állampolgár – öt millióval számoltak – öt éven át, minden évben 100-100 forintot ad – kész a kocsi, mehet a verkli, épülhet a Nemzeti Színház. No most, ezt az elképzelést „kellett volna levinni a tömegekhez”.

És ez az, amire nem voltak felkészülve, és ez az, ami nem sikerülhetett, mert nem voltak rá felkészülve.

Kérem szépen: még csekkszámlasszám sem volt! Semmiféle gyűjtési stratégia nem volt. Halvány elképzelés sem volt arra, miként lehet „kimuzsikálni” a pénzt az emberek zsebéből. Senki nem gondolt arra, hogy ehhez egész egyszerűen reklámra lett volna szükség. Egy profi reklámiroda által szervezett profi reklámkampányra. Nem. Négy óra elteltével nagyjából úgy álltak fel, ahogy leültek. Azaz: nem. Az egyik főosztályvezető felsóhajtott, megadóan, reménykedően, de inkább lemondóan:

– Majd csak lesz valahogy.

Neked ez tette be a kaput. Végiggondoltad mindazt, amit az évek során láttál hamvába holni, kisebb-nagyobb ügyet. Csak nem ezért? Csak nem az ilyen előkészítetlenség, cinizmus, nemtörődomség miatt? Csak nem felelőtlen emberek hazardírozása miatt? És akkor még nem tudtál Jamburgról, Bicskéről, Adria-vezetéről, Bösről, 20 milliárdos adósságról, Nem tudtál semmiről, te jól informált tudósító, aki voltál, és azt hitted: – a világ oly egyszerű.

Vétkesek közt..

...cinkos, aki néma, mondja Babits, de te még azzal sem vigasztalhatod magad, hogy „csak” néma voltál. Hiszen írtál! Szerkesztettél! Politizáltál! És főleg: fia voltál a kornak, amely szült! Nem vagy különb senkinél.

írhatnál X kollégádról, mi mindent szerzett magának; Y-ről, hogyan jutott előbbre; Z-ről, miként korrumpálódott – minek? Te is úgy jutottál előbbre, te is korrumpálódottál. Tiszteled azokat, akiket nem ragadott magával a gépezet, de te gyenge voltál. Éltél a helyzeteddel, előnyeivel. Szereztél mellékállást magadnak, állást rokonodnak. Szereztél soron kívüli kiutalással gépkocsit, és ahhoz hiánycikkalkatrészt. Elintéztél gimnáziumi felvételt és gyorsított lakáscserét. Beszédet írtál nagy fejeseknek pénzért, és beszédet írtál még nagyobb fejeseknek szívességből, majdani viszonzószívességük reményében. S miközben éltél a helyzettel és élted az életed, azzal áltattad magad: csak alkalmazkods. Csak teszed, amit más. Úszol az árral, hogy nehogy elsodorjon.

Hazudtál.

Hazudtál – mert neked is hazudtak. Ez persze nem mentség: tisztességtelen voltál. Inkorrekt, hazug, gyáva. És erre az sem mentség, hogy nem ismertél tisztességes, bátor, korrekt, őszinte embert, csak különböző fokozatokat: ez kevésbé tisztességes, mint az; az valamivel korrektebb, mint emez; ő nem annyira gyáva, mint te.

(Te is oly korban éltél, amikor az ember lealjasult. Hány ilyen kor volt, hány ilyen kor lesz még? Lesz-e valamikor is egyszerű a világ?)

Tartalom
Harc Kádárért
Gatyábarázás
Lakosztály
a Fehér Házban
Marjaiáda I-II-III.
Bogyik a főitkárnak
Lázár, a szakember
Kádári konyakok
Egy kedves, öreg pár
Az idős hölgy kedveltjei
A dísztribünön
Május elsejei ranglétra
PB, KB, KEB
Az élő mikrofonállványok
10 percért 100 ember
Óvári, Lakatos, Karvalics
Jászai Mari téri
Szerkesztők
Az Első ember magánya
Miből mi lesz?
Parlament – csömörig
Bezzegék
Kilúgozva
Mit lehet megírni?
„Szigorúan bizalmas!”
Országgyűlési riadó
Klement Gottwald a táskában
Vágottújjú államtitkár
Apró, Bíró, Gyenes
Ó, azok a fogadások!
Őszödi örömök
Gyümölcs a targoncán
Márványpalotában
Szellemcsíkok
Aczél elvtárs szaunázik
Cserje utcai hómunkások
Cigányozó főemberek
88 májusában
Berecz „tájékoztat”
Gáspár Sándor könnyei
Szóvivés? Kamuzás!
Czinege és a földrengés
Az élet – forgatókönyvekben
Ó, szent protokoll!
Pozsgay, Berecz, Várkonyi, Pullai
Információk? Pletykák!
A befuccsolt Nemzet(i)
Vétkesek közt...